

พระคัมภีร์
ชาดก และ อรรถกถาชาดก
บาลี - ไทย
เล่ม ๘
(บาลี ภาค ๓ ตอนที่ ๒)

JĀTAKAPĀLI and JĀTAKATṬHAKATHĀ
Pāli - Thai
Volume VIII
(Pāli Part III Second Section)

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

พุทธศักราช ๒๕๕๑

สารบาญ
พระคัมภีร์ชาดก และ อรรถกถาชาดก
บาลี-ไทย เล่ม ๘
(บาลี ภาค ๓ ตอนที่ ๒)

เรื่อง	หน้า
ทุกนิบาต	
๔. อสทิสวรรค	
๑. อสทิสชาดก (๑๘๑)	๑
๑. พรรณนาอสทิสชาดก (๑๘๑)	๒
๒. สังกามาวจรชาดก (๑๘๒)	๑๓
๒. พรรณนาสังกามาวจรชาดก (๑๘๒)	๑๘
๓. วาโลทกชาดก (๑๘๓)	๒๕
๓. พรรณनावาโลทกชาดก (๑๘๓)	๓๐
๔. กิริทัตตชาดก (๑๘๔)	๓๖
๔. พรรณนากิริทัตตชาดก (๑๘๔)	๓๗
๕. อนภิริตติชาดก (๑๘๕)	๔๒
๕. พรรณนาอนภิริตติชาดก (๑๘๕)	๔๓
๖. ทริวาहनชาดก (๑๘๖)	๔๘
๖. พรรณนาทริวาहनชาดก (๑๘๖)	๔๙
๗. จตุมัญญูชาดก (๑๘๗)	๖๓
๗. พรรณนาจตุมัญญูชาดก (๑๘๗)	๖๔

(๕๐)

เรื่อง	หน้า
๘. สี่โกตถุคชาดก (๑๘๘)	๖๕
๘. พรรณนาสี่โกตถุคชาดก (๑๘๘)	๗๐
๙. สี่หัจฉมชาดก (๑๘๙)	๗๔
๙. พรรณนาสี่หัจฉมชาดก (๑๘๙)	๗๕
๑๐. สี่ลานีสั่งสชาดก (๑๙๐)	๗๕
๑๐. พรรณนาสี่ลานีสั่งสชาดก (๑๙๐)	๘๐
การยกชาดกขึ้นแสดง	๘๗
๕. รุทกวรรค	
๑. รุทกชาดก (๑๙๑)	๘๘
๑. พรรณนารุทกชาดก (๑๙๑)	๘๙
๒. สิริกาพกัณณิชาดก (๑๙๒)	๙๕
๒. พรรณนาสิริกาพกัณณิชาดก (๑๙๒)	๙๖
๓. จุลลปทุมชาดก (๑๙๓)	๑๐๔
๓. พรรณนาจุลลปทุมชาดก (๑๙๓)	๑๐๕
๔. มณีโจรชาดก (๑๙๔)	๑๒๑
๔. พรรณนามณีโจรชาดก (๑๙๔)	๑๒๒
๕. ปัพพตูปัตถรชาดก (๑๙๕)	๑๓๔
๕. พรรณนาปัพพตูปัตถรชาดก (๑๙๕)	๑๓๕
๖. วลาหกัศสชาดก (๑๙๖)	๑๔๒
๖. พรรณनावลาหกัศสชาดก (๑๙๖)	๑๔๓
๗. มิตตามิตตชาดก (๑๙๗)	๑๕๓
๗. พรรณนามิตตามิตตชาดก (๑๙๗)	๑๕๔

เรื่อง	หน้า
๘. ราชชาดก (๑๕๘)	๑๕๕
๘. พรรณนาราชชาดก (๑๕๘)	๑๖๐
๙. กหปติชาดก (๑๕๙)	๑๖๖
๙. พรรณนากหปติชาดก (๑๕๙)	๑๖๗
๑๐. สารุสสีลชาดก (๒๐๐)	๑๗๔
๑๐. พรรณนาสารุสสีลชาดก (๒๐๐)	๑๗๕
รูกัถวรรคมีชาดกที่แสดง (๑๐ เรื่อง)	๑๘๑
๖. นดั่งทัพหรรค	
๑. พันธนาการชาดก (๒๐๑)	๑๘๒
๑. พรรณนাপันธนาการชาดก (๒๐๑)	๑๘๓
๒. เกพิสสีลชาดก (๒๐๒)	๑๘๒
๒. พรรณนาเกพิสสีลชาดก (๒๐๒)	๑๘๓
๓. ชั้นรปริตรชาดก (๒๐๓)	๒๐๒
๓. พรรณนาชั้นรปริตรชาดก (๒๐๓)	๒๐๔
๔. วีรกชาดก (๒๐๔)	๒๑๖
๔. พรรณनावีรกชาดก (๒๐๔)	๒๑๗
๕. คังเคยยชาดก (๒๐๕)	๒๒๓
๕. พรรณนาคังเคยยชาดก (๒๐๕)	๒๒๔
๖. กุรุงคมิกชาดก (๒๐๖)	๒๒๕
๖. พรรณนากุรุงคมิกชาดก (๒๐๖)	๒๓๐
๗. อัสสกชาดก (๒๐๗)	๒๓๗
๗. พรรณนาอัสสกชาดก (๒๐๗)	๒๓๘

(๕๒)

เรื่อง	หน้า
๗. สูงสูมารชาดก (๒๐๘)	๒๔๘
๗. พรรณนาสูงสูมารชาดก (๒๐๘)	๒๔๙
๘. กั๊กกรชาดก (๒๐๙)	๒๕๖
๘. พรรณนากั๊กกรชาดก (๒๐๙)	๒๕๗
๑๐. กัณฑลลชาดก (๒๑๐)	๒๖๑
๑๐. พรรณนากัณฑลลชาดก (๒๑๐)	๒๖๒
ประมวลเรื่องแห่งนตั้งทัฬหวรรค	๒๖๘

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

ที่ใช้อ้างอิงในพระคัมภีร์ฉบับมูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ

คำย่อ		คำเต็ม
วิ. มหาวิภงฺค.	วินยปิฎก	มหาวิภงฺค
วิ. ภิกฺขุณี.	วินยปิฎก	ภิกฺขุณีวิภงฺค
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวคฺค
วิ. จุ.	วินยปิฎก	จุลลวคฺค
วิ. ป.	วินยปิฎก	ปริวาร
ที. สී.	ทีฆนิกาย	สีลกฺขนฺธวคฺค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคฺค
ม. มู.	มชฺฉิมนิกาย	มูลปณฺณาสก
ม. ม.	มชฺฉิมนิกาย	มชฺฉิมปณฺณาสก
ม. อุ.	มชฺฉิมนิกาย	อุปริปณฺณาสก
สํ. ส.	สํยุตฺตนิคาย	สคาถวคฺค
สํ. นิ.	สํยุตฺตนิคาย	นิทานวคฺค
สํ. ขนฺธ.	สํยุตฺตนิคาย	ขนฺธวารวคฺค
สํ. สพา.	สํยุตฺตนิคาย	สพายตนวคฺค
สํ. มหา.	สํยุตฺตนิคาย	มหาวารวคฺค
องฺ. เอกก.	องฺคฺตฺตฺตนิคาย	เอกกนิปาต
องฺ. ทุก.	องฺคฺตฺตฺตนิคาย	ทูกนิปาต
องฺ. ติก.	องฺคฺตฺตฺตนิคาย	ติกนิปาต
องฺ. จตฺตก.	องฺคฺตฺตฺตนิคาย	จตฺตกนิปาต
องฺ. ปญฺจก.	องฺคฺตฺตฺตนิคาย	ปญฺจกนิปาต
องฺ. ฉก.	องฺคฺตฺตฺตนิคาย	ฉกนิปาต
องฺ. สตฺตก.	องฺคฺตฺตฺตนิคาย	สตฺตกนิปาต
องฺ. อฏฺฐก.	องฺคฺตฺตฺตนิคาย	อฏฺฐกนิปาต

คำย่อ	คำเต็ม	คำเต็ม
อง. นวก.	องคฺตุตฺตริกกาย	นวกนิปาต
อง. ทสก.	องคฺตุตฺตริกกาย	ทสกนิปาต
อง. เอกาทสก.	องคฺตุตฺตริกกาย	เอกาทสกนิปาต
จฺ. จ.	จฺตุทฺตทกนิกาย	จฺตุทฺตทปาจ
จฺ. ฐ.	จฺตุทฺตทกนิกาย	ฐมฺมปทคาคา
จฺ. อ.	จฺตุทฺตทกนิกาย	อูทาน
จฺ. อิติ.	จฺตุทฺตทกนิกาย	อิติวุตฺตก
จฺ. ส.	จฺตุทฺตทกนิกาย	สฺตฺตนิปาต
จฺ. วิ.	จฺตุทฺตทกนิกาย	วิมานวตฺถุ
จฺ. เปต.	จฺตุทฺตทกนิกาย	เปตวตฺถุ
จฺ. เถร.	จฺตุทฺตทกนิกาย	เถรคาคา
จฺ. เถรี.	จฺตุทฺตทกนิกาย	เถรีคาคา
จฺ. ชา.	จฺตุทฺตทกนิกาย	ชาตก
จฺ. มหา.	จฺตุทฺตทกนิกาย	มหานิทฺเทศ
จฺ. จุฬ.	จฺตุทฺตทกนิกาย	จุฬนิตฺเทศ
จฺ. ป.	จฺตุทฺตทกนิกาย	ปฎิสมฺภิทามคฺค
จฺ. อ.	จฺตุทฺตทกนิกาย	อปทาน
จฺ. พุทฺธ.	จฺตุทฺตทกนิกาย	พุทฺธวีส
จฺ. จรียา.	จฺตุทฺตทกนิกาย	จรียาปฎิก
อภิ. ส.	อภิธมฺมปฎิก	ธมฺมสงคณิ
อภิ. วิ.	อภิธมฺมปฎิก	วิภงค
อภิ. ฐา.	อภิธมฺมปฎิก	ฐาตฺถกถา
อภิ. ปุ.	อภิธมฺมปฎิก	ปุกฺคฺลปณฺณตฺติ
อภิ. ก.	อภิธมฺมปฎิก	กถาวตฺถุ
อภิ. ย.	อภิธมฺมปฎิก	ยมก
อภิ. ป.	อภิธมฺมปฎิก	ปฎฺจาน

วิธีใช้ เช่น วิ. มหาวิภงค. ๑/๔๑๓. หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๔๑๓.

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับต่าง ๆ

คำย่อ	คำเต็ม
สี.	สีหพไปตถก (ฉบับสิงหพ)
ม.	มรรมไปตถก (ฉบับพม่าเดิม)
ฉ.	ฉฏฐสงคีติไปตถก (ฉบับสังคายนาคั้งที่ ๖)
รา.	รามณญไปตถก (ฉบับมอญ)
โป.	โปราณไปตถก (ฉบับไบลานเก่า)
อิ.	อิงคสิสไปตถก (ฉบับอังกฤษ เดิมใช้ย่อว่า ยุ.)
ก.	กตถจิไปตถก (คัมภีร์บางฉบับ)

(๕๖)

TRANSLITERATION OF THE THAI ALPHABET
as used in this pāli text
of
THE BHŪMIBALO BHIKKHU FOUNDATION

VOWELS - 8

๕ a ๑ ā ๒ i ๓ ī ๔ u ๕ ū ๖ e ๗ o

CONSONANTS - 33

ก ka	ข kha	ค ga	ฃ gha	ง ṅa
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฌ jha	ฉ ฉ na
ฎ ṭa	ฐ ṭha	ฑ ḍa	ฒ ḍha	ณ ṇa
ด ta	ถ tha	ท da	ธ dha	น na
ป pa	ฝ pha	พ ba	ภ bha	ม ma
ย ya	ร ra	ล la	ว va	
ส sa	ห ha	ฬ ḷa	◦ ṃ	

FIGURES

๑ 1 ๒ 2 ๓ 3 ๔ 4 ๕ 5 ๖ 6 ๗ 7 ๘ 8 ๙ 9 ๐ 0

COMBINATION

ก ka	กา kā	กี ki	กี kī
กุ ku	กู kū	เก ke	โก ko

พระคัมภีร์

ชาดก และ อรรถกถาชาดก

บาลี - ไทย

เล่ม ๘

(บาลี ภาค ๓ ตอนที่ ๒)

พระบาลีสุดตันตปิฎก

ขุททกนิกาย

ชาดก

๔. อสทิสวคฺค

๑. อสทิสชาดก (๑๘๑)

๖๑. “ธนุคฺคโห อสทิสโส
ราชปุตฺโต มหพฺพโล
ทฺฐเร ปาตี อกฺขณเวรี
มหากายปฺปทาลโน.
๖๒. สพฺพามิตฺเต รณํ กตฺวา
น จ กิณฺจ วิเหจฺย
ภาตฺรํ โสตฺถี กตฺวาน
สณฺณมํ อชฺฌปาคมี”ติ.

อสทิสชาดกํ ปจฺมํ.

๔. อสทิสวรรค

๑. อสทิสชาดก (๑๘๑)

๖๑. “พระราชโอรส ผู้ทรงพลังมาก เป็น
นักยิงธนูชั้นยอด ทรงยิงได้ไกล
ไม่ผิดพลาด ทำลายเป้าหมายที่
สำคัญได้.
๖๒. เมื่อท่านทำการสู้รบ กับหมู่ปัจจา-
มิตรทั้งปวง ก็มีได้เบียดเบียนใคร ๆ
เลย ครั้นทำพระกนิษฐภาดา ให้
ปลอดภัยแล้ว ก็ทรงเข้าถึงความ
สำรวม”.

อสทิสชาดก ที่ ๑.

อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย

ทุกนิบาต

๔. อสทิสวคค

๔. อสทิสวรรค

๑. อสทิสชาตกวรรณนา (๑๘๑)

ชนุกุคโห อสทิสโตติ อิทธิ สตุถา
เซตวานเน วิหรนุโต มหาภินิกุขมน
อารพภา กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ ภิกขุ ฐมมสภาย
สนุสนิสนุนา ภควโต มหาภินิกุขมม-
ปารมี^๑ วณฺเณนฺตา นิสีทิสฺสุ. สตุถา
อาคณฺตุวา “กาย นุตถ ภิกขเว
เอตฺรหิ กถาย สนุสนิสนุนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา
“อิมาย นามา”ติ วุตฺเต “น ภิกขเว
ตถาคโต. อิทาเนว มหาภินิกุขมน
นิกุขนุโต, ปุพฺเพปิ เสตจฺฉตฺตํ ปหาย
นิกุขนุโตเยวา”ติ วตุวา อตฺตํ อหริ.

๑. พรรณนาอสทิสชาดก (๑๘๑)

เมื่อครั้งพระศาสดา ประทับอยู่ที่
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภถึง
มหาภินิเชกรรมณ์ จึงตรัสพระธรรมเทศนา
นี้ว่า เป็นนักยิงธนูชั้นยอด ดังนี้ เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่งพวกภิกษุ
ที่นั่งประชุมกันอยู่ที่ธรรมสภา นั่งสรร-
เสริญมหาภินิเชกรรมณ์ของพระผู้มี
พระภาค. พระศาสดาเสด็จมาตรัสถาม
ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เวลานี้พวกเธอ นั่ง
สนทนาเรื่องอะไรกันอยู่” เมื่อพวกภิกษุ
กราบทูลให้ทรงทราบ ว่า “เรื่องชื่อ
พระเจ้าข้า” แล้วจึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
ตถาคตได้ออกมหาภินิเชกรรมณ์ ไม่ใช่

^๑ ฉ. ม. มหานิกขมปารมี.

แต่ในชาตินี้เท่านั้น, ถึงชาติก่อน ตถาคต
ก็ละทิ้งเศวตฉัตร (หมายถึงราชสมบัติ)
ออกบวชมาแล้วเหมือนกัน” ดังนี้ ทรง
นำอดีตนิทานมาว่า.

อดีต พาราณสีย์ พุรหมทตเต
รชชั กาเรนเต โพริสตโต ตสฺส
อคฺคมเหสียา กุจฺฉิมฺหิ ปฏิสนฺธิ
คณฺหิ. ตสฺส โสตุถินา ชาตสฺส
นามคฺคหณทิวเส “อสทิสกุมารโ”ติ นามํ
กรีสฺสุ^๑ อตฺตสฺส อาชาวิตฺวา ปรีชาวิตฺวา
วิจรณกาเล อญฺเอย ปุณฺณวา สตุโต
เทวียา กุจฺฉิมฺหิ ปฏิสนฺธิ คณฺหิ.
ตสฺส โสตุถินา ชาตสฺส นามคฺคหณ-
ทิวเส “พุรหมทตตกุมารโ”ติ นามํ
กรีสฺสุ. เตสฺสุ โพริสตโต โสฬส-
วสฺสีกกาเล^๒ ตกุกสิลาโย คนฺตุวา
ทิสปาโมกฺขสฺส สนฺติเก ตโย เวเท
^๓อฏฺฐารส จ วิชฺชุกฺขานานิ สพฺพ-
สิปฺปานิ จ อุกฺคณฺหิตฺวา อิสฺสาสสิปฺเป^๓

ในอดีตกาล เมื่อครั้งพระเจ้า
พรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ ณ นคร
พาราณสี พระโพธิสัตว์ถือปฏิสนธิใน
พระครรภ์พระอัครมเหสีของพระเจ้า
พรหมทัต. ในวันขนานพระนามพระราช
โอรส ซึ่งทรงสมภพมาโดยปลอดภัย
พระราชบิดาและพระราชมารดา ทรง
ขนานพระนามว่า “อสทิสกุมาร”. ต่อมา
เมื่ออสทิสกุมารทรงวิ่งไปมาได้แล้ว มีสัตว์
ผู้มีบุญมาปฏิสนธิ ในพระครรภ์พระ
ราชเทวี อีกพระองค์หนึ่ง. ในวันขนาน
พระนามราชกุมารพระองค์หลัง ซึ่งทรง
สมภพโดยปลอดภัย พระราชบิดาและ
พระราชมารดาได้ทรงขนานพระนามว่า
“พรหมทัตกุมาร”. ในพระราชกุมาร

^๑ ฉ. ม. อกัสม.

^๒ ฉ. ม. โสฬสวสฺสีกาเล.

^{๓-๓} ฉ. ม. อฏฺฐารส จ สิปฺปานิ อุกฺคณฺหิตฺวา เตสฺสุ
อิสฺสาสสิปฺเป.

คุณหล่ม ศรีทน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อสทิส หุตฺวา พาราณสี ปจฺจาคมิ.
 ราชา กาลํ กุรุมาโน^๑ “อสทิส-
 กุมารสฺส รชฺชํ ทตฺวา พุรฺหมทตฺตสฺส
 โอบรชฺชํ เทธา”ติ วตฺวา กาลมกาสิ.
 ตสฺมี กาลกเต โปธิสตุโต อตฺตโน
 รชฺเช ทียมมานะ “มยฺหํ^๒ รชฺเชน อตฺถ
 นตฺถิ”ติ ปฏิกุชิปิ. พุรฺหมทตฺตํ รชฺเช
 อภิสินฺทิสฺสุ. โปธิสตุโต “มยฺหํ ยเสน^๓
 อตฺถ นตฺถิ”ติ กิณฺทิจิปี น อิจฺฉิ.
 กนิฏฺเฐ รชฺชํ กาเรนฺเต ปกตฺติยา
 วสนากาเรนฺเว วสิ. ราชปาทมฺฐิกา
 “อสทิสกุมารโ รชฺชํ ปตฺถเตตี”ติ
 วตฺวา รณฺโวย สนฺตฺติเก โปธิสตุตฺตํ
 ปริภินฺทิสฺสุ. โสปี เตสํ วจันํ คเหตฺวา
 ปริภินฺนจิตฺโต “ภาตฺรํ เม คณฺหธา”ติ
 มนุสฺเส ปโยเชสิ.

ทั้งสองพระองค์นั้น เมื่อพระโพธิสัตว์มี
 พระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา ก็เสด็จไป
 ยังนครตักสิลา ทรงศึกษาไตรเพท
 ศิลปศาสตร์ ๑๘ สาขา และศิลปะทั่วไป
 ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐาน ในสำนักอาจารย์
 ทิศาปาโมกข์ ทรงเชี่ยวชาญเป็นเยี่ยมใน
 วิชาธนูศิลป์แล้วเสด็จกลับนครพาราณสี.
 เมื่อพระราชบิดาจะสวรรคต ได้รับสั่งว่า
 “พวกท่านจงถวายราชสมบัติ แก่อสทิส-
 กุมารและถวายตำแหน่งพระอุปราชแก่
 พรหมทัตกุมาร” แล้วก็สวรรคต. เมื่อ
 พระราชาเสด็จสวรรคตแล้ว เขาก็ถวาย
 ราชสมบัติแก่พระโพธิสัตว์ แต่พระองค์
 ทรงปฏิเสธด้วยคำว่า “เราไม่มีความ
 ต้องการด้วยราชสมบัติ”. เขาจึงอภิเษก
 พรหมทัตกุมาร ในราชสมบัติ. พระ
 โพธิสัตว์มีรับสั่งว่า “ยศเราก็ไม่ต้องการ”
 จึงไม่ทรงประสงค์สิ่งใดเลย. เมื่อพระ
 กนิษฐภคินีขึ้นครองราชย์ พระโพธิสัตว์
 ก็ทรงอยู่แบบปกตินั่นเอง. แต่ข้าราชการ
 ผู้ใกล้ชิด ทูลพระราชบิดาว่า “อสทิสกุมาร

^๑ ฉ. ม. กโรนโค.

^๒ ฉ. ม. น มยฺหํ รชฺเชนคฺโคติ.

^๓ ฉ. ม. รชฺเชน.

คุณหม่อม ศรีทน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถโก โภทิสตตสส อตถจรโก
 ตํ การณํ อารโจะสิ. โภทิสตโต
 กนิฏฐภาติกสส กุปปีตวา^๑ นครา
 นิกุมมิตวา อณฺณํ รฏฺจํ คนฺตวา
 “เอโก ธนุกุคโห อากนฺตวา ราชทฺวาร
 จิตฺ”ติ รณฺโณ อารโจะเปสิ. ราช
 “กิตฺตํ โภคํ อิจฺฉตี”ติ ปุจฺฉิ.
 “เอกสฺวจฺฉเร สตสฺสสฺส”ติ. “สาธ
 อากจฺฉตุ”ติ. อถ นํ อากนฺตวา สมิเป
 จิตํ ปุจฺฉิ “ตวํ ธนุกุคโหสิ”ติ. “อาม
 เทวา”ติ. “สาธ มํ อุปฺภูจฺหิ”ติ. โส
 ตโต ปฏฺจาย ราชานํ อุปฺภูจฺหิ. ตสฺส
 ปริพฺพยํ ทิยมานํ ทิสฺวา “อติพหุ
 ลภตี”ติ โปราณธนุกุคหา อุชฺฌายีสฺสุ.
 อถกทิวสํ ราชานํ อุกฺกนํ คนฺตวา
 มงฺคลสิลาปฏฺฐสมิเป สาณิปาการํ

ทรงประสงคราชสมบัติ” จึงทูลใส่ความ
 พระโพนธัตว์ในราชสำนัก. แม้พระราชา
 ก็ทรงเชื่อ ตามคำของข้าราชการ
 ผู้ใกล้ชิดเสียด้วย. จึงมีพระทัยแตกกับ
 พระเชษฐา จึงส่งคนไปพร้อมกับสั่งว่า
 “พวกท่าน จงไปจับพี่ชายของเรามา”.

ขณะนั้นมีผู้หวังดีคนหนึ่งได้ทูลเรื่อง
 เป็นเหตุนั้นแก่พระโพนธัตว์. พระโพนธัตว์
 กริ้วพระกนิษฐภาดา เสด็จจากนคร
 ไปยังรัฐอื่นเสีย แล้วให้คนกราบทูล
 พระราชา(ของรัฐนั้น)ว่า “มีนักแม่นธนู
 คนหนึ่งมาอยู่ที่ประตูดัง”. พระราชาจึง
 ตรัสถามว่า “เขาต้องการค่าตอบแทน
 เท่าใด”. ราชบุรุษทูลว่า “ปี่ละแสน”.
 พระราชา “ได้ มาเถอะ”. ที่นั่น เมื่อ
 พระโพนธัตว์มายืนอยู่ใกล้ ๆ พระราชา
 จึงตรัสถามว่า “เธอเป็นนักแม่นธนู
 หรือ?”. พระโพนธัตว์ทูลว่า “ขอเดชะ
 พะยะคะ”. พระราชาตรัสว่า “ดีแล้ว
 เจ้าจงรับใช้เรา”. ตั้งแต่นั้นมา พระ
 โพนธัตว์ก็คอยรับใช้พระราชา. พวก
 นักแม่นธนูเก่า เห็นพระราชาพระราช-

^๑ น. ม. กุชฉิตวา.

ปริกขิปาเปตวา อมฺพรุกฺขมฺมุเล มหาสยเน
 นิปนฺโน อุกฺกั อโกลเกนฺโต รุกฺขคฺเค
 เอกํ อมฺพปิตฺตํ ทิสฺวา “อิมํ น
 สกฺกา อภิริหิตฺวา คณฺหิตฺตํ”ติ
 ธนฺคฺคเห ปกฺโกสาเปตฺวา “อิมํ
 อมฺพปิตฺตํ สเรณ ฉินฺหิตฺวา ปาเตตฺตุ
 สกฺขิสฺสธา”ติ อาห. “น เอตํ เทว
 อมฺหากํ ครุ, เทเวณ ปน โน พหฺวาระ
 กมฺมํ ทิฏฺฐปฺพุพฺพํ, อธฺนาคโต ธนฺคฺคโห
 อเมหฺหิ พหฺตฺรํ ลภติ, ตํ ปาตาเปถา”ติ.

ทานเบี้ยหวัด ให้แก่พระโพธิสัตว์นั้น ก็
 กล่าวโทษขึ้นว่า “พระโพธิสัตว์ได้เงินปี
 มากเกินไป”. อยู่มาวันหนึ่ง พระราชา
 เสด็จประพาสพระราชอุทยาน ให้พวก
 เจ้าหน้าที่ เอาพระวิสูตรกั้นเป็นกำแพง
 แล้วบรรทมอยู่บนพระยี่ภู่ ได้ดั้นมะม่วง
 ไกล่แผ่นศิลามงคล^๑ ทรงแหงนดู ก็ทอด
 พระเนตรเห็นพวงมะม่วงพวงหนึ่ง อยู่
 ปลายยอด ทรงเห็นว่า “ไม่อาจที่จะปีน
 ขึ้นไปเก็บได้” จึงรับสั่งให้หานักแม่นธนู
 ทั้งหลายมา แล้วตรัสว่า “พวกท่าน
 สามารถเอาลูกศรยิง พวงมะม่วงนี้ให้
 ร่วงลงมาได้ไหม?”. พวกนักแม่นธนู
 ทูลว่า “ขอเดชะ เรื่องนี้ไม่หนักหนา
 อะไรสำหรับพวกข้าพระพุทธเจ้า, แต่ว่า
 พระองค์ทรงเคยทอดพระเนตรเห็นฝีมือ
 ของพวกข้าพระพุทธเจ้ามาหลายครั้งแล้ว,
 นักแม่นธนูคนที่มาใหม่ ได้รับเบี้ยหวัด
 มากกว่าพวกข้าพระพุทธเจ้า, ขอให้
 พระองค์รับสั่งให้เขายิง ให้ร่วงลงมาเถิด
 พระเจ้าข้า”.

^๑ แผ่นศิลาฤกษ์ (เข้าใจว่าไม่ได้ฝัง).

คุณพ่อบุญ เนื่องชนะ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาณิ ทูริธา กตฺวา ปจฺวี ผาเลตฺวา
 อลงฺกตนาคกฺมาโร วีย นิกฺขมิตฺวา
 สรชฺปนฺนุจฺฉานํ คนฺตฺวา ขุรปฺปี
 สนฺนยฺหิตฺวา ราชาณํ อาห “กิ
 มหาราช เอตํ อมฺพปิตฺตํ อุตฺธํ
 อโรหณกณฺเฑน ปาเตมิ อุตฺทาหุ
 โอโรหณกณฺเฑนา”ติ^๑ “ตาด พหุ
 มยา อโรหณกณฺเฑน ปาเตนฺตฺวา
 ทิฏฺฐปฺพุพา, โอโรหณกณฺเฑน ปาเตนฺตฺวา
 มยา น ทิฏฺฐปฺพุพา, โอโรหณกณฺเฑน
 ปาเตหิ”ติ. “มหาราช อิทํ กณฺฑํ ทูริ
 อโรหิสฺสติ, ยาว จาตุมฺมหาราชิกภวณฺ
 ตาว คนฺตฺวา สยํ โอโรหิสฺสติ,
 ยาวสฺส โอโรหณํ ตาว ตฺมุเหหิ
 อธิวาเสตุํ วฏฺฏตี”ติ. ราชา “สาธู”ติ
 สมปฺปฏิจฺฉิ.

ด้านหลัง ถือนุใหญ่คล้ายเขาแพะ
 พร้อมทั้งลูกธนู ขึ้นสายที่มีสีเหมือน
 แก้วประพาฬ สวมผ้าโพกสำเร็จรูปที่
 ศีรษะ แล้วควงลูกธนูที่คมด้วยเล็บ
 แหวกม่านออกมา ท่าทางเหมือนลูกนาค
 ที่แต่งตัวครบครัน แหวกแผ่นดินไพล่ขึ้น
 มา เดินไปยังที่ปล่อยลูกธนู (ที่ยิงธนู)
 สอดลูกธนูเข้า แล้วทูลพระราชาว่า
 “ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้าจะยิงมะม่วง
 พวงนั้นให้หล่นลงมา ด้วยลูกธนูที่พุ่งขึ้น
 ไป หรือด้วยลูกธนูที่วกกลับลงมา”.
 พระราชาตรัสว่า “พ่อหนุ่มเอ๋ย ผู้ที่ยิง
 ให้ร่วงลงมา ด้วยลูกธนูที่ยิงขึ้นไปนั้น
 ฉันเคยเห็นมามากแล้ว, ผู้ที่ยิงให้หล่น
 ด้วยลูกธนูที่วกกลับลงมาฉันยังไม่เคยเห็น,
 จงยิงให้ร่วงลง ด้วยลูกธนู ที่วกกลับลง
 มาเถิด”. พระโพธิสัตว์ทูลว่า “ขอเดชะ
 ลูกธนูลูกนี้จะต้องพุ่งไปไกล, จะไปถึงพิภพ
 ท้าวจาตุมหาราช จึงจะกลับลงมา, ควร
 ที่พระองค์จะต้องอดพระทัยรอ จนกว่า
 ลูกธนูจะกลับลงมา”. พระราชาทรง
 รับคำว่า “ได้, ฉันจะรอ”.

^๑ ฉ. ม. อโร โอโรหณกณฺเฑน.

อถ นํ ปุณ อาท “มหाराช
 อิทํ กณฺทํ ปน อาโรหมานํ
 อมฺพปิตฺตฺวณฺฏํ ยาวมชฺฉมํ กนฺตมานํ
 อาโรหิสฺสติ, โอโรหนํ เกสคฺคตฺตมฺปิ
 อิตฺโต วา เอตฺโต วา อคฺนฺตฺวา
 โอริยณฺณเวว”^๑ ปติตฺวา อมฺพปิตฺตฺว
 คเหตุวา โอทริสฺสติ. ปสฺส มหाराชา”ติ.
 เวกํ ชนฺตฺวา กณฺทํ ชิปี. ตํ กณฺทํ
 อมฺพปิตฺตฺวณฺฏํ ยาวมชฺฉมํ กนฺตมานํ
 อภिरุหิ, โพรสิตฺโต “อิทานิ ตํ กณฺทํ
 ยาว จาตุมฺมหาราชิกภวานํ คตํ
 ภวิสฺสตี”ติ ฅตฺวา ปจฺมชิตฺตกณฺทชฺโช
 อธิกตฺรํ เวกํ ชนฺตฺวา อณฺณํ กณฺทํ
 ชิปี. ตํ คนฺตฺวา ปุริมกณฺทํ ปุณฺเช^๒
 ปหริตฺวา นิวตฺตาเปตฺวา สยํ
 ตาวตีสภวานํ อภिरุหิ. ตตฺถ นํ เทวตา
 อคฺคเหสฺสุ. นิวตฺตนกณฺทสฺส วาตจฺฉินฺน-
 สทฺโท อสนิสทฺโท วยิ อโหสิ.
 มหาชเนน “กีสทฺโท เอโส”ติ วุตฺเต
 โพรสิตฺโต “นิวตฺตนกณฺทสฺส สทฺโท”ติ
 วตฺวา อตฺตโน อตฺตโน สวีเร

ต่อมาพระโพธิสัตว์ จึงทูลพระราช
 อีกว่า “ขอเดชะ ลูกรุ่นนี้เมื่อพุ่งขึ้นไป
 จะเหมือนขั้วพวงมะม่วงเพียงครึ่งหนึ่ง, เมื่อ
 กลับลงมาก็จะไม่หักเหไปข้างโน้น หรือ
 ข้างนี้ แม้เท่าปลายผม จะพุ่งลงตรงตาม
 กำหนดอย่างแม่นยำ พร้อมทั้งสอยพวง
 มะม่วงลงมาด้วย, ขอให้คอยทอดพระเนตร
 เกิด ฝะยะคะ”. พระโพธิสัตว์เกร็งกำลัง
 ยิงลูกรุ่นไป. ลูกรุ่นนั้นพุ่งขึ้นเหมือนขั้ว
 พวงมะม่วงเพียงครึ่งเดียว, พระโพธิสัตว์
 ทราบว่า “ที่นี่ลูกรุ่นนั้น จะต้องขึ้นถึง
 กระทั่งพิภพของท้าวจตุมหาราช” จึง
 เกร็งกำลังให้มาก ยิ่งกว่าลูกรุ่นที่ยิงไป
 ที่แรก แล้วยิงลูกรุ่นไปอีกลูกหนึ่ง.
 ลูกหลังนี้พุ่งเฉี่ยวลูกแรกที่หาง ทำให้
 ลูกรุ่นลูกแรกกลับลงมา ส่วนลูกรุ่นลูกหลัง
 นั้นพุ่งขึ้นไปถึงดาวดึงส์พิภพ. เทวดา
 ที่ดาวดึงส์จับลูกรุ่นนั้นไว้. เสียงลูกรุ่น
 ที่กลับลงมา ตัดลมเหมือนเสียงฟ้าผ่า.
 เมื่อประชาชนพูดว่า “เสียงอะไรนั่น”
 พระโพธิสัตว์บอกว่า “เสียงลูกรุ่นที่กลับ

^๑ ฉ. ม. อุชฺชณฺณเวว.

^๒ ฉ. ม. ปุริมกณฺทชฺชปฺเจ.

คุณศิริพร เกตุพิบูลเงิน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กณฺทสฺส ปตฺนภเยน^๑ ภิตตฺตํ
 มหาชนํ “มา ภายิตฺตา”ติ อสฺสาเสตฺวา
 “กณฺทสฺส ภูมียํ ปตฺตํ น ทสฺสามิ”ติ
 อาห. กณฺทํ โอตฺรมาณํ เกสคฺคตฺตมฺปิ
 อิตฺ วา เอตฺตํ วา อคฺนฺตฺวา
 โอยฺยญฺเวย^๒ ปตฺตฺวา อมฺพปฺนฺทํ
 ฉินฺทํ. โปธิสฺสโต อมฺพปฺนฺทํทียา จ
 กณฺทสฺส จ ภูมียํ ปตฺตํ อทฺตฺวา
 อากาเสยฺว สมฺปฏฺิจฺจนฺโต เอเกน
 หตฺถเณ อมฺพปฺนฺทํ เอเกน หตฺถเณ
 อคฺคฺเหสิ. มหาชนํ ตํ อจฺจฺริยํ ทิสฺวา
 “น โน เอวรूपํ ทิฏฺฐปฺพุพฺพ”ติ
 มหาปฺริสํ ปสฺสตี อุนฺนทตี อปฺโผฏฺเทตี^๓
 อํคฺคฺลีย วิธฺนตี เจลฺกฺเขปสฺสฺสาณิ
 ปวตฺเตตี. ราชปฺริสาย ตฺฏฺจฺหฺจฺจาย
 โปธิสฺสตฺตสฺส ทินฺนธฺนํ โภฏฺมตฺตํ อโหสิ.

ราชาปิสฺส ฆนฺวสฺสํ วสฺสนฺโต วย
 พหุชนํ มหฺนฺตญฺจ ยสํ อทาสิ.

ลงมา” แล้ว ได้ปลอบใจประชาชนที่ตกใจ
 กลัวลูกธนูจะตกถูกตัว ของแต่ละคนว่า
 “พวกท่านไม่ต้องกลัว” แล้วกล่าวว่า
 “เราจะไม่ให้ลูกธนูตกลงดิน”. ลูกธนูที่พุ่ง
 ลงมาไม่หักเหไปข้างโน้น ข้างนี้ แม้เท่า
 ปลายเส้นผม พุ่งตรงลงมาตัดข้าวมะม่วง
 ไม่ผิดพลาดเลย. พระโพธิสัตว์เอามือ
 ข้างหนึ่งคว้าพวงมะม่วงไว้ อีกข้างหนึ่ง
 คว้าลูกธนูไว้ในอากาศนั่นเอง ไม่ยอมให้
 พวงมะม่วงและลูกธนูตกดิน. ประชาชน
 เห็นสิ่งอัศจรรย์นั้น ก็ชมเชยพระมหาบุรุษ
 อย่างเกรียวกราว ปรบมือ, ดีดนิ้ว,
 โบกผ้า แสดงความยินดีนับพัน ๆ ผืน
 ด้วยการแสดงว่า “พวกเราไม่เคยเห็น
 สิ่งอัศจรรย์ขนาดนี้เลย”. เงินที่ข้าราชการ-
 บริพารผู้ชอบอกชอบใจ มอบให้แก่พระ
 โพธิสัตว์ประมาณโกฏิหนึ่ง.

ส่วนพระราชาก็พระราชทานเงินให้แก่
 พระโพธิสัตว์มากมาย พร้อมทั้งเกียรติยศ

^๑ ฉ. ม. ปตฺนภาวํ ฃตฺวา ภิตตฺตํ.

^๒ ฉ. ม. อฺชฺยญฺเวย.

^๓ อปฺโผฏฺเทตี.

เอว โปธิสตุเต เตน รณณา
 สกุกเต ครุกเต ตตุถ วสนเต,
 “อภินิหารโร กิร พาราณสีน นตติ”ติ
 สตุต ราชานอ อากนตวา พาราณสี^๑
 ปริวาเรตวา “รชช วา เทตุ ยุทฺธ
 วา”ติ . รณโย ปณณ เปเสสุ.
 ราชาน มรณภยโกโต “กุหิ เม ภาตา
 วสตี”ติ. ปุจจิตวา “เอกั สามนต-
 ราชาน อปุญจาสี”ติ^๒ สตุตวา “มม
 ภาตีกะ อนาคจจนเต มยหิ ชีวิต
 นตติ, กจจน, ตสฺส มม วจเนน
 ปาเท วนุทิตวา ขมาเปตวา กณฺหิตวา
 อากจจนตา”ติ ทูเต ปาหะสิ. เต กนตวา
 โปธิสตุตสฺส ตั ปวตตี อารโจะสุ.
 โปธิสตุโต ตั ราชาน อปุจจิตวา
 พาราณสี ปุจจาคนตวา ราชาน
 “มา ภาयी”ติ สมนสฺสาเสตวา กณฺเท
 อกฺขรานิ ฉินฺทิตวา “อหิ อภินิหารโร
 อากโต, อณฺณ อากกณฺฑํ ชิปนฺโต

อย่างใหญ่หลวง ปานประหนึ่งฝนลูกเห็บ
 ตกลงมา.

ขณะที่พระโพนธิดา ได้รับการ
 ยกย่องการเชิดชูจากพระราชา นั้น และ
 พักอยู่ในที่นั้น, พระราชา ๗ พระองค์
 ทรงทราบข่าวว่า “บัดนี้อภินิหารไม่
 อยู่ในนครพาราณสีแล้ว” จึงเสด็จยกทัพ
 มาล้อมนครพาราณสีไว้แล้ว ส่งพระ-
 ราชสาสน์ไปทูลพระราชาว่า “จะมอบ
 ราชสมบัติให้ หรือจะรบกัน”. พระราชา
 ทรงกลัวต่อมรณภัย จึงตรัสถามว่า
 “พี่ชายของฉันอยู่ที่ไหน” เมื่อทรงทราบว่า
 “ไปรับใช้พระราชา ของรัฐเพื่อนบ้าน
 พระองค์หนึ่งอยู่” จึงทรงส่งพวกทูตไป
 พร้อมด้วยรับสั่งว่า “เมื่อพี่ชายของฉัน
 ไม่มา ชีวิตของฉันก็ไม่มี, พวกท่านจง
 ไปกราบทูลพี่ชายของฉัน ตามคำของฉัน
 ขอโทษเสีย แล้วพากลับมา”. พวกทูต
 จึงไปทูลตามความเป็นไปนั้น ให้พระ
 โพนธิดาทราบ. พระโพนธิดาจึงทูลลา
 พระราชานั้น เสด็จกลับมายังนคร

^๑ น. ม. พาราณสินคร.

^๒ น. ม. อปุญจหติ.

คุณสมหวัง-คุณปาริชาติ ชินูปการพงศ์ และบุตร-ธิดา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สพฺเพสํ โว ชีวิตํ มาเรสุสามิ,^๑
 ชีวเตน อตฺถิกา ปลาณนฺตุ,^๒
 ขุทฺทกมกฺขิกาย^๓ ปิวนมตฺตมฺปิ โลหิตํ
 อนุปฺปาเทมี”ติ อฏฺฐาลเก จตฺวา
 สตฺตุนฺนํ ราชนํ ภูณฺชนฺตानํ
 กณฺจนปาติมกฺุเลเยว กณฺฑํ ปาเตสิ.
 เต อกฺขรานิ ทิสฺวา มรณภยภีตา
 สพฺเพว ปลาณีสฺสุ. เอวํ โพรทิสฺตุโต
 ขุทฺทกมกฺขิกาย ปิวนมตฺตมฺปิ โลหิตํ
 อนุปฺปาเทตฺวา สตฺต ราชาโน
 ปลาเปตฺวา กนิฏฺฐภาตริ อวโลเกตฺวา
 กามे ปหาย อีสิปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา
 อภิญญา จ समाปตฺติโย จ นิพฺพตฺเตตฺวา
 ชีวิตปริโยसानเน พุรหมฺโลกุปฺโค อโหสิ.

พาราณสี ทูลปลอบใจพระราชาวา
 “พระองค์อย่าได้กลัวเลย” แล้วจารึกอักษร
 ลงในลูกธนู ความว่า “ข้าพเจ้าอัสทิส-
 กุมารกลับมาแล้ว, ถ้าข้าพเจ้ายิงลูกธนู
 ไปอีกลูกหนึ่ง ชีวิตของพวกท่านทุกคน
 จักต้องตาย, (ฉะนั้น) ผู้ที่ต้องการจะมี
 ชีวิตอยู่ ขอให้หนีไปเสีย, ข้าพเจ้าจะไม่
 ให้เลือดตกยางออก แม้เท่าแมลงวันตัวน้อย
 จะดูดกิน” แล้วยืนอยู่ที่เชิงหิน ยิงลูกธนู
 ไปตกที่ปุ่มถาดทองของพระราชาทัง ๗
 พระองค์ ที่กำลังเสวยพระกระยาหารอยู่.
 พระราชาเหล่านั้น ทอดพระเนตรเห็น
 พระอักษรแล้ว กลัวต่อมรณภัย จึงเสด็จ
 หนีไปหมด. พระโพรทิสฺตุทำให้พระราช
 ทัง ๗ พระองค์หนีไป โดยมีได้ทำให้
 เลือดตกยางออก แม้เท่าที่แมลงวันตัวน้อย
 จะดูดกิน ด้วยวิธีดังกล่าวมานี้ แล้วก็ลา
 กนิษฐภาดา ละทิ้งกามสมบัติออกบวช
 เป็นฤาษีจนได้อภิญญาและสมาบัติ ครั้น
 สิ้นชีวิตแล้วก็ได้ไปเกิดในพรหมโลก.

^๑ ฉ. ม. หริสุสามิ.

^๒ ฉ. ม. ปลาณนฺตุ”ติ.

^๓ ฉ. ม. ขุทฺทกมกฺขิกาย ๕๗๑ อนุปฺปาเทมี”ติ อิม
 ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

คุณสมหวัง-คุณปาริชาติ ชินุปการพงศ์ และบุตร-ธิดา
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา “เอวํ ภิกขเว อสทิสกุมารโ
 สตต ราชานโ ปลาเปตวา
 วิชิตสงคามโ อสิปพพชชํ ปพพชิต”ติ
 วตวา อภิสมพทุโธ หุตวา อีมา
 คากา อโวจ

“ธนุคคโห อสทิสโ
 ราชปุตโต มหพพโล
 ทูเร ปาตี^๑ อกขณเวธี
 มหากายปพทาลโน
 สพพามิตเต รณํ กตวา
 น จ กิญจ^๒ วิหะยิ
 ภาตริ สโตถิ กตวาน
 สณฺณม^๓ อชฺณุปาคมี”ติ.

ตตถ อสทิสติ น เกวลं
 นามะเนว พลวิริยปณฺณานิปี อสทิสว.

มหพพโลติ กายพเลนปี ปณฺณา-
 พเลนปี มหพพโล.

พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 อสทิสกุมาร ทำพระราชาทอง ๗ พระองค์
 ให้เสด็จหนีไปด้วยอาการอย่างนี้ เป็นผู้
 ชนะสงครามแล้ว ก็ทรงผนวชเป็นฤๅษี”
 ทรงเป็นผู้รู้ยิ่งแล้ว จึงตรัสคากานี้ว่า

“พระราชโอรส ผู้ทรงพลังมาก
 เป็นนักยิงธนูชั้นยอด ทรงยิงได้
 ไกลไม่ผิดพลาด ทำลายเป้าหมาย
 ที่สำคัญได้ เมื่อท่านทำการสู้รบ
 กับหมู่ปัจเจกมิตรทั้งปวง ก็มีได้
 เบียดเบียนใคร ๆ เลย ครั้นทำ
 พระกนิษฐภคินี ให้ปลอดภัยแล้ว
 ก็ทรงเข้าถึงความสำรวม”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ชั้นยอด**
 ความว่า มิใช่แต่เป็นยอด แต่โดยพระนาม
 อย่างเดียวเท่านั้น แม้พระกำลัง พระ
 วิริยะและพระปัญญาก็เป็นยอดเหมือนกัน.

คำว่า **ทรงพลังมาก** ความว่า
 ทรงพลังมากทั้งกำลังกาย และกำลัง
 ปัญญา.

^๑ ฉ. ม. ทูเรปาตี.

^๒ ฉ. ม. กณฺจ.

^๓ ฉ. ม. สยมนํ, เอวมุปริปี.

ทูเร ปาตีติ ยาว จาตุมมหา-
ราชิกภาวนา ตาวตีสภาวนา จ กณฺหํ
เปเสตุํ สมตฺตตาย ทูเร ปาตี.

อกุขณเวรีติ อวิราธิตเวรี. อถวา
อกุขณํ วุจฺจติ วิชฺช, ยวฺว เอกา
วิชฺช นิจฺจรติ ตาว เตโนภาเสน
สตุตฺตญฺจวาเร กณฺทานิ คเหตุวา
วิชฺชตฺตีติ อกุขณเวรี.

มหากายปฺปทาลโนติ มหนฺเต
กายเ ปทาลเลติ. จมฺมกาโย ทารุกาโย
โลหกาโย อยกาโย^๑ วาลิกกาโย
อุทกกาโย ผลกกาโยติ อิเม สตุต-
กายา นาม. ตตุถ อญฺเอย จมฺมกายํ
ปทาลเณโต มหิสจมฺมมุปี วิณีวิชฺชติ.
โส ปน สตมฺปิ มหิสจมฺมานํ
วิณีวิชฺชติเยว. อญฺเอย อฏฺฐจฺกุลพหฺลํ
อุทฺมฺพรปทํ จตุรฺจฺกุลพหฺลํ อสนปทํ
วิณีวิชฺชติ, โส ปน ผลกสตมฺปิ เอกโต
พทฺธํ วิณีวิชฺชติ, ตถา ทวฺจฺกุลพหฺลํ

คำว่า ยิงได้ไกล ความว่า ยิงได้
ไกล เพราะสามารถส่งลูกธนูไปจนถึงภพ
ของท้าวจาตุมหาราช และภพดาวดึงส์.

คำว่า ไม่ผิดพลาด ความว่า
ยิงได้ไม่พลาด(ยิงแม่น). อีกนัยหนึ่ง
สายฟ้า ท่านก็เรียกว่า อักขณะ อธิบายว่า
ฟ้าแลบครั้งหนึ่ง จนกว่าจะหมดแสงนั้น
พระโพธิสัตว์ตั้งลูกธนูมายิงได้ ๗-๘ ครั้ง
ฉะนั้นจึงเรียกว่า อักขณเวรี (ยิงได้เร็ว
เหมือนฟ้าแลบ).

คำว่า ทำลายเป้าหมายที่สำคัญได้
ความว่า ยิงทำลายเป้าหมายที่สำคัญได้.
เป้าหมายเหล่านี้ คือ เป้าหนัง เป้าไม้
เป้าโลหะ เป้าเหล็ก เป้าทราย, เป้าน้ำ,
เป้าแผ่นกระดาน ชื่อว่า เป้าหมาย ๗
อย่าง. ในเป้าหมายทั้ง ๗ นั้น นักยิงธนู
อื่น เมื่อจะยิงทำลายเป้าหมาย ก็ยิงหนัง
กระบือทะลุชั้นเดียวเท่านั้น. แต่พระ
โพธิสัตว์ยิงหนังกระบือตั้งร้อยชั้นทะลุได้.
นักยิงธนูคนอื่นยิงกระดานไม้มะเดื่อหนา
๘ นิ้ว (หรือ)กระดานไม้ประดู่หนา ๔ นิ้ว

^๑ ค. ม. อโยกาโย.

ตมฺพโลหปฏฺฐิ องฺกุลพหลํ อยปฏฺฐิ.
 วาลิกสกกฺกุสฺส ปทรสกกฺกุสฺส ปลาล-
 สกกฺกุสฺส วา ปจฺจมาภาเค กณฺหํ
 ปเวเสตฺวา ปุรฺภาเคน อติปาเตติ.
 ปกตฺติยา อุกฺเก จตฺตุสฺสภฺจฺจณํ กณฺหํ
 ปเวเสสิ ฏเล อฏฺฐสฺสภฺนฺตฺติ เอวํ
 อิมํ สตฺตณฺนํ มหาภายานํ ปทาลโต
 มหาภายปฺปทาลโน.

ทะเล, แต่พระโพธิสัตว์ยิงกระดานตั้ง
 ๑๐๐ แผ่น ที่ผูกติดกันเป็นอันเดียวทะเล,
 แผ่นโลหะทองแดงหนา ๒ นิ้ว แผ่นเหล็ก
 หนา ๑ นิ้ว พระโพธิสัตว์ก็ยิงทะเลเหมือน-
 กัน. พระโพธิสัตว์ยิงลูกธนูเข้าด้านหลัง
 ของกองเกวียนบรรทุกทราย, เกวียน
 บรรทุกไม้กระดาน หรือเกวียนบรรทุก
 ฟาง แล้วให้ลูกธนูออกทางด้านหน้าได้.
 ตามปกติพระโพธิสัตว์ยิงลูกธนูไปในน้ำไป
 ได้ไกล ๔ อสุภะ ยิงบนบกไปได้ไกล ๘
 อสุภะ (๕๖๐ เมตร) พระโพธิสัตว์ได้ชื่อว่า
 เป็นนักยิงธนู ยิงทำลายเป้าหมายที่
 สำคัญได้ เพราะยิงทำลายเป้าหมายได้
 ๗ อย่าง เหล่านี้ ดังที่กล่าวมานี้.

สพฺพามิตฺเตติ สพฺเพ อมิตฺเต.

คำว่า กับปัจจัยมิตรทั้งปวง ได้แก่
 ผู้มิใช่มิตรทั้งหมด.

รณํ กตฺวาติ ยุกฺทํ กตฺวา
 ปลาเปสีติ อตฺถโก.

คำว่า ทำการสู้รบ ความว่า กระทำ
 การรบ จนทำให้ปัจจัยมิตรต้องหนีไป.

น จ กิณฺณจฺจิ วิเหจฺยตี เอกมฺปิ
 น วิเหจฺยย.^๑ อวิเหจฺยนฺโต ปน
 เตหิ สทฺธี กณฺหฺทเปสเนน รณํ กตฺวา.

คำว่า มิได้เบียดเบียนใคร ๆ เลย
 ความว่า มิได้เบียดเบียนใคร แม้สัก
 คนเดียว คือกระทำการรบกับพระราชา

^๑ ฉ. ม. วิหเจติ.

ทั้ง ๗ นั้น ด้วยการยิงลูกธนูไป แต่ก็
มิได้เบียดเบียนใครเลย.

สญฺญมฺ อชฺฌุปากมิตฺติ สิลสญฺญมฺ
ปพฺพชฺชํ อุกฺกโตติ.

คำว่า ทรงเข้าถึงความสำรวม
ความว่า ได้เข้าถึงความสำรวมในศีล
คือได้ทรงผนวช.

เอวํ สตุฏฺฐา อิมํ ธมฺมเทสนํ
เทเสตุวํ ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา
กนิฏฺฐภาตา อานนฺโท อโหสิ,
อสทิสกุมารโ ปน อหเมว”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงแสดงพระ
ธรรมเทศนานี้แล้ว ก็ประชุมชาดกว่า
“น้องชายของเราในครั้งนั้น คืออานนท์,
ส่วนอสทิสกุมาร คือเรา ตถาคตนั่นแล”.

อสทิสชาตกาวณฺณนา ปจฺมา.

พรรณนาอสทิสชาดก ที่ ๑ จบ.

คุณेमอร เขตฺพน อุกฺกิสวณฺณสฺสให้เจ้ากรรมนายเวร สรรพสัตว์ทั้งหลาย
ที่ตั้งใจฆ่า ไม่ตั้งใจฆ่า พ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย และผีไม่มีญาติทั้งหลาย.

๒. สงคามาวจรชาตก (๑๘๒)

๖๓. “สงคามาวจรโร สุโร
 พลวา อิติ วิสุสุโต
 กินนุ โตรณมาสชช
 ปฏิกุกมสิ กุญชร.
๖๔. โอมทท ชิปปิ ปลิฆ
 เอสิกาณี จ อพพห^๑
 โตรณานิ จ มททิตวา
 ชิปปิ ปวิส กุญชรา”ติ.
 สงคามาวจรชาตกํ ทุติยํ.

๒. สังคามาวจรชาตก (๑๘๒)

๖๓. “พ่อกุญชร เจ้าก็ระบือไปว่า
 ชำนานูในสงคราม กล้าหาญ
 มีกำลัง ครั้นมาถึงเสาค่าย ทำไม
 หนอ จึงถอยเสียเล่า.
๖๔. พ่อกุญชร เจ้าจงทำลายลิ่มสลัก
 และถอนเสาเขื่อนโดยเร็ว จงพัง
 เสาค่ายแล้วเข้าไปโดยเร็ว”.
- สังคามาวจรชาตก ที่ ๒.

^๑ ฉ. ม. อพพ.

คุณแอมอร์ เขตุน อุกิศจ่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร สรรพสัตว์ทั้งหลาย
ที่ตั้งใจฆ่า ไม่ตั้งใจฆ่า พ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย และผีไม่มีญาติทั้งหลาย

๒. สงคามาวจรชาตกถา

(๑๘๒)

สงคามาวจรโร สุโรติ อิโท สตุถา
เซตวันเน วิหรนุโต นนทตเถโร อารพุก
กเถสิ.

สตถุริ หิ ปจมคมเนน กปิลวตถุปุริ
คนตุวา กนิฏฐภาติกัง นนทกุมารัง
ปพพาเซตวา กปิลวตถุปุรา นิกขมม
อนุปุพเพน สาวตถิ คนตุวา วิหรนุเต
อายสุมมา นนโท ภควโต ปตตัง
อาทาย ตถาคเตน สหุธิ เกหา
นิกขมนกาลเ “นนทกุมารโ กิร
สตถารา สหุธิ กจจติ”ติ สตุวา
อทุลลุลิขิตเทหิ เกเสหิ วาตปานนตเรน
โธโลเกตวา “ตุวัญ โข อยยุปุตต
อาคจเฉยยาสิ”ติ อิโท ชนปทกถยาณียา
วุตตวจนมนุสฺสรนุโต อุกกณฺจิตโต
อนภีโรโต อุปฺปนุชฺชูปฺปนุชฺชุกชาโต
ธมนิสนุถตคตโต อโหสิ.

๒. พรรณนาสังคามาวจรชาดก

(๑๘๒)

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพระ
นนทเถระ ได้ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า
ขำนาญในสงคราม กล่าวหาญ เป็นต้น.

ความพิสดารว่า เมื่อพระศาสดาเสด็จไป
กรุงกบิลพัสดุ์ โดยการเสด็จไปครั้งแรก
ทรงให้บรรพชานนนทกุมารกนิษฐภาดา
แล้วเสด็จออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ไปประทับ
ณ เมืองสาวตถิ โดยลำดับ ในขณะที่
รับบาตรพระผู้มีพระภาคแล้ว เสด็จออก
จากพระราชวัง ไปกับพระตถาคตเจ้า
พระนันทะระลึกถึงคำที่นางชนบทกัลยาณี
ผู้ได้สดับว่า “ข้าว่า นนทกุมารได้เสด็จ
ไปกับพระศาสดา” แล้วชะงักดูทาง
พระแกล ทั้งที่นางหิวผมได้ครึ่งหนึ่ง
กล่าวว่า “พระลูกเจ้า ขอพระองค์จง
เสด็จกลับมาเร็วเถิด” กระทบกระวายน
ไม่สบายใจ ผอมเหลือง มีตัวสะพรังด้วย
เส้นเอ็น.

^๑ ฉ. ม. นนทราชกุมาร.

คุณเอมอร เชตุพน อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร สรรพสัตว์ทั้งหลาย
ที่ตั้งใจฆ่า ไม่ตั้งใจฆ่า พ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย และผีไม่มีญาติทั้งหลาย

สตถา ตสฺส ปวตฺตี จตฺวา
 “ยนฺนุนาหํ นนฺทํ อรหตฺเต
 ปติฏฺฐเปสฺสามี”ติ จินฺเตตฺวา ตสฺส
 วสนปรีเวณํ จนฺตฺวา ปณฺณตฺตาสเน
 นิสินฺโน “กจฺจि นนฺท อิมสฺมี
 สาสเน น อภิรมสี”ติ ปุจฺฉิ. “ภนฺเต
 ชนปทกฺลยาณียา ปฏฺิพทฺฐจิตฺโต หุตฺวา
 นาภิรมามี”ติ. “หิมวนฺตจาริกคตปุพฺโพสิ
 นนฺทา”ติ. “น คตปุพฺโพ ภนฺเต”ติ.
 “เตนหิ นนฺท กจฺฉามา”ติ. “นตฺถิ
 เม ภนฺเต อิทฺธิ, กถาหํ จมิสฺสามี”ติ.

พระศาสดา ทรงทราบเรื่องของ
 พระนันทะแล้วดำริว่า “โฉนหน่อ เรา
 จักให้นันทะดำรงอยู่ในพระอรหัตได้” จึง
 เสด็จไปยังบริเวณที่อยู่ของพระนันทะ
 ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูไว้ ตรัสถามว่า
 “ดูกรนันทะ เธอไม่ยินดีในศาสนานี้หรือ”.
 พระนันทะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ ข้าพระองค์มีจิตปฏิพัทธ์นาง
 ชนบทกัลยาณี จึงไม่ยินดี”. ตรัสถามว่า
 “ดูกรนันทะ เธอเคยไปเที่ยวหิมวันต-
 ประเทศหรือไม่”. พระนันทะกราบทูลว่า
 “ข้าพระองค์ไม่เคยไป พระเจ้าข้า”.
 ตรัสว่า “ดูกรนันทะ ถ้าเช่นนั้น เราไป
 กันเถิด”. พระนันทะกราบทูลว่า
 “ข้าพระองค์ไม่มีฤทธิ์พระเจ้าข้า จักไป
 อย่างไรได้”.

สตถา “อหํ ตํ นนฺท มม
 อิทฺธิพเลน เนสฺสามี”ติ นนฺทตฺถเณรํ
 หตฺถเ จเหตุวา อากาสํ ปกฺขนฺทิตฺวา
 อนฺตรามคฺเค เอกสฺมี จวามกฺุเขตฺเต
 จวามขานฺดฺเก นิสินฺนํ จินฺนกณฺณ-
 นาสนงคฺกุจฺจํ จวามโลมํ จินฺนจฺวี
 จมฺมมตฺตํ โลหิตปฺลิกฺกฺจฺจิตํ เอกํ

พระศาสดาตรัสว่า “ดูกรนันทะ
 เราจะนำเธอไป ด้วยกำลังฤทธิ์ของเรา”
 จับมือพระนันทะเถระเหาะไป ทรงแสดง
 นางลึงส์ตัวหนึ่ง หูขาด จมูกแห้ว
 หางด้วน ขนไหม้ไฟ ผิวหนังถลอก
 เหลือเพียงหนังเปราะเปื้อนเลือด นั่งที่ตอ
 ไม้ไหม้ ในนาไฟไหม้แห่งหนึ่งในระหว่าง

อรรถกถาชาดก ป.ท. ๘-๒

คุณเอมอร เขตุนพน อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร สรรพสัตว์ทั้งหลาย
 ที่ตั้งใจฆ่า ไม่ตั้งใจฆ่า พ่อ-แม่-ปู่-ย่า-ตา-ยาย และมีไม่มีญาติทั้งหลาย

ปลุกจุมภฏี ทสเสสิ “ปสฺสสิ นนฺท เอตํ
มกฺกภูนิ”ติ “อาม ภนฺเต”ติ. “สุฏฺฐุ
ปัจจกฺขํ กโรหิ”ติ.

อท นํ คเหตฺวา สฏฺฐิโยชนิกํ
มโนสิลาตลํ, อโนตตตทหาทโย สดฺด
มหาสเร, ปญฺจ มหานทีโย, สุวณฺณ-
ปพฺพตฺรชตปพฺพตมณีปพฺพตปฏิมณฺฑิตํ
อเนกสตรามณเฑຍกํ หิมวณฺตปพฺพตญฺจ
ทสฺเสตฺวา “ดาวตีสภวานํ เต นนฺท
ทิจฺฐปฺพพฺพ”ติ ปุจฺฉิตฺวา “น ทิจฺฐปฺพพฺ
ภนฺเต”ติ วุตฺเต “เอหิ นนฺท
ดาวตีสภวานํ เต ทสฺเสสฺสามิ”ติ ตตฺถ
เนตฺวา ปณฺฑกฺกมฺพลสิลาสเน นิสิตฺติ.

สกุโก เทวราชา ทวีสุ เทวโลเกสุ
เทวสงฺฆเน สทฺธิ อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
เอกมณฺต์ นิสิตฺติ. อหฺมเตยฺยโกฏิสงฺขา
ตสฺส ปริจาริกา ปญฺจสตา กกุฏปาทา
เทวจฺฉราโยปี อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
เอกมณฺต์ นิสิตฺติ.

ทาง ตรัสถามว่า “ดูกรนันทะเธอเห็น
สิงนั้นไหม” เมื่อเธอกราบทูลว่า “เห็น
พระเจ้าข้า” จึงตรัสว่า “เธอจงจำให้ดี”.

จากนั้น พระองค์ก็พาพระนันทะ
ไปชมพื้นมโนศิลา ๖๐ โยชน์ สระใหญ่ ๗
สระ มีสระอโนดาตเป็นต้น แม่น้ำใหญ่
๕ สาย และหิมวันตบรรพต ประดับด้วย
ภูเขาทอง ภูเขาเงิน ภูเขาแก้วมณี ที่
นารีนรมย์หลายร้อยเท่า ตรัสถามว่า
“นันทะเธอเคยเห็นภาพดาวดิงส์ไหม” พอ
พระนันทะกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ไม่
เคยเห็นพระเจ้าข้า” ตรัสว่า “ดูกรนันทะ
เธอจงมา เราจะแสดงภาพดาวดิงส์แก่เธอ”
ทรงนำพระนันทะไป ณ ที่นั้น ประทับนั่ง
เหนือแท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์.

ท้าวสักกเทวราช เสด็จมาพร้อมกับหมู่
เทพยดาในเทวโลกทั้งสอง ถวายบังคม
แล้วประทับนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง. นาง
บริจาริกาของท้าวสักกเทวราชนั้น นับได้
๒ โกฎีกิ่ง และนางเทพอัปสรผู้มีเท้าแดง
ดุจเท้านกฟิราบ ๕๐๐ นางมาถวายบังคม
แล้วนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง.

๑ ฉ. ม. ทสฺสยิสฺสามิ.

สตถา อายสมนุตัม นนทัง ตา
 ปณฺจสตา อจฺจรา กิเลสวเสน ปุณฺปุณฺนี
 โอโลกาเปสิ, “ปสฺสสิ นนท อีมา
 กกุฏปาทีนโย อจฺจราย”ติ. “อาม
 ฆนฺเต”ติ. “กินฺนุ โข เอตา โสฆนฺติ
 อุกาหุ ชนปทกฺลยาณี”ติ. “เสยฺยถาปี
 ฆนฺเต ชนปทกฺลยาณียา^๑ อุนิธาย
 सा प्लुग्मग्गु, एवमेव ईमास्^๒
 อุนิธาย ชนปทกฺลยาณี”ติ. “อิทานิ
 กิ กสิสฺสสิ นนทา”ติ. “กิ กम्मัม
 กตฺวา ฆนฺเต อีมา อจฺจรา ลฆนฺตี”ติ.
 “สมณธम्मัม กตฺวา”ติ. “สเจ เม
 ฆนฺเต อีมาสํ ปฏิลากตฺถาย ภควา
 ปาฏิกโกโค โหติ, อหัง สมณธम्मัม
 กสิสฺสามิ”ติ อาห.

พระศาสดาให้พระนันทะดูนางเทพอัปสร
 ๕๐๐ บ่อย ๆ ด้วยกำลังกิเลส ตรัสถามว่า
 “ดูกรนันทะ เธอเห็นนางเทพอัปสร ผู้มี
 เท้าแดงดุจเท้านกพิราบเหล่านี้ไหม”.
 พระนันทะกราบทูลว่า “เห็นพระเจ้าข้า”.
 ตรัสถามว่า “นางเทพอัปสรเหล่านี้งาม
 ไหม หรือว่านางชนบทกัลยาณีงามกว่า”.
 พระนันทะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ นางชนบทกัลยาณีนำมาเปรียบ
 กับนางเทพอัปสรเหล่านี้ เหมือนนำนาง
 ลิงสู่มาเปรียบกับนางชนบทกัลยาณี
 ฉะนั้น” ตรัสถามว่า “บัดนี้ เธอจักทำ
 อย่างไร”. นันทะกราบทูลว่า “ข้าแต่
 พระองค์ผู้เจริญ คนทั้งหลายทำกรรม
 อะไร จึงได้นางเทพอัปสรเหล่านี้”. ตรัส
 ตอบว่า “กระทำสมณธรรม”. จึงกราบทูล
 ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพระผู้มี
 พระภาครับประกัน เพื่อให้ข้าพระองค์
 ได้นางเทพอัปสรเหล่านี้ไซ้ ข้าพระองค์
 จะทำสมณธรรม”.

^๑ ฉ. ม. ชนปทกัลยาณี.

^๒ ฉ. ม. อีมา.

คุณสัคข์ สุวคธ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา “กโรหิ นนุท, อหนุเต ปาฏิโกโค”ติ. เอว เถโร เทวสงฆมชฺเช ตถาคตํ ปาฏิโกคํ กเหตุวา “มา ภนฺเต อติปปญฺจํ กโรถ, เอถ, กจฺฉาม, อหํ สมณธมฺมํ กริสฺสามิ”ติ อาห. สตถา ตํ อาทาย เขตวนเมว ปจฺจาคมิ. เถโร สมณธมฺมํ กาคุ อารภิ. สตถา ธมฺมเสนาปติ อามนฺเตตฺวา “สาริปฺตฺต มยหํ กนิฏฺฐภาตา นนุโท ตาวตีสเทวโลก เทวสงฆสฺส มชฺเช เทวจฺฉรานํ การณา มํ ปาฏิโกคํ อคฺคเหสี”ติ อาห. เอเตเนว อฺปาเยน มหาโมคฺคัลลนตฺเถรสฺส อนฺรุทฺตเถรสฺส ธมฺมภาณฺทาคาริกานนุทตฺเถรสฺสาติ อสีติมหาสาวกานํ เยภฺยุเยน จ เสสภิกฺขุณฺ อัจฺฉิ.

ธมฺมเสนาปติสาริปฺตฺตเถโร นนุทตฺเถโร อฺปสงฺกมิตฺวา “สจฺจํ กิร ตวํ อาวุโส นนุท ตาวตีสเทวโลก เทวสงฆสฺส

พระศาสดาตรัสว่า “เธอจงกระทำเถิด นั้นทะ, เราจะรับประกันเธอ”. พระเถระ ถือพระตถาคตเจ้าเป็นผู้ประกันในที่าม- กลางหมู่เทพยดาอย่างนี้แล้ว กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์อย่า ชักช้า จงเสด็จมาไปกันเถิด, ข้าพระองค์ จะทำสมณธรรม”. พระศาสดาทรงพา พระนั้นทะกลับมาสู่เขตรัณมมหาวิหาร. พระ เถระเริ่มกระทำสมณธรรม. พระศาสดา ตรัสเรียกพระธรรมเสนาบดีมาตรัสว่า “ดูกรสาริปุตฺร นั้นทะผู้กนิษฐภาดาของ เรา ได้ยึดเราเป็นประกัน เพราะเหตุ แห่งนางเทพอัปสรในที่ามกลางหมู่เทพยดา ในดาวดึงส์เทวโลก”. ตรัสบอกแก่พระ มหาสาวก ๘๐ องค์ มีพระมหาโมคคัล- ลนเถระ พระมหากัสสปเถระ พระ อนฺรุทเถระ พระอานนทเถระ ผู้เป็น เรือนคลังพระธรรมเป็นต้น และแก่ภิกษุ ที่เหลือทั้งหลายโดยมาก โดยอุบายนี้ เหมือนกัน.

พระธรรมเสนาบดีสาริปุตฺรเถระ เข้าไป หาพระนั้นทะเถระแล้วกล่าวว่า “ดูกร พระนั้นทะผู้มีอายุ ได้ยินว่าท่านถือ

คุณสัคข์ สุกคธ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มชฌเม 'เทวจจฺรา ลภนฺโต สมณธมฺมํ
 กริสฺสามิ'ติ ทสพฺลํ ปาฏิกฺโกคํ คณฺหิ"ติ
 วตฺวา "นฺนุ เอวํ สนฺเต ตว
 พุรหฺมจฺริยาวาโส มาตุคามสนฺนิสฺสีโต
 กิเลสสนฺนิสฺสีโต ตสฺส เต อิตฺถินํ
 อตฺถาย สมณธมฺมํ กโรนฺตสฺส ภตฺติยา
 กมฺมํ กโรนฺเตน กมฺมกาเรน สทฺธิํ กิ
 นานาการณฺนุ"ติ เถรํ ลชฺชาเปสฺสิ,
 นิตฺเตชฺชํ อกาสิ.

เอเตนฺปาเยน สพฺเพปิ อสีติมหาสาวกา
 อวเสสภิกฺขุ จ ตํ อายสฺมนตํ นนฺทํ
 ลชฺชาเปสฺสุ. โส "อยุตฺตํ วต เม
 กตฺนุ"ติ หิริยา จ โอตตปฺเปน จ
 วิริยํ ทพฺหํ ปคฺคณฺหิตฺวา วิปสฺสนํ
 วทฺธเมนฺโต อรหฺตตํ ปตฺวา สตฺถาโร
 อุปสงฺกมิตฺวา "สุวาทํ ภนฺเต ภควโต
 ปฏิสฺสวา มุญฺจาเม"ติ อาห.

สตฺถาปิ "ยทา ปน ตวํ นนฺท
 อรหฺตตํ ปตฺโต ตทาเยวาทํ ปฏิสฺสวา
 มุตฺโต"ติ อาห. เอตมตฺถํ วิทิตฺวา
 ธมฺมสภายํ ภิกฺขุ กถํ สมุญฺจาเปสฺสุ

พระทศพลเป็นผู้รับประกันในท่ามกลาง
 หมู่เทพยดาในดาวดึงส์เทวโลกว่า 'เมื่อ
 ได้นางเทพอัปสร จักทำสมณธรรม'
 จริงหรือ" จึงกล่าวว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น
 การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ของท่าน ก็
 อาศัยมาตุคาม อาศัยกิเลสละชิ เมื่อท่าน
 กระทำสมณธรรม เพื่อต้องการหญิง
 ทั้งหลาย จะต่างอะไรกันกับกรรมกร ผู้
 ทำการงานเพื่อค่าจ้าง" ทำให้พระเถระ
 เกิดความละอาย หมดสง่าราศี.

พระมหาสาวก ๘๐ องค์ และภิกษุที่เหลือ
 แม้ทั้งหมด ทำให้ท่านพระนันทะเกิดความ
 ละอายด้วยอุบายนี้. พระนันทะคิดว่า
 "เราทำกรรมไม่สมควรหนอ" ประคอง
 ความเพียรไว้มั่นด้วยหิริ และโอดตปปะ
 เจริญวิปัสสนา ก็ได้บรรลุพระอรหัต แล้ว
 เข้าไปเฝ้าพระศาสดา กราบทูลว่า "ข้าแต่
 พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เปลื้องตนจาก
 ข้อผูกมัด ของพระผู้มีพระภาคแล้ว".

ฝ่ายพระศาสดาตรัสว่า "ดูกรนันทะ เรา
 พ้นแล้วจากข้อผูกพัน ในกาลที่เธอบรรลุ
 พระอรหัตแล้วนั้นแหละ". พวกภิกษุรู้
 ความนี้แล้ว สนทนาในธรรมสภาว่า

คุณสัดบ สุวคธ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“ยาว โอวาทกฺขโม จายํ อาวุโส
 นนทตฺเถโร เอโกวาเทเนว หิโรตฺตปฺปํ
 ปจฺจุปฏฺฐเปตฺวา สมณธมฺมํ กตฺวา
 อรหตฺตํ ปตฺโต”ติ.

สตฺถา อาคนฺตุวํ “กาย นฺตุถ
 ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนิสินฺนา”ติ
 ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามํ”ติ วุตฺเต “น
 ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ นนฺโท
 โอวาทกฺขโมเยว”ติ วตฺวา อตฺตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต
 รชฺชํ กาเรนฺเต โพรสิตฺโต หตฺถา-
 จริยกุลํ นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปตฺโต
 หตฺถาจริยสิปฺเป นิปฺผตฺตี ปตฺโต
 เอกํ พาราณสิรณฺเอยํ สปตฺตราชานํ
 อุกฺกุจาสิ. โส ตสฺส มงฺกลหตฺถิ
 สฺสุสิกฺขิตํ กตฺวา สิกฺขาเปสิ.

“ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระนันทเถระ
 อุดหนุนต่อโอวาทจริงๆ ให้หิริและโอตตัมปะ
 เกิดขึ้นทำสมณธรรมจนบรรลุนิพพาน
 ได้ด้วยโอวาทเพียงครั้งเดียวเท่านั้น”.

พระศาสดา เสด็จมาตรัสถามว่า
 “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขณะนี้พวกเธอหนึ่ง
 สนทนาเรื่องอะไร” เมื่อภิกษุกราบทูล
 ให้ทราบว่าเป็นเรื่อง “เรื่องชื่อนี้” แล้วจึงตรัสว่า
 “ดูกรภิกษุทั้งหลาย นันทะอุดหนุนต่อโอวาท
 ในบัดนี้เท่านั้น ก็หาทำได้, แม้ในกาลก่อน
 นันทะก็อุดหนุนต่อโอวาทเหมือนกัน” แล้ว
 ทรงนำอดีตนิทานมาว่า.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ครองราชสมบัติ ในเมืองพาราณสี
 พระโพรสิตว์เกิดในตระกูล ของนาย
 ภัตตาคาร เจริญว้ยแล้ว ถึงความสำเร็จ
 วิชาศิลปภัตตาคารย์ รับราชการอยู่กับ
 พระราชาพระองค์หนึ่ง ผู้เป็นศัตรูของ
 พระเจ้าพาราณสี. พระโพรสิตว์ฝึกหัด
 ช่างมงคลของพระราชา ให้ได้รับการ
 สำเหนียกเป็นอย่างดี.

คุณพล วีรพลิน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ราชชา “พาราณสีราชชั พระราชานั้ทรงดำริว่า “เราจะชิง
 คณหิสสามี”ติ โพิสตัดต์ คเหตุวา ราชสมบัติเมืองพาราณสี” พาพระ
 มงคลหตถิ อารุยุห มหติยา เสนาย โพิสตัดต์เสด็จขึ้นข้างมงคล เสด็จไปเมือง
 พาราณสี คเหตุวา ปรีวาเรตวา พาราณสี พร้อมด้วยเสนาจำนวนมาก
 “ราชชั วา เทตุ ยุทฐั วา”ติ รณโย ให้ล้อมไว้แล้ว ส่งราชสาสน์(ให้)แก่พระ
 ปณณั เปเสสิ. ราชว่า “จะให้ราชสมบัติ หรือจะ
 ทำการรบ”.

พุหมทตโต “ยุทฐั ทสสามี”ติ พระเจ้าพหุหมทตส่งสาสน์ตอบว่า “เรา
 ปากการทวารภูฏาลกโคปุเรสุ พลกายั จะรบ” แล้วส่งพลกายให้ประจำกำแพง
 อารोเปตวา ยุทฐั อทาสิ. สปัตตราชา ประตุ บ้อม และชุ้ม ทำการรบ.
 มงคลหตถิ จมเมเน วมเมตวา สยมปิ พระราชาผู้เป็นศัตรู ทรงเอาเกราะหนึ่ง
 จมมัม ปฏิมุญจิตวา หตถิกุขนุทธวคโต หุ้มมงคลหตถิ พระองค์เองสวมเกราะหนึ่ง
 ติชิณองกุส อาทาย “นครั กิณทิตวา ประทับเหนือคอช้างตัวโปรดปราน ทรง
 ปจจามิตตัม ชีวิตกุขยัม ปาเปตวา ราชชั ถือง้าวคมกริบ ทรงใส่ช้างมุ่งหน้าเข้าเมือง
 หตถกตัม กริสสามี”ติ หตถิ นคราภิมุขั ด้วยดำริว่า “เราจะทำลายเมือง พินชาติ
 เปเสสิ. ปจจามิตรให้ตาย แล้วยึดราชสมบัติไว้ในเงื้อมมือ”.

โส อุณฺหกลลาทีนึ^๑ เจว ยนุตปาสาณเ มงคลหตถิ ครั้นเห็นพลกาย สาดน้ำมัน
 จ นานุปการานิ จ ปหรณานิ ยางร้อนเป็นต้น ก้อนหินยนต์และเครื่อง
 วิสฺสชฺเชนเต ทิสฺวา มรณภยภีโต ประหารต่าง ๆ ก็กลัวต่อมรณภย ไม่อาจ
 อุปสงฺกมิตุ อสกุโกนุโต ปฏิกุภมิ. เข้าไปใกล้ จึงถอยกลับ.

^๑ ฉ. ม. อุณฺหกลลानी.

อต นํ หตฺถาจริโย อุปสงฺกมิตฺวา
 “ตาด ตฺวํ สุโร สงฺคามาวจโร,
 เอวรूपे จาเน ปฏิกกมณฺหนาม
 นานุจฺฉวิกนฺ”ติ วตฺวา หตฺถิ โอวทนฺโต
 อีมา คาทา อโวจ

๖๓. “สงฺคามาวจโร สุโร
 พลวา อิติ วิสฺสุโต
 กิณฺเฑ โตรณมาสชฺช
 ปฏิกกมสิ กุญฺชร.

๖๔. โอมทฺท ชิปฺปี ปลีฉํ
 เอสิกานิ จ อฺพพห^๑
 โตรณานิ จ มทฺทิตฺวา
 ชิปฺปี ปวิส กุญฺชรา”ติ.

ตตฺถ อิติ วิสฺสุโตติ ตาด ตฺวํ
 ปวตฺตสมฺปหารํ สงฺกามํ มทฺทิตฺวา
 อวจรณโต สงฺคามาวจโร, ธิรทฺทตฺตาย
 สุโร, ฅามสมฺปตฺติยา จ พลวาติ เอว
 วิสฺสุโต ปณฺณาโต ปากโฏ.

ทันใดนั้น พระโพธิสัตว์ผู้เป็นนายหัตถา-
 จารย์ จึงเข้าไปหามงคลหัตถิ กล่าว
 ปลอบว่า “พ่อเจ้าก็กล้าหาญ ชำนาญใน
 สงคราม ชื่อว่า การถอยกลับในที่เช่นนี้
 ไม่สมควร” เมื่อจะให้โอวาทช้าง จึงกล่าว
 คาทาเหล่านี้ว่า

๖๓. “พ่อกุญชร เจ้าก็ระบือไปว่า
 ชำนาญในสงคราม กล้าหาญ
 มีกำลัง ครั้นมาถึงเสาค่าย ทำไม
 หนอ จึงถอยเสียเล่า.

๖๔. พ่อกุญชร เจ้าจงทำลายลิ่มสลัก
 และถอนเสาเชือกโดยเร็ว จงพัง
 เสาค่ายแล้วเข้าไปโดยเร็ว”.

บรรดาคำเหล่านี้ คำว่า ระบือ
 ไปว่า ความว่า พ่อ เจ้าระบือเล่าลือ
 ปราภฏอย่างนี้ว่า เป็นผู้ชำนาญใน
 สงคราม เพราะเที่ยวรบดขยี้สงคราม ซึ่ง
 กำลังรบพุ่ง ชื่อว่า กล้าหาญ เพราะมีใจ
 มั่นคง, และชื่อว่ามีกำลัง เพราะถึง
 พร้อมด้วยเรี่ยวแรง.

^๑ ฉ. ม. อพพห.

- ไตรณมาสขชาติ นครทวารสงฆภูมิ- คำว่า **ครั้นมาถึงเสาค่าย** ความว่า ถึง
ไตรณ^๑ ปตฺวา. เสาค่ายซึ่งเรียงรายถึงประตูเมือง.
- ปฏิกกมสึติ “กิณฺณุ โข โอสกุกสิ เกน คำว่า **จึงถอยเสียแล้ว** พระโพธิสัตว์
การณน นิวตฺเตสึ”ติ วทติ. กล่าวว่่า “ทำไมหนอ เจ้าจึงถอย คือ
เพราะเหตุอะไร เจ้าจึงหันกลับ”.
- โอมทฺทาทิ อวมทฺท อโธ ปาเตยฺย^๒ คำว่า **จงทำลาย** ความว่า ทำลาย คือ
ทำล้มสลักให้ตกลงไปข้างล่าง.
- เอสิกาณิ จ อุกุพฺพาทิ นครทวารเ คำว่า **และถอนเสาเขื่อน** พระโพธิสัตว์
โสฬสรตฺถํ อฏฺฐรตฺถํ ภูมียํ ปเวเสตฺวา สั่งว่า เสาเขื่อนที่ฝังลึกเข้าไปในแผ่นดิน
นิจฺจลํ กตฺวา นิชาตา เอสิกา ๑๖ ศอก ๘ ศอก เคลื่อนไหวไม่ได้ที่
ถมฺภา^๓ โหนฺติ, เต ชิปฺปํ อุกุทฺธ ประตูเมือง เจ้าจงถอน จงดึงเสาเหล่านั้น
ลฺลฺยจาติ อาณาเปสิ. ขึ้นโดยเร็ว.
- ไตรณานิ จ มทฺทิตฺวาติ นครทวารสฺส คำว่า **พังเสาค่ายแล้ว** ความว่า จง
ปิฏฺฐิสงฺฆมาญฺเ มทฺทิตฺวา. ชิปฺปํ ปวิสาติ ทำลายไม้ขัดหลังบานประตูเมือง. คำว่า
สิมฺหํ นครทวาร^๔ ปวิส. **จงเข้าไปโดยเร็ว** ความว่า จงเข้าประตู
เมืองไปโดยเร็ว.
- กุญฺจราติ นาคํ อาลปติ. พระโพธิสัตว์ เรียกขานว่า **กุญฺจร.**

^๑ ฉ. ม. นครทวารสงฆชาติ ไตรณ.

^๒ ฉ. ม. อโธ ปาตย.

^๓ ฉ. ม. เอสิกถมฺภา.

^๔ ฉ. ม. นคร.

จัม สุตฺวา นาโค โปธิสฺตตฺส
 เอโกวาเทเนว นีวตฺติตฺวา เอสิกตฺตมฺภ
 โสณฺทาย ปฺลิเวเจตฺวา อหิฉตฺตกาณี
 วยิ ลฺลฺลจิตฺวา ไตรณํ มทฺทิตฺวา ปฺลิฆํ
 โอสารेतฺวา นครทฺวารํ ภิณฺทิตฺวา นครํ
 ปวีสิตฺวา รชชํ คเหตฺวา อทาสิ.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อาทริตฺวา
 ชาตกํ สโมธานฺสิ “ตทา หตฺถิ นนฺโท
 อโหสิ, ราชา อานนฺโท, หตฺถาจริโย
 ปน อหเมวา”ติ.

สงฺคามาวจรชาตกวรรณนา ทฺติยา.

ข้างได้ฟังคำนั้น กลับปฏิบัติตาม
 โอวาทครั้งเดียว ของพระโพธิสัตว์นั้นแหละ
 ไข้วงพันเสาเชือก ถอนออก ดังถอน
 เห็ดหุ้ง พังเสาค่ายถอดกลอน ทำลาย
 ประตุมือง เข้าสู่เมืองยึดเอาราชสมบัติ
 ไปได้.

พระศาสดา ครั้นทรงนำเอาพระ
 ธรรมเทศนานี้มาแสดงแล้วประชุมชาดก
 ว่า “ข้างในครั้งนั้น ได้กลับชาติมา
 เป็นนั้นทะ, พระราชากลับชาติมาเป็น
 อานนท์, ส่วนนายหัตถาจารย์เป็นเรา
 ตถาคตนั่นเอง” ดังนี้.

พรรณนาสังคามาวจรชาดก ที่ ๒ จบ.

คุณบรรวิษณฺ์ สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. วาโลทกชาตก (๑๘๓)

๖๕. “วาโลทกํ อปุปรสํ นิหีนํ
ปีตุวา มโท ชายติ กทฺรภานํ
อิมญจ ปีตุวาน รสํ ปณิตํ
มโท น สญชายติ สินฺธวานํ.
๖๖. อปุปฺมปีวิตุวาน นิหีนชฺจุใจ
โส มชฺชตี เตน ชนินฺท ผุฏฺฏใจ
โธรยฺหสีลี จ กุลมฺหิ ชาโต
น มชฺชตี อคฺครสํ ปีวิตุวา”ติ.

วาโลทกชาตกํ ตติยํ.

๓. วาโลทกชาตก (๑๘๓)

๖๕. “พวกลา พวกนี้ดื่มน้ำหางมีรสจืด
ชั้นเลว ย่อมเกิดความเมาได้ ส่วน
ม้าสินธพทั้งหลาย ดื่มน้ำมีรส
ประณีตนี้แล้วย่อมไม่เกิดความเมา.
๖๖. ข้าแต่พระเจ้าจอมประชา ลานนั้นมี
ชาติต่ำ ได้ดื่มน้ำมีรสจืด รสนั้น
สัมผัสแล้ว ย่อมเมาได้ ส่วนม้า
สินธพเกิดในตระกูล(สูง) ขยัน
ทำการงาน ดื่มน้ำมีรสเลิศย่อม
ไม่เมา”.

วาโลทกชาตก ที่ ๓.

๓. วาโลทกชาตกวรรณนา

(๑๘๓)

วาโลทกั อปฺปรสั นินฺนุติ อิทํ
สตฺถา เขตวเน วิหรนฺโต ปญฺจสเต
วิฆาสาเท อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร ปญฺจสตา อุปาสกกา
ฆรปฺลิโพธั ปุตุตทารสฺส นียยาเทตฺวา
สตฺถุ ฆมฺมเทสนํ สุนฺนตา เอกโตว
วิจฺรนฺติ. เตสุ เกจิ โสตาปนฺนา,
เกจิ สกทาคามิโน, เกจิ อนาคามิโน,
เอโกปิ ปุณฺชชโน นาม นตฺถิ. สตฺถารํ
นิมนฺเตนฺตปิ เต อุปาสเก อนฺโต
กริตฺวาว นิมนฺเตสุ.^๒

เตสํ ปน ทนฺตกฏฺฐมุโขทกตฺถคณฺธ-
มาลทายกา ปญฺจสตา จุลฺลฏฺฐากา
วิฆาสาทา หุตฺวา วสนฺติ. เต
ภุตฺตปาตฺราสา นินฺททายิตฺวา อุฏฺฐาย

๓. พรรณนาวาโลทกชาดก

(๑๘๓)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภคนกินเดน
๕๐๐ คน ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า
นำทางมีรสจัดชั้นเลว เป็นต้น.

เล่ากันว่า อุบาสก ๕๐๐ คน ใน
เมืองสาวัตถี มอบภาระทางบ้านให้บุตร
ภรรยา ชวนกันไปฟังพระธรรมเทศนา
ของพระศาสดาด้วยกัน. บรรดาอุบาสก
เหล่านั้น อุบาสกบางพวกเป็นพระ
โสดาบัน, บางพวกเป็นพระสกทาคามี,
บางพวกเป็นพระอนาคามี, ไม่มีปุณฺชน
แม้สักคนเดียว. มหาชนแม้เมื่อนิมนต์
พระศาสดา ก็เชิญอุบาสกเหล่านั้น ไป
ช่วยทำกิจภายในด้วย.

อุบาสก ๕๐๐ เหล่านั้น มีคนรับใช้อยู่
๕๐๐ คน คอยรับใช้ให้ไม้สีฟัน น้ำล้าง
หน้า ผ้า(เช็ดหน้า) ของหอม และดอกไม้
คอยกินของเหลือเดน. พวกเขาต้อนรับประทาน

^๑ ฉ. ม. ฆรวาสปฺลิโพธั.

^๒ ฉ. ม. นินฺนุเตนฺติ.

คุณบวรวิชัย สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อจิรวดี คนดูวา นทีตีเร อุณหทนต์
มลลยทุธ ยุชฌนติ. เต ปน ปณจสตา
อุปาสกา อปุปสททา อปุปนโฆสา
ปฏิสลลนํ อญญชนติ.

สตุตา เตสํ วิมาสาทานํ ตํ
อุจจาสทํ สตุวา “กีสทโท เอส
อานนทา”ติ เถรํ ปุจฺจิตฺวา “วิมาสาทานํ
สทโท ฆนเต”ติ วุตฺเต “น โข
อานนท อิเม วิมาสาทา อิทาเนว
วิมาสํ ขาทิตฺวา อุณหทนต์, ปุพฺเพปิ
อุณหทนต์เยว, อิเมปิ อุปาสกา น
อิทาเนว สนนินฺนา, ปุพฺเพปิ
สนนินฺนา”ติ วตุวา เถเรน ยาจิโต
อตีตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต
ราชฺชํ กาทฺเต โพรสิตฺโต อมจฺจกฺเล
นิพฺพตฺติตฺวา วยฺปตฺโต รญฺเวย
อตุถมฺมานุสาสโก อโหสิ. อถกฺสฺมี

อาหารเข้า แล้วก็นอนหลับ เมื่อลุกขึ้น
แล้วก็พากันไปสู่ม่าน้ำอจิรวดี ส่งเสียง
ดังอึงคะนึง เล่นมวยปล้ำต่อสู้กันอยู่ ที่
ฝั่งแม่น้ำ. แต่อุบาสก ๕๐๐ นั้น ไม่
ส่งเสียงดังกึกก้อง พากันหลับเผลอ ประกอบ
กิจ (ของตน ๆ).

พระศาสดา ทรงสดับเสียงอึงคะนึงของ
พวกกินเดนเหล่านั้น จึงตรัสถามพระเถระ
ว่า “ดูกรอานนทน์ั้นเสียงอะไร” เมื่อ
พระเถระกราบทูลว่า “เสียงของพวก
กินเดนพระเจ้าข้า” จึงตรัสว่า “ดูกร
อานนท พวกกินเดนเหล่านี้ กินของ
เหลือเดนแล้ว ส่งเสียงเอะอะในบัดนี้
เท่านั้นหามิได้ แม้ครั้งก่อนพวกเขาก็ได้
ส่งเสียงเช่นนี้เหมือนกัน, แม้พวกอุบาสก
เหล่านี้ ก็สงบเงียบในบัดนี้เท่านั้น หามิได้,
แม้ครั้งก่อนก็สงบเงียบเหมือนกัน” พระ
เถระกราบทูลอาราธนาแล้ว จึงทรงนำ
อดีตนิทานมาว่า.

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัต
ครองราชสมบัติ ณ เมืองพาราณสี
พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลอำมาตย์ เมื่อ
เจริญวัยแล้ว ได้เป็นผู้ถวายอรรทและธรรม

คุณบวรวิษณุ สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กาลเอ โส ราชา “ปัจจนโต กุปฺปิโต”^๑ติ
 สุตฺวา ปณฺจสเด สินฺชเว กปฺปาเปตฺวา
 จตฺตฺรคินฺนิยา เสนาย คนฺตฺวา ปจฺจนตํ
 วุปฺสเมตฺวา พาราณสีเมว ปจฺจาคนฺตฺวา
 “สินฺชวา กิลฺนฺตา, อลฺลรสเมว เตสํ
 มุทฺทิกปानํ เทธา”^๒ติ อาณาเปสิ.

อถ เต สินฺชวา คนฺธปานํ ปิวิตฺวา
 อสฺสสาลํ ปตฺวา อตฺตโน อตฺตโน
 จาเนสฺส อฏฺฐจฺสฺส. เตสํ ปน ^๑“ทินฺนา-
 วสิฏฺฐกสฺสํ อปฺปรสํ อโหสิ”^๑ มนฺุสฺสา
 “อิทานิ^๒ ก็ กโรมา”^๓ติ ราชานํ
 ปุจฺฉิสฺส. ราชา “อุทฺเทน มุทฺทิตฺวา
 มกฺกิปีโลติกาหิ ปริสฺสาเวตฺวา เย
 คทฺรภา สินฺชวานํ นีวาปํ วหีสฺสุ”^๓
 เตสํ ทาเปธา”^๔ติ อาณาเปสิ.^๕

คทฺรภา กสฺสอุทฺทํ ปิวิตฺวา มตฺตา
 หุตฺวา วิจฺรมาณา ราชงฺคเณ

แก่พระราชชา. ต่อมาในกาลครั้งหนึ่ง
 พระราชาทรงสดับข่าวว่า “ปัจจันตชนบท
 เกิดจลาจล” จึงให้จัดม้าสินธพ ๕๐๐ เสด็จ
 ไปด้วยจตุรงคเสนาปราบปัจจันตชนบท
 จนสงบราบคาบแล้ว จึงเสด็จกลับเมือง
 พาราณสีตามเดิม มีรับสั่งว่า “ม้าสินธพ
 เหลือยนัก, พวกท่านจงให้นำดื่มที่คั้นจาก
 ลูกจันทน์ มีรสชุ่มฉ่ำ แก่ม้าเหล่านั้น”.

ครั้งเมื่อม้าสินธพเหล่านั้น ดื่มน้ำมีกลิ่น
 หอมแล้ว ก็เดินไปถึงโรงม้ายืนอยู่ ณ
 สถานที่ของตน ๆ. ส่วนกาคที่เหลือจาก
 ให้ม้าเหล่านั้นมีรสจืด. พวกมนุษย์
 กราบทูลถามพระราชชาว่า “บัดนี้พวก
 ข้าพระองค์จะทำอะไร” พระราชามีพระ
 บัญชาว่า “พวกท่านจงเอาน้ำคั้นกาค
 ที่เหลือ กรองด้วยผ้าเปลือกไม้ แล้วจงให้
 พวกกาคที่เข็นหญ้ามาเลี้ยงม้าสินธพเถิด”.

ลาต้มน้ำที่คั้นจากกาค เมาทิยวรวงไป
 ท้าวพระลานหลวง. พระราชาทรงเปิด

^{๑-๑} ฉ. ม. ทินฺนาวสิฏฺฐกํ อปฺปรสํ พุกฺกสฺสํ อโหสิ.

^๒ ฉ. ม. อิทิ.

^๔ ฉ. ม. ทาเปสิ.

^๓ ฉ. ม. ปหีสฺสุ.

^๕ ฉ. ม. วิจฺรมาณา.

คุณบรรวิษณฺ์ สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิริวิสุ^๑ ราชา महावादपानं विवित्वा
 राखणं ओलोक्यमानो समीपे जितं
 पोथिस्तदं आमनुतेत्वा “पसुस, इमे
 कथुरा गसगुहकं पिवित्वा मत्ता
 हुत्वा विरवन्ता उपपत्ति^๒ विरन्ति,
 सिन्धुवकुले चाता सिन्धुवा पन
 कन्धपानं पिवित्वा निसुसुता
 सन्निहिना न उपपत्ति^๓ गिन्नु चो
 कारन्”ति पुञ्जुतो प्रमं कात्मा

๖๕. “ว่าโลกกั อปฺปรสํ นิหีนํ
 ปิตฺวา มโห ชายติ คทฺรภาณํ
 อิมญจ ปิตฺวาน รสํ ปณฺธิตํ
 มโห น สญชายติ सिन्धुวานน”ติ.

ตตถ ว่าโลกกนฺติ มกจิवालเห
 ปริสฺสาวิตํ อุทกํ. วาลูกกนฺติปิ ปาโร.
 นิหีนนฺติ นิหีนรสภาเวเนว นิหีนํ.

น สญชายตีติ सिन्धुวานं มโห न
 सन्धुचयति. “गिन्नु चो कारन्”ति

พระเกลปานใหญ่ ทอดพระเนตรพระลาน
 หลวง ตรัสเรียกพระโพธิสัตว์ ซึ่งอยู่ใกล้
 มาตรัสถามว่า “ท่านจงดู, ลาเหล่านี้
 ดื่มน้ำกากแล้วเมา เทียวร้องกระโดด
 โลดเต้น, ส่วนม้าสินธพเกิดในตระกูล
 ม้าชั้นสูง ดื่มน้ำมีกลิ่นหอมแล้ว ไม่มีเสียง
 สงบเงิบ ไม่คึกคะนอง เพราะเหตุอะไร
 หนอ” จึงตรัสพระคาถาที่ ๑ ว่า

๖๕. “พวกลา พวกมันดื่มน้ำหางมีรสจืด
 ช้นเลว ย่อมเกิดความเมาได้ ส่วน
 ม้าสินธพทั้งหลาย ดื่มน้ำมีรส
 ประณีตนี้แล้ว ย่อมไม่เกิดความ
 เมา”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า น้ำหาง
 คือ น้ำที่กรองด้วยผ้าเปลือกไม้. บาลีว่า
 วาลูกกั ก็มี. คำว่า ช้นเลว ความว่า
 เลวโดยสภาพมีรสเลว.

คำว่า ย่อมไม่เกิด ความว่า ความเมา
 ย่อมไม่เกิดแก่ม้าสินธพ. พระราชาตรัส

^๑ ฉ. ม. วิริวิสุ.

^๒ ฉ. ม. อุปฺปตฺตนา.

^๓ อุปฺปิตฺตวนฺติปิ, ฉ. ม. อุปฺปิตฺตวนฺติ.

คุณบรรวิษณฺ์ สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุจฉิ.

อถสฺส การณ์ อจิกฺขณฺโต
โพธิสตุโต ทุติยํ คาถมาห

๖๖. “อปฺปมฺปิวิตวาน นินฺนชจฺโจ
โส มชฺชตี เตน ชนินฺท มุญฺโห^๑
โชรยฺหสิลี จ กุลมฺหิ ชาโต
น มชฺชตี อคฺครสํ ปิวิตวา”ติ.

ตตถ เตน ชนินฺท มุญฺโหติ
ชนินฺท อุตฺตมราช โย นินฺนชจฺโจ,
เตน นินฺนชจฺจภาเวน มุญฺโห^๑ มชฺชตี^๒

โชรยฺหสิลีติ โชรยฺหสิโล ชฺรพฺพนก-
อจาเรน สมฺปนฺโน ชาตีสินฺธโว.

ถามว่า “เพราะเหตุอะไร”.

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์เมื่อจะกราบ
ทูลเหตุ(แห่งความเมา)แก่พระราชา จึง
กล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๖๖. “ข้าแต่พระผู้จอมประชา ลานนั้นมี
ชาติต่ำ ได้ดื่มน้ำมีรสจืด รสนั้น
สัมผัสแล้ว ย่อมเมาได้ ส่วนม้า
สินธพเกิดในตระกูล(สูง) ขยัน
ทำการงาน ดื่มน้ำมีรสเลิศย่อม
ไม่เมา”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ข้าแต่
พระผู้จอมประชา รสนั้นสัมผัสแล้ว
ความว่า ข้าแต่พระผู้จอมประชาองค์-
อริราช ลาที่มีชาติต่ำ ภูภรสนั้นสัมผัส
แล้วย่อมเมา.

คำว่า ขยันทำการงาน ความว่า ม้า
สินธพขยันทำการงาน คือ สมบูรณ์ด้วย
อาจารย์เอาการเอางาน.

^๑ ฉ. ม. ปุญฺโห.

^๒ ฉ. ม. ปมชฺชตี.

อศุครสนติ สพฺพปจฺม คหิตํ มุทฺทิกกรสํ
ปวิตุวาปี น มชฺชติ.

คำว่า มีรสเลิศ ความว่า ม้าสินธพ
แม้ดีมีรสซึ่งค้นจากลูกจันทน์ที่ค้นครั้งแรก
ย่อมไม่เมา.

ราชา โภทิสตฺตสฺส วจฺนํ สุตฺวา
คทฺรเม ราชงฺคณา นีหฺราเปตฺวา
ตสฺเสว โอวาเท จิตฺ ทานาทินิ
ปฺญณานิ กตฺวา ยถากมฺมํ คโต.

พระราชฯ ครั้นทรงสดับคำของ
พระโพธิสัตว์แล้ว รับสั่งให้ไล่ลาออกจาก
พระลานหลวง ทรงดำรงอยู่ในโอวาท
ของพระโพธิสัตว์ ทรงบำเพ็ญบุญมี
ทานเป็นต้นแล้ว ได้เสด็จไปตามกรรม.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อหฺริตฺวา
ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา ปญฺจสตา
คทฺรภา อิเม วิมาสาทา อหฺเสสุ,
ปญฺจสตา สินฺธฺวา อิเม อุปาสกา,
ราชา อานนฺโท, อมจฺจปณฺทิตฺโต ปน
อหฺเมวา”ติ.

พระศาสดาครั้นทรงนำพระธรรม-
เทศนานี้มาแสดงแล้ว ทรงประชุมชาดก
ว่า “ลา ๕๐๐ ตัวในครั้งนั้น ได้เป็น
คนกินเดนเหล่านี้ ม้าสินธพ ๕๐๐ ได้เป็น
อุบาสกเหล่านี้, พระราชาได้เป็นอานนท์,
ส่วนบัณฑิตผู้เป็นอำมาตย์เป็นเรือดภาคต
นั้นแล”.

วาโลทกชาดกาวณฺณนา ตติยา.

พรรณานาวาโลทกชาดก ที่ ๓ จบ.

๔. กิริहतตชาตก (๑๘๔)

๖๗. “ทูลิตโต กิริहतเตน
หโย สามสฺส ปณฺทโว
โปราณํ ปกตํ หิตฺวา
ตสฺเสวานุวิธิยตี.

๖๘. สเจ จ ตนุโช โปโส
สิงการากการกปิโต
อานเน ตํ คเหตุวาน
มณฺทเล ปริวตฺตเย
ชิปปเมว ปหนุตฺวาน
ตสฺเสวานุวิธิยตี”ติ.

กิริहतตชาตกํ จตฺตํ.

๔. กิริहतตชาตก (๑๘๔)

๖๗. “ม้าบัณฑิตของพระเจ้าสามราช
ถูกนายคิริहत สอนให้เสียอาการ
แล้วละปกติเดิมเสีย ทำตามอย่าง
นายคิริहतนั้นเรื่อยไป

๖๘. ถ้าแม้บุรุษที่คู่ควรกับมันนั้น ผู้ตัด
ผมโกนหนวดแล้ว โดยอาการ
อันเรียบร้อย จับมันที่ปาก
พาเดินเวียนไปในสนาม ม้าจะ
กระทำตามอย่างบุรุษนั้น หาย
พิการได้โดยทันที”.

กิริहतตชาตก ที่ ๔.

๔. ศิริทัตตชาดกวรรณนา (๑๘๔)

ทูลิตโต ศิริทัตเตนาติ อิทั สตุถา
เวพูวเน วิหรนุโต เอกัง วิปกุขเสวี
ภิกขุ อารพภ กเถสิ. วตุถุ เหฏฐา
มหิลามุขชาตเก^๑ กถิตเมว.

สตุถา ปน “น ภิกขเว อัย
ภิกขุ อิทาเนว วิปกุขัง เสวติ,
ปุพเพเปส วิปกุขัง เสวนุโตเยว^๒”ติ
วตุวา อตีตัง อหาริ.

อตีเต พาราณสียัม สามราชา
นาม รชชัม กาวเรสิ. ตทา โพธิสตุโต
อมจุจกุลเ นินุพตติตุวา วยปุตโต
ตสส อตถธมฺมานุสาสโก อโหสิ. รณฺเวย
ปน ปนุทโว นาม มงฺกอลสฺโส.
ตสส ศิริทัตโต นาม อสฺสพนฺโธ,
โส ขณฺไซ อโหสิ.

๔. พรรณนาศิริทัตตชาดก (๑๘๔)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเวฬุวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุ
ผู้คบบุคคลฝ่ายศัตรูรูปหนึ่ง ตรัสพระ
ธรรมเทศานี้ว่า **ถูกนายศิริทัตสอนให้
เสียอาการ เป็นต้น.** เรื่องท่านกล่าวไว้
แล้วในมหิลามุขชาดกในหนหลังนั้นแล.

ก็พระศาสดาตรัสว่า “ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น ที่ภิกษุ
รูปนี้คบบุคคลฝ่ายศัตรู, แม้ในกาลก่อน
เธอก็คบบุคคลฝ่ายศัตรูมาแล้วเช่นกัน”
ดังนี้แล้ว ทรงนำเรื่องอดีตมาว่า.

ในอดีตกาล พระราชาพระนามว่า
สาม ทรงครองราชสมบัติในพระนคร
พาราณสี. ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์บังเกิด
ในตระกูลอำมาตย์ เจริญวัยแล้ว ได้เป็น
ผู้สอนอรรถธรรม แต่พระเจ้าสามราชา.
อนึ่ง พระราชาทรงมีม้ามงคลชื่อปัทมา.
คนเลี้ยงม้าของพระราชา ชื่อนายศิริทัต,
เขาเป็นคนขากะเผลก.

^๑ ขุ. ชา. ๒๗/๕. ตทฎกถา ๑/๒๗๕.

^๒ ฉ. ม. วิปกุขเสวโกเยวาติ.

คุณภิรมย สวัสดิจันทร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อสฺโส มุขรชชุกํ คเหตฺวา ตํ ปุโรโต
 ปุโรโต คจฺจนฺตํ ทิสฺวา “มํ เอส
 สิกฺขาเปตี”ติ สณฺณาย ตสฺส
 อนฺสิกฺขนฺโต ขณฺโช อโหสิ. ตสฺส
 ขณฺชภาวํ รณฺโณ อาโรเจสิ.^๑ ราชา
 เวชฺเช เปเสสิ.

เต คนฺตฺวา อสฺสสรีเร โรคํ อปฺสฺสนฺตฺวา
 “โรคมสฺส น ปฺสฺสามา”ติ รณฺโณ
 กถียิสฺสุ. ราชา โพรทิสฺตตํ เปเสสิ
 “คจฺจ วยสฺส เอตถ การณํ ชานาหิ”ติ.
 โส คนฺตฺวา ขณฺชอสนฺทสนฺทสฺสคฺเคน
 ตสฺส ขณฺชภูตภาวํ ญตฺวา รณฺโณ
 ตมตฺถํ อาโรเจตฺวา “สฺสคฺคโทเสน
 นาม เอวํ โหตี”ติ ทสฺเสนฺโต ปจฺมํ
 คาถมาห

๖๗. “ทฺฐิสฺโต ทิริทตฺเตน
 หโย สามสฺส ปณฺชโว
 ไปราณํ ปกตี หิตฺวา
 ตสฺเสวานุวิริยตี”ติ.

ม้าเห็นนายคิริทตนั้นถือเชือกบังเหียน เดิน
 ไปข้างหน้า ๆ เข้าใจว่า “นายคิริทตนี้
 ให้เราเรียนรู้” จึงเลียนแบบตามนาย
 คิริทตนั้น ได้กลายเป็นม้าซากะแผลกไป.
 นายคิริทตจึงกราบทูลความที่ม้านั้นซากะ
 แผลกแด่พระราชา. พระราชาทรงส่ง
 หมอทั้งหลายไป.

พวกหมอไปแล้ว ไม่พบโรคในตัวม้าจึง
 กราบทูลพระราชาว่า “พวกข้าพระองค์
 ไม่พบโรคของม้านั้น”. พระราชาทรงส่ง
 พระโพรทิสต์ตัวไปว่า “จงไปเถิด จง
 พิจารณาเหตุแห่งความเสื่อมในเรื่องนี้”.
 พระโพรทิสต์ตัวนั้นไปแล้ว ทราบความที่
 ม้านั้นเป็นม้าซากะแผลก เพราะความ
 คลุกคลีกับคนเลี้ยงม้าซากะแผลก จึง
 กราบทูลเนื้อความนั้นแด่พระราชา เมื่อ
 แสดงว่า “ม้าเป็นเช่นนี้เพราะโทษแห่ง
 ความคลุกคลี” จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๖๗. “ม้าบั่นทวนะ ของพระเจ้าสามราช
 ถูกนายคิริทตสอน ให้เสียอาการ
 แล้วละปกติเดิมเสีย ทำตามอย่าง
 นายคิริทตนั้นเรื่อยไป”.

^๑ ฉ. ม. อาโรเจสุ.

ตตถ หโย สามสฺสาติ สามสฺส
รณเณ มงฺกลอสุโส.

โปราณ ปกติ หิตฺวาติ อตฺตโน
ปฺพุพฺปกติ สิงฺการภาวํ ปหาย.

อนฺุวิธียตีติ อนฺุสิกฺขตีติ อตฺโต.

อถ นํ ราชา “อิทานิ วยฺสฺส
กิ กตฺตพฺพน”ติ ปุจฺฉิ. โพรสิตฺโต
“สฺนุหฺรํ อสฺสพฺนฺหํ ลมิตฺวา ยถา-
โปราณเณ ภาวิสฺสตี”ติ วตฺวา ทฺติยํ
คาถมาห

๖๘. “สเจ จ ตนฺุโช โปโส
สิงฺการการกปฺปิโต^๒
อานเน ตํ คเหตุวาน
มณฺุทเล ปรีวตฺตเย
ชิปปเมว ปหนฺุตวาน
ตสฺเสวานฺุวิธียตี”ติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ม้า**
ปีนทวะของพระเจ้าสามราช ความว่า
ม้ามงคลของพระราชา พระนามว่าสาม.

คำว่า **ละปกติเดิม** ความว่า ละปกติเดิม
ของตน คืออาการอันเรียบร้อย.

คำว่า **ทำตามอย่าง** อธิบายว่า เรียนรู้
ตามอย่าง.

ครั้งนั้น พระราชาตรัสถาม พระ
โพรสิตฺตนั้นว่า “บัดนี้ เราควรทำอย่างไร
แก่ม้าตัวเสื่อมโทรม”. พระโพรสิตฺต
กราบทูลว่า “ม้าได้คนเลี้ยงม้าที่ดี ก็จัก
เป็นเหมือนอย่างแต่ก่อน” จึงกล่าวคาถา
ที่ ๒ ว่า

๖๘. “ถ้าแม้บุรุษที่คู่ควรกับม้านั้น ผู้
ตัดผมโกนหนวดแล้ว โดยอาการ
อันเรียบร้อย จับม้านั้นที่ปาก
พาเดินเวียนไปในสนาม ม้าจะ
กระทำตามอย่างบุรุษนั้น หาย
พิการได้โดยทันที”.

^๑ ฉ. ม. โปราณปกติ.

^๒ ฉ. ม. สิงการการกปฺปิโต.

ตตถ ตนุโชติ^๑ ตสฺส อนุโช
 อนรูปชาโตติ อนุโช, ตสฺส อนุโช
 ตนุโช.^๑ อิทํ วุตตํ โหติ สเจ
 หิ มหาราช ตสฺส สิงฺการสฺส
 อจารสมฺปนฺนสฺส^๒ อนรูปชาโต
 สิงฺการาจารสมฺปนฺโน โปโส.^๒

สิงฺการการกปฺปีโตติ สิงฺการเณ^๓
 สุนฺทเรณ อากาเรณ กปฺปีตเกสมสฺส
 ตํ อสฺสํ อานเน คเหตุวา
 อสฺสมณฺฑเล ปรีวตฺเตยฺย, ขิปฺปเมเวส
 ตํ ขณฺฑภาวํ ปหาย “อํยํ สิงฺการโ
 อจารสมฺปนฺโน อสฺสโคปโก มํ
 สิฺกฺขาเปตี”ติ สณฺเฑาย ขิปฺปเมว ตสฺส
 อนุวิธียติ อนุสิฺกฺขติ,^๔ ปกฺติภาเวยว

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า คู่ควร
 กับม้านั้น ความว่า ผู้คู่ควร ได้แก่สมควร
 กับม้านั้น, เพราะฉะนั้นจึงชื่อว่า เป็นผู้
 สมควร, ผู้คู่ควรกับม้านั้น ชื่อว่า ผู้คู่ควร
 กับม้านั้น. มีคำอธิบายว่า ข้าแต่มหาราช
 จริงอยู่ ถ้าหากว่าคนเลี้ยงเป็นผู้สมควร
 ได้แก่ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอาการอัน
 เรียบร้อยกับม้านั้นซึ่งเรียบร้อย ถึงพร้อม
 ด้วยมารยาท.

คำว่า ผู้ตัดผมโกนหนวดแล้วโดยอาการ
 อันเรียบร้อย ความว่า คนเลี้ยงม้าตัดผม
 โกนหนวด ด้วยอาการเรียบร้อยคืองดงาม
 จับม้านั้นที่ปาก พาเดินวนเวียนใน
 สนามม้า, ม้านี้จะละความเป็นม้า
 ขากะเปลกนั้นทันที จะกระทำตาม คือ
 เรียนรู้ตามคนเลี้ยงนั้นทันทีด้วยเข้าใจว่า
 “คนเลี้ยงม้าผู้นี้เรียบร้อยสมบูรณ์ด้วย

^{๑-๑} ฉ. ม. ตสฺส อนุโช. อนรูปี ชาโต หิ อนุโช,
 ตสฺส อนุโช ตนุโช.

^{๒-๒} ฉ. ม. อสฺสสฺส อนรูปี ชาโต สิงฺการโ
 อจารสมฺปนฺโน โปโส.

^๓ ฉ. ม. สิงฺการการกปฺปีโตติ สิงฺการเณ....

^๔ ฉ. ม. อนุสิฺกฺขิตฺติ.

คุณภิรมย สวัสดิจันทร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จสฺสตี”ติ อตฺถเ.

ราชา ตถา กาวเรสิ. อสฺโส
ปกตติภาเว ปตฺติฏฺจาสิ. ราชา
“ติรจฺฉานานมฺปิ นาม อาสย
ชานาตี”ติ ตุฏฺจจิตฺโต โพรสิตตฺตสฺส
มหนฺตํ ยสํ อทาสิ.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อาทริตฺวา
ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา กิริทตฺโต
เทวทตฺโต อโหสิ, อสฺโส วิปกฺขเสวโก
ภิกฺขุเยว, ราชา อานนฺโท อโหสิ,
อมจฺจปณฺทิตฺโต ปน อหเมวา”ติ.

ศิริทัตตชาดกวรรณนา จตฺตฺถา.

มารยาทย่อมฝึกให้เราเรียนรู้”, ได้แก่
จักดำรงอยู่ในความเป็นปกติตามเดิม.

พระราชารับสั่งให้ทำอย่างนั้น. ม้า
ก็ดำรงอยู่ในความเป็นปกติ. พระราชา
ทรงมีพระทัยยินดีว่า “พระโพธิสัตว์
ย่อมรู้ธรรมาศัย แม้ของสัตว์เดรัจฉาน
ทั้งหลาย” จึงได้พระราชทานยศอย่าง
ใหญ่หลวง ให้แก่พระโพธิสัตว์.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
เทศนานี้มาแสดงแล้ว ทรงประมวลชาดก
ว่า “นายศิริทัตในครั้งนั้นได้มาเป็น
เทวทัตในเวลานี้, ม้าได้เป็นภิกษุผู้คบ
ศัตรูนั่นเอง, พระราชาได้เป็นอานนท์,
ส่วนบัณฑิตผู้เป็นอำมาตย์ได้แก่เราตถาคต
นั่นเอง” ดังนี้.

พรรณนาศิริทัตตชาดก ที่ ๔ จบ.

คุณประสิทธิ์-คุณบุญรวย จันทรจำนง
สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. อนภิริชชาตก (๑๘๕)

๖๙. “ยโถทเก อาวิเล อปฺปสนฺเน
น ปสฺสติ สิปฺปิกสมฺพุกญจ
สกุขรํ วาลุกํ มจฺจคฺคุมฺพํ
เอวํ อาวิลมฺหิ จิตฺเต
น โส ปสฺสติ อตฺตทตฺถํ ปรตฺถํ”

๗๐. ยโถทเก อจฺเจ วิปฺปสนฺเน
โส ปสฺสติ สิปฺปิกสมฺพุกญจ
สกุขรํ วาลุกํ มจฺจคฺคุมฺพํ
เอวํ อนาวิลมฺหิ จิตฺเต
โส ปสฺสติ อตฺตทตฺถํ ปรตฺถนฺ”ติ.

อนภิริชชาตกํ ปณฺจมนํ.

๕. อนภิริชชาตก (๑๘๕)

๖๙. “เมื่อจิตขุ่นมัว บุรุษนั้นก็ย่อมมอง
ไม่เห็นประโยชน์ตน และประโยชน์
ผู้อื่น อุปมาเหมือนเมื่อน้ำขุ่นมัว
ไม่ใสแจ้ว บุรุษย่อมมองไม่เห็น
หอยนางรม และหอยโข่ง ก้อน
กรวด ททราย และฝูงปลาฉะนั้น

๗๐. เมื่อจิตไม่ขุ่นมัว บุรุษนั้นย่อมเห็น
ประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่น
อุปมาเหมือนเมื่อน้ำไม่ขุ่นมัวใสแจ้ว
บุรุษย่อมมองเห็นหอยนางรม และ
หอยโข่ง ก้อนกรวดททราย และ
ฝูงปลาฉะนั้น”.

อนภิริชชาตก ที่ ๕.

๕. อนภริชาตกถา (๑๘๕)

ยโถทเก อาวิเล อปฺปสนฺเนติ
อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อญฺจตรํ
พฺรหฺมณฺกุมารํ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิเรโก พฺรหฺมณฺกุมารโ
ติณฺณํ เวทานํ ปารคฺคฺ พหุ
ขตฺติยกุมารเ จ พฺรหฺมณฺกุมารเ จ
มนฺเต วาเจสิ. โส อปรภาเค ฆราวาสํ
สณฺจเปตฺวา วตฺถาลงฺการทาสทาสี-
เขตตวตฺถุโกมฺหิสปฺตฺตทาราทีนํ อตฺถาย
จินฺตยมาโน รากโทสโมหวิโก หุตฺวา
อาวิลจิตฺโต อโหสิ, มนฺเต ปฏฺิปาฏฺิยา
ปริวตฺเตตฺตํ นาสกฺขิ.

อิโต จิตฺโต จ มนฺตา น ปฏฺิภิสฺสุ^๑
โส เอกทิวสํ พหุคฺคฺมาลาทีนํ คเหตุวา
เขตวณํ คนฺตฺวา สตุถารํ ปุเชตฺวา
วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ. สตุถา เตน

๕. พรรณนาอนภริชาดก (๑๘๕)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพราหมณ์
กุมารผู้หนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า
อุปมาเหมือนเมื่อน้ำขุ่นมัวไม่ใสแจ้ว ดังนี้
เป็นต้น.

ดังได้สดับมาพราหมณ์กุมารผู้หนึ่ง
ในพระนครสาวัตถี เรียนจบไตรเพท
สอนมนต์ให้ขัตติยกุมาร และพราหมณ์
กุมารจำนวนมาก. ในเวลาต่อมา
พราหมณ์กุมารคนนั้น ตั้งหลักฐานการ
ครองเรือน คิดเพื่อต้องการให้ได้ผ้าเครื่อง
อลังการ ทาสชาย ทาสหญิง นา สวน
โค กระบือ บุตรและภรรยาเป็นต้น
เป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจแห่งความกำหนัด
ความโกรธและความหลง มีจิตขุ่นมัว,
ไม่สามารถจะรำยมนต์โดยลำดับได้.

มนต์ทั้งหลาย ข้างโน้นและข้างนี้ ก็มีได้
แจ่มแจ้ง. วันหนึ่ง เขาถือเครื่องบูชา
มีของหอมและระเบียบดอกไม้เป็นต้น
มากมายไปยังพระเชตวัน บูชาพระศาสดา

^๑ น. ม. ปฏฺิภิสฺสุ, เอวมฺปฺริปี.

สทธี ปฏิสนธการํ กตฺวา “กึ มาณว
มนฺเต วาเจสิ, ปคฺฉนา เต มนฺตา”ติ
ปจฺฉินิ.

“ปุพฺเพ เม ภนฺเต มนฺตา ปคฺฉนา
อหฺสิ, ฆราวาสสฺส ปน คหิตกาลโต
ปฏฺจาย จิตฺตํ เม อาวิสฺ ชาติ, เตน
เม มนฺตา น ปคฺฉนา”ติ. อถ นํ
สตุถา “น โข มาณว อิทาเนว,
ปุพฺเพปิ เต จิตฺตสฺส อนาวิลกาเล ตว
มนฺตา ปคฺฉนา อหฺสิ, รากาทีหิ ปน
อาวิลกาเล ตว มนฺตา น ปฏิภิสฺ”ติ
วตฺวา เตน ยาจิโต อตีตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โภทิสฺสโต พุราหฺมณ-
มหาศาลกุเล นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปโต

ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ส่วนข้างหนึ่ง.
พระศาสดา ทรงทำปฏิสนธการกับ
พราหมณ์กุมารนั้น แล้วตรัสถามว่า
“ดูกรรมาณพ เธอสมนมนต์อยู่หรือ, มนต์
ของเธอยังแคล้วคล่องอยู่หรือ”.

พราหมณ์กุมารกราบทูลว่า “ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ในกาลก่อน มนต์ของ
ข้าพระองค์มีความคล่องแคล่ว, ก็จำเดิม
แต่เวลาที่ข้าพระองค์ครองฆราวาส ใจ
ของข้าพระองค์ก็ขุ่นมัว, เพราะเหตุนั้น
มนต์ของข้าพระองค์ จึงไม่คล่องแคล่ว”.
ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสว่า “ดูกร
มาณพ มิใช่แต่ในเวลานี้เท่านั้นเลย,
แม้ในกาลก่อนในเวลาที่เธอมีใจไม่ขุ่นมัว
มนต์ของเธอก็มีความคล่องแคล่ว, แต่ใน
เวลาเธอมีใจขุ่นมัวด้วยกิเลส มีความ
กำหนัดเป็นต้น มนต์ทั้งหลายก็ไม่แจ่ม
แจ้ง” ดังนี้แล้วพราหมณ์กุมารนั้น ทูล
อาราธนาแล้ว ทรงนำอดีตนิทานมาว่า.

ในอดีตกาล ครั้งเมื่อพระเจ้า
พรหมทัต ทรงครองราชสมบัติ ณ
พระนครพาราณสี พระโภทิสต์ว์บังเกิด

คุณบุรีรัตน โภทิสต์ว์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตฤกษิลายั กนฺตฺวา^๑ มนฺเต อุกฺคณฺหิตฺวา
 ทิสปาโมกฺโข อจฺริโย หุตฺวา
 พาราณสียั พหุ ชตฺตฺยพฺรหฺมณฺกฺมาเร^๒
 มนฺเต วาเจสี. ตสฺส สนฺติเก เอโก
 พฺรหฺมณฺมาณโว ตโย เวเท ปคฺเณ
 อกาสิ, เอกปเทปิ นิกฺกโข
 ปฎิจฺจจฺริโย หุตฺวา มนฺเต วาเจสี.

ในตระกูลพราหมณ์มหาศาล เจริญวัยแล้ว
 ไปยังกรุงตักสิลา เล่าเรียนมนต์ทั้งหลาย
 เป็นอาจารย์ทิสปาโมกข์ สอนมนต์ให้
 ชตฺตฺยกุมาร และพราหมณ์กุมาร เป็น
 จำนวนมาก ในพระนครพาราณสี.
 มาณพผู้เป็นพราหมณ์คนหนึ่งในสำนัก
 ของอาจารย์ทิสปาโมกข์นั้น ได้เล่าเรียน
 ไตรเพทจบ ชำนาญคล่องแคล่ว, แม้แต่
 บทเดียว ก็ไม่มีความเคลือบแคลงสงสัย
 เป็นอาจารย์ผู้ช่วยสอนมนต์.

โส อปรน สมเยน ฆราวาสํ คเหตฺวา
 ฆราวาสจฺินฺตฺาย อวิลจฺิตฺโต มนฺเต
 ปรีวตฺเตตฺตํ นาสกฺขิ. อถ นํ อจฺริโย
 อตฺตโน สนฺติกั อาคตํ “กั มาณว
 ปคฺเณ เต มนฺตา”ติ ปุจฺฉิตฺวา
 “ฆราวาสสฺส คหิตกาลโต”^๓ ปฎฺจาย
 เม จิตฺตํ อวิลํ ชาตํ, มนฺเต
 ปรีวตฺเตตฺตํ น สกฺโกมี”ติ วุตฺเต “ตาท
 อวิลเ จิตฺตมฺหิ ปคฺเณปิ มนฺตา
 น ปฎิภนฺติ, อนาวิลเ ปน จิตฺเต

ในสมัยต่อมา เขาถือการอยู่ครองเรือน
 มีใจขุ่นมัว เพราะคิดคำนึงถึงการอยู่
 ครองเรือน จึงไม่สามารถร่ายมนต์ได้.
 ลำดับนั้น อาจารย์จึงถามเขายู้งมายัง
 สำนักของตนว่า “ดูกรรมาณพ มนต์ของ
 เรายังคล่องแคล่วอยู่หรือ” เมื่อเขาเรียน
 ว่า “ตั้งแต่เวลาถือการอยู่ครองเรือน ใจ
 ของข้าพเจ้าก็ขุ่นมัว, ข้าพเจ้าไม่สามารถ
 ร่ายมนต์ทั้งหลายได้” จึงกล่าวต่อไปว่า
 “แน่ะพ่อหนุ่ม เมื่อใจขุ่นมัว มนต์ทั้งหลาย

^๑ ฉ. ม. อัย ปาโจ นคฺติ.

^๒ ฉ. ม. ชตฺตฺยกุมาร จ พฺรหฺมณฺกฺมาเร จ.

^๓ ฉ. ม. ฆราวาสคหิตกาลโต.

อปุปฺภิภาณนฺนาม นตฺถิ”ติ วตฺวา แม้มือความแคล้วคล่อง ก็ไม่แจ่มแจ้ง, แต่
 อีมา เทว คาคา อาห เมื่อใจไม่ขุ่นมัว ชื่อว่าความไม่แจ่มแจ้ง
 ย่อมไม่มี” ดังนี้แล้ว จึงกล่าว ๒ คาคา
 เหล่านี้ว่า

๖๙. “ยโถทเก อาวิเล อปฺปสนฺเน
 น ปสฺสติ สิปปิกสมฺพุทฺฏจ
 สกฺขรํ วาลุกํ มจฺจคฺคฺมฺพํ
 เอวํ อาวิลมฺหิ จิตฺเต
 น โส ปสฺสติ อตฺตทตฺถํ ปฺรตฺถํ.

๗๐. ยโถทเก อจฺเจ วิปฺปสนฺเน
 โส ปสฺสติ สิปปิกสมฺพุทฺฏจ
 สกฺขรํ วาลุกํ มจฺจคฺคฺมฺพํ
 เอวํ อนาวิลมฺหิ จิตฺเต
 โส ปสฺสติ อตฺตทตฺถํ ปฺรตฺถนฺ”ติ.

ตตฺถ อาวิเลติ กทฺทมาลฺลิตฺเต.

อปฺปสนฺเนติ ตายเอว อาวิลตาย
 อวิปฺปสนฺเน.

สิปปิกสมฺพุทฺฏจาติ สิปปิกญจ
 สมฺพุทฺฏจ.

๖๙. “เมื่อจิตขุ่นมัว บุรุษนั้นก็ย่อมมอง
 ไม่เห็นประโยชน์ตน และประโยชน์
 ผู้อื่น อุปมาเหมือนเมื่อน้ำขุ่นมัว
 ไม่ใสแจ้ว บุรุษย่อมมองไม่เห็น
 หอยนางรม และหอยโข่ง ก้อน
 กรวด ทราย และฝูงปลาฉะนั้น.

๗๐. เมื่อจิตไม่ขุ่นมัว บุรุษนั้นย่อมเห็น
 ประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่น
 อุปมาเหมือนเมื่อน้ำไม่ขุ่นมัวใสแจ้ว
 บุรุษย่อมมองเห็นหอยนางรม และ
 หอยโข่ง ก้อนกรวด ทราย และ
 ฝูงปลาฉะนั้น”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ขุ่นมัว**
 ได้แก่ ขุ่นมัวด้วยเปลือกตม.

คำว่า **ไม่ใสแจ้ว** อธิบายว่า ไม่ใสแจ้ว
 เพราะความขุ่นมัวนั้นนั่นเอง.

คำว่า **หอยนางรม และหอยโข่ง** ได้แก่
 หอยนางรม และหอยโข่ง.

คุณวิภาวดี อาชวาคม

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มจฺจนฺคฺมุพฺพติ มจฺจนฺมฺภู.

คำว่า หมูปลา ได้แก่ ผุงปลา.

เอวํ อวิลมฺหิตี เอวเมว ราคาทีหิ
อวילה จิตฺเต.

คำว่า เมื่อจิตขุ่นมัวก็ฉนั้น ความว่า
เมื่อจิตขุ่นมัวด้วยกิเลส มีราคาเป็นต้น
ก็ฉนั้นเหมือนกัน.

อตุตทตฺถํ ปฺรตฺถนฺติ เหนว อตุตทตฺถํ
น ปฺรตฺถํ ปสฺสตีติ อตุโถ.

คำว่า ประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น
ความว่า บุรุษย่อมไม่เห็นประโยชน์ตน
นั้นเทียว ย่อมไม่เห็นประโยชน์ผู้อื่น.

โส ปสฺสตีติ เอวเมว อนาวิลฺเล จิตฺเต
โส ปุริโส อตุตทตฺถตฺถจฺจ ปฺรตฺถตฺถจฺจ
ปสฺสตีติ.

คำว่า บุรุษนั้นย่อมเห็น ความว่า เมื่อ
จิตไม่ขุ่นมัว บุรุษนั้นย่อมเห็นประโยชน์
ตน และประโยชน์ผู้อื่น ฉนั้นเหมือนกัน.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมทฺเสนํ อหริตฺวา
สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ.
สจฺจปรีโยसानเ พฺรหฺมณฺกุมาโร
โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺจฺหิ. “ตทา มาณโว
อยเมว มาณโว อโหสิ, อจฺริโย
ปน อหเมวา”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
ธรรมเทศนານี้มาแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
แล้วทรงประมวลชาตก. ในเวลาจบสัจจะ
พราหมณ์กุมารดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล.
“มาณพในครั้งนั้นได้มาเป็นมาณพผู้
นั้นเอง, ส่วนอาจารย์ได้แก่เราตถาคต
นั้นเอง” ดังนี้.

อนภริตชาตกวณฺณนา ปญฺจมา.

พรรณนาอนภริตชาตก ที่ ๕ จบ.

คุณแท้ ๗ มหาไชย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. ทริวาหนชาตก (๑๘๖)

๗๑. “วณฺณคณฺฐรสุเปโต
อมุโพยํ อหฺวา ปุเร
ตเมว ปุชฺฌ ลภมาโน
เกณฺมุโพ กฏฺกปฺผโล.
๗๒. ปุจิมนุทปริวาโร
อมุโพ เต ทริวาหน
มุลฺลํ มุเลนํ สํสฺสฺสจฺจํ
สาขา สาขํ นิเสวเร
อสาตสนฺนิวาเสน
เตนฺมุโพ กฏฺกปฺผโล”ติ.

ทริวาหนชาตกํ ฉฏฺฐมํ.

๖. ทริวาหนชาตก (๑๘๖) :

๗๑. “ต้นมะม่วงนี้ แต่ก่อนเพียบพร้อม
ด้วยสี กลิ่นและรส ได้รับการ
เอาใจใส่อยู่เช่นเดิม ด้วยเหตุไร
จึงมีผลมีรสขมขึ้นไปแล้ว.
๗๒. ข้าแต่พระเจ้าทริวาหนะ ต้นมะม่วง
ของพระองค์ มีต้นสะอาดล้อมรอบ
รากเกี่ยวพันกับราก กิ่งเกี่ยวพัน
กับกิ่ง เพราะการระคนกับต้น
สะอาด อันมีรสไม่น่ายินดี เพราะ
ฉะนั้น ต้นมะม่วงจึงมีผลมีรส
ขมขึ้น”.

ทริวาหนชาตก ที่ ๖.

๖. ทิวาหนชาดกวรรณนา

(๑๘๖)

วณฺณกนฺทรสุเปโตติ อิํ สตุถา
เซตวเน^๑ วิหรนฺโต วิปกฺขเสวี ภิกฺขุํ
อารพฺภ กเถสิ. วตุถุ เหฎฺฐจา กถิตเมว.

สตุถา ปน “ภิกฺขเว อสารถุ-
สนฺนิวาโส นาม ปาโป อนตฺถกโร,
ตตฺถ มนุสฺสญฺญตานํ ตาว ปาป-
สนฺนิवासสฺส อนตฺถกธมฺมตาย ก็
วตฺตพฺพํ, ปุพฺเพ ปน อสาเตน อมฺฐเรน
นิมฺพรุกฺเขน สทฺธิ สนิฺวาสมากมฺม
มฐฺรโร ทิพฺพรสปฏิภาโค อเจตโน
อมฺพรุกฺโขปิ อมฺฐโร ติตฺตโก ชาโต”ติ
วตุวา อตีตํ อหาริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหมฺทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต กาสิริญฺเจ จตุตาโร

๖. พรรณนาทิวาหนชาดก

(๑๘๖)

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ พระ
เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุผู้คบ
กับฝ่ายผิดตรัสพระธรรมเทศานี้มีคำ
เพียบพร้อมด้วยสี กลิ่น และรส เป็นต้น.
ท่านเล่าเรื่องไว้ในหนหลังแล้วทีเดียว.

ก็พระศาสดาตรัสว่า “ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่า การอยู่ร่วมกับคนไม่ดี
เป็นความชั่ว เป็นการกระทำสิ่งอันไร้
ประโยชน์, จะกล่าวไปใยในคนไม่ดี
เหล่านั้น เพราะการอยู่ร่วมกันกับคนชั่ว
ของพวกมนุษย์ กระทำแต่ความพินาศ
ให้ถ้ายเดียว, แต่ครั้งก่อนแม้นั้นมะม่วง
ซึ่งไม่มีจิตใจ มีรสหวานอร่อยเปรียบปาน
ดังรสทิพย์ อาศัยการอยู่ชิดกับต้นสะเดา
ซึ่งมีรสชาติไม่อร่อยไม่ชวนลิ้มรส ก็กลายเป็น
ต้นไม้มีรสไม่อร่อย ขมขึ้นไป” ดังนี้
แล้วทรงนำเรื่องอดีตมาว่า.

ในอดีตกาล ครั้งเมื่อพระเจ้า
พรหมทัต ทรงครองราชสมบัติ ณ พระ

^๑ ฉ. ม. เวพฺพวน.

คุณแท้ ณ มหาไชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภาตโร พุราหุมนะ อธิปพพชชํ
ปพพชิตวา หิมวันตปุปเทเส ปฏิปาฎิยา
ปณฺณสาลา กตฺวา วาสํ กปเปสฺสุ.
เตสํ เชฏฺฐภาดฺตา กาลํ กตฺวา สกุกตฺตํ
ปาปญฺนิ.

โส ตํ การณํ ญตฺวา อนฺตรนฺตฺรา
สตุตฺตญฺจทิวสจฺจเยน เตสํ อฺปฏฺจจํ
คจฺจนฺโต เอกทิวสํ เชฏฺฐกตฺตาปสํ
วณฺทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติวา “ภนฺเต
เกน เต อตฺถโ”ติ ปุจฺฉิ.
ปณฺทฺทุโรคตฺตาปโส “อคฺคิณา เม
อตฺถโ”ติ อาห.

โส ตสฺส วาสิผรสุกํ อทาสิ.
वासिผरसुโก नाम ทณฺฑเท ปเวสนวเสน
वासिปี โหติ ผรสุปี. ตาปโส “โก
เม อิมํ อาทาย ทารุณี อหริสฺสตี”ติ
อาห. อถ นํ สกุกโ เอกมาห “ยทิ
เต ภนฺเต ทารุหิ อตฺถโ, อิมํ ผรสุ
หตฺถเณ ปหริตฺวา ‘ทารุณี เม
อหริตฺวา อคฺคิ กโรหิ’ติ วเทยฺยาสิ,
ทารุณี อหริตฺวา อคฺคิ กตฺวา

นกรพาราณสี พุราหุมนํ ๔ พีน้อง
ในแคว้นกาสิ บวชเป็นฤาษี สร้าง
บรรณศาลาเรียงกันตามลำดับ ใน
หิมวันตประเทศ บำเพ็ญพรตอยู่. บรรดา
ฤาษีทั้ง ๔ นั้น พี่ชายคนโตถึงแก่กรรม
แล้ว บังเกิดเป็นท้าวสักกเทวราช.

ท้าวสักกเทวราชนั้น ทราบเหตุนั้นแล้ว
พอล่วงไปได้ ๗-๘ วัน ในระหว่างนั้น
จึงไปสู่ที่บารุงของดาบสเหล่านั้น ใน
วันหนึ่ง ให้อาบสองค้ำไฟแล้ว นั่งส่วน
ข้างหนึ่ง ถามว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ
พระคุณเจ้ามีความต้องการอะไรบ้าง”.
ดาบสเป็นโรคผอมเหลือง จึงกล่าวว่า
“เราต้องการไฟ”.

ท้าวสักกเทวราช ก็ถวายพร้าโต้แก่ดาบส
นั้น. ที่ชื่อว่าพร้าโต้ คือเป็นได้ทั้งมีด
ทั้งขวานด้วยสามารถการเข้าด้าม. ดาบส
กล่าวว่า “ใครเล่าจักถือพร้าโต้นี้ แล้ว
หาพินมาให้เรา”. ลำดับนั้นท้าวสักก-
เทวราช กล่าวกะดาบสนั้นอย่างนี้ว่า
“พระคุณเจ้าผู้เจริญ ถ้าพระคุณเจ้ามี
ความต้องการพิน, พระคุณเจ้า พึงใช้
มือเคาะพร้าโต้เล่มนี้พูดขึ้นว่า ‘เจ้าจงไป

คุณแท้ ณ มหาไชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทสฺสตี”ติ.

ตสฺส วาสิพรสฺสํ ทตฺวา ทุตฺติยมฺปิ
อุปสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต เกน เต
อตฺโต”ติ ปุจฺฉิ. ตสฺส ปณฺณสาลายํ
หตฺถิมคฺโค โหติ. โส หตฺถิหิ อุปทฺทฺโต
“หตฺถินํ เม วเสน ทุภฺชํ อุปฺปชฺชติ,
เต ปลาเปหิ”ติ อาท.

สกุโก ตสฺส เอกํ เภรี อุปฺนามेतฺวา
“ภนฺเต อิมสฺมี ตเล ปหเต ตุมหากํ
ปจฺจามิตฺตา ปลาเปสฺสนฺติ,^๑ อิมสฺมี
ปหเต เมตฺตจิตฺตา หุตฺวา จตฺรงฺคินิยา
เสนาย ตํ ปรีวาเรสฺสนฺติ”ติ วตฺวา
ตํ เภรี ทตฺวา กนิฏฺจสฺส สนฺติกํ
คณฺตฺวา “ภนฺเต เกน เต อตฺโต”ติ
ปุจฺฉิ.

หาพินมาก่อไฟให้เรา’, พร้าได้จักไปหา
พินมาก่อไฟให้”.

ท้าวสักกเทวราช ครั้นถวายพร้าได้แก่
ดาบสองค์พินั้นแล้ว จึงเข้าไปหาดาบส
แม้องค์ที่ ๒ เรียนถามว่า “พระคุณเจ้า
ผู้เจริญ พระคุณเจ้ามีความต้องการ
อะไรบ้าง”. ไกลับรรณศาลาของดาบส
นั้น มีทางช้างผ่าน. ดาบสรูปนั้นถูก
ช้างทั้งหลายรบกวน จึงกล่าวว่า “ทุภฺช
เกิดขึ้นแก่เรา ด้วยอำนาจแห่งช้าง
ทั้งหลาย, ขอท่านจงขับไล่ช้างเหล่านั้น
ให้หนีไปด้วยเถิด”.

ท้าวสักกเทวราช น้อมถวายกลองใบหนึ่ง
แก่ดาบสองค์ที่ ๒ นั้น เรียนว่า “พระ-
คุณเจ้าผู้เจริญ เมื่อพระคุณเจ้าตีกลอง
หน้านี้ ข้าศึกศัตรูของพระคุณเจ้าจักหนี
ไป, เมื่อพระคุณเจ้าตีกลองหน้านี้ ศัตรู
จะมีเมตตาคิด ห้อมล้อมท่านด้วยเสนาทั้ง
๔ เหล่า”^๑ ถวายกลองใบนั้น แล้วไปยัง
สำนักของดาบสน้ององค์เล็ก แล้วเรียน

^๑ ฉ. ม. ปลาอิสสนติ.

^๑ กองทัพ ๔ เหล่า คือ เหล่าช้าง เหล่าม้า เหล่ารถ
เหล่าราบ.

คุณแท้ ฌ มหาไชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสปี ปณฺฑุโรครธาตุโกว, ตสฺมา
 “ทริณา เม อตุโถ”ติ อาห. สกุโก
 เอตสฺส เอกํ ทริฆฏํ ทตุวา “สเจ
 ตุมฺเห อิจฺจมานา อิมํ อาวญฺเญยาถ,^๑
 มหานที หตุวา มโหฆํ ปวตฺเตตฺวา
 ตุมฺหากํ รชฺชํ คเหตุวา ทาตุ
 สมตฺโตปี ภวิสฺสตี”ติ วตุวา ปกุกามิ.
 ตโต ปฏฺจาย วาสิฬรฺสกุ เชฏฺจ-
 ภาตีกสฺส อคฺคิ กโรติ. อิตเรณ
 เภริตเล ปหเต หตฺถิ ปลายนฺติ.
 กนิฏฺโจ ทธี ปริภุญฺชติ.

ตสฺมี กालเ เอโก สุกโร เอกสฺมี
 ปุราณคามภูจฺจาเน วิจฺรนฺโต อานุกา-
 สมุปนฺนํ มณิกฺขนฺธํ อทุกฺส. โส ตํ
 มณิกฺขนฺธํ มุขเณ ทํสิตฺวา ตสฺสา-
 นุกาเวเน อากาเส อุปฺปติตฺวา

ถามว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ พระคุณเจ้า
 มีความต้องการอะไรบ้าง”.

แม้ดาบสนององค์เล็กนั้น เป็นคนค่อนข้าง
 จะเป็นโรคผอมเหลืองเหมือนกัน, เพราะ
 เหตุนั้น จึงกล่าวว่า “เรามีความต้องการ
 นมส้ม”. ท้าวสักกเทวราชถวายหม้อ
 นมส้มใบหนึ่งแก่ดาบสององค์เล็กนั้น เรียน
 ถวายว่า “ถ้าหากพระคุณเจ้ามีความ
 ต้องการเพียงเพียงหม้อใบนี้ลง, นมส้มจะ
 กลายเป็นแม่น้ำใหญ่ สามารถบันดาล
 ให้ห้วงน้ำใหญ่ ไหลไปยึดราชสมบัติ
 มอบให้แก่พระคุณเจ้าได้” ดังนี้ แล้วอำลา
 หลีกไป. ตั้งแต่นั้นมาพราดำได้ก่อไฟถวาย
 แก่ดาบสพีใหญ่. เมื่อดาบสอีกองค์ตีหน้า
 กลอง ช้างทั้งหลายก็พากันเตลิดหนีไป.
 ดาบสนององค์เล็ก ฉันทนมส้ม.

ในกาลนั้น สุกกรตัวหนึ่งเที่ยวหากิน
 ไปตามสถานที่บ้านร้างแห่งหนึ่ง เห็น
 ดวงแก้วมณี อันทรงอานุภาพ. มันจึง
 คาบดวงแก้วมณีนั้น แล้วเหาะลอยไป
 ด้วยอานุภาพของดวงแก้วมณีนั้น ไปถึง

^๑ สี. อวชฺเชสฺสธ, ฉ. ม. อาสิญฺเจยฺยาถ.

คุณแท้ ฌ มหาไชย
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมุทฺทมชฺฌเอ เอกํ ทีปํ คนฺตฺวา
 “เอตฺถทานิ มยา วสิตุํ วฏฺฏติ”ติ
 โอตริตฺวา ผาสุกฺกุจฺจาเน เอกสฺส
 อุกุมฺพรฺรูกฺขสฺส เหฏฺฐา วาสํ กปฺเปสิ.

โส เอกทิวสํ ตสฺมี รุกฺขมฺมูล
 มณิกฺขนฺธํ ปุโรโต จเปตฺวา นิทฺทํ
 โอกุมิ. อเถโก กาสิกฺกรฏฺฐวาสิ
 มนุสฺโส. “นิรฺูปกาโร เอส อมฺหากนฺ”ติ
 มาตาปิตุหิ เกหา นิฏฺกทฺฐติโต เอกํ
 ปฏฺฐนคามํ ปตฺวา นาวิกานํ กมฺมกโร
 หุตฺวา นาวํ อารุญฺห สมุทฺทมชฺฌเอ
 ภินฺุนาย นาวาย ผลเก นิปนฺุโน
 ตํ ทีปํ คนฺตฺวา^๑ ผลาผลานิ
 ปฺริเยสนฺุโต ตํ สุกฺโร นิทฺทายนฺุตํ
 ทิสฺวา สณิกํ คนฺตฺวา มณิกฺขนฺธํ
 คณฺุหิตฺวา ตสฺส อานฺุภาเวน อากาเส
 อฺุปฺปติตฺวา อุกุมฺพรฺรูกฺเข นิสฺสิทิตฺวา
 จินฺุเตสิ “อํ สุกฺโร อิมสฺส
 มณิกฺขนฺธสฺส อานฺุภาเวน อากาเสจฺวาริ
 หุตฺวา อิธ วสตี มณฺุเณ, มยา
 ปจฺมเมว อิมํ สุกฺโร มาเรตฺวา มํสิ
 ชาทิตฺวา ปจฺฉา คนฺตุํ วฏฺฏติ”ติ.

เกาะแห่งหนึ่ง ท่ามกลางทะเล เหาะลง
 ไปด้วยตั้งใจว่า “บัดนี้เราสมควรอยู่ที่
 เกาะนี้” อาศัยอยู่ภายใต้ต้นมะเดื่อต้นหนึ่ง
 ในสถานที่อันสุขสบาย.

วันหนึ่ง สุกกรนั้นวางดวงแก้วมณีข้างหน้า
 แล้วม่อยหลับไปที่โคนต้นไม้ นั้น. ครั้งนั้น
 มนุษย์ชาวแคว้นกาสีคนหนึ่ง ถูกพ่อแม่
 ขับออกจากเรือนว่า “เจ้าลูกชายคนนี้
 ไม่เอาการเอางานของพวกเราเลย” เดิน
 มาถึงบ้านท่าเรือแห่งหนึ่ง เป็นกรรมกร
 ของชาวเรือขึ้นเรือไป เมื่อเรือแตกกลาง
 ทะเล อาศัยแผ่นกระดานลอยไปถึงเกาะ
 นั้น เสาะแสวงหาผลไม้ น้อยใหญ่ มอง
 เห็นสุกรตัวนั้น กำลังนอนหลับ จึงย่อง
 ไปหยิบดวงแก้วมณีได้ เหาะลอยขึ้นไป ด้วย
 อานุภาพของดวงแก้วมณีนั้น นั่งบนต้น
 มะเดื่อ พลังคิดว่า “สุกรตัวนี้ มีปกติ
 เทียวไปทางอากาศ ด้วยอานุภาพของ
 ดวงแก้วมณีดวงนี้ ชะรอยจะอยู่ที่เกาะนี้,
 ควรที่เราจะฆ่าสุกรตัวนี้เสียก่อนนั้นแล
 เคี้ยวกินเนื้อแล้ว จึงค่อยไปในภายหลัง”.

^๑ ฉ. ม. ปตฺวา.

คุณแท้ ฌ มหาไชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส เอกัง ทณฺฑกํ ภาณฺชิตฺวา ตสฺส
 สีเส ปาเตติ. สุกโร ปพฺพชฺฉิตฺวา
 มณิกุขนฺธํ อปสฺสนฺโต อิตฺโต จิตฺโต จ
 กมฺปมาโน วิธาวติ. รุกฺเข นิสินฺนปฺริโส
 หสิ. สุกโร โอลฺลเกนฺโต ตํ ทิสฺวา
 ตํ รุกฺขํ สีเสน ปหริตฺวา ตตฺถเว
 มโต.

โส ปฺริโส โอตริตฺวา อคฺคิ
 กตฺวา ตสฺส มํสํ ปจิตฺวา ขาทิตฺวา
 อากาเส อูปฺติตฺวา หิมวฺนตฺตปฺเทศ-
 มตฺถเกน คจฺฉนฺโต อสฺสมปทํ ทิสฺวา
 เขมฺภูจฺภาติกสฺส ตาปสฺส อสฺสม
 โอตริตฺวา ทฺวิหตีหํ วสิตฺวา ตาปสฺส
 วตฺตปฺฏิวตฺตํ อกาสิ, วาสิผรฺสูกสฺส
 อานุกาญจ ปสฺสิ.

โส “อิมํ มยา คเหตฺวํ วฏฺฏตี”ติ
 มณิกุขนฺธสฺส อานุกาญํ ตาปสฺส
 ทสฺเสตฺวา “ภนฺเต อิมํ เม คเหตฺวา
 วาสิผรฺสูกํ เทธา”ติ อาห. ตาปโส
 อากาเสน จริตฺกามา ตํ คเหตฺวา
 วาสิผรฺสูกํ ตสฺส อทาสิ. โส ตํ
 คเหตฺวา โถกํ คนฺตฺวา วาสิผรฺสูกํ
 ปหริตฺวา “วาสิผรฺสูกํ ตฺวํ ตาปสฺส

บุรุษนั้นหักท่อนไม้อันหนึ่ง แล้วโยนไป
 บนศีรษะของสุกรนั้น. สุกรนั้นตื่นขึ้น
 ไม่เห็นดวงแก้วมณี ตกใจวิ่งพล่านไป
 ข้างโน้นข้างนี้. บุรุษผู้หนึ่งบนต้นไม้ จึง
 หัวเราะขึ้น. สุกรจึงแหงนขึ้นมองดู เห็น
 บุรุษนั้นแล้ว เอาศีรษะกระแทกต้นไม้
 ตายอยู่ตรงนั้นนั่นเอง.

บุรุษนั้น ลงมาแล้วก่อไฟย่างเนื้อ
 สุกรนั้นเคี้ยวกิน แล้วเหาะขึ้นแล้ว ไป
 ทางด้านเหนือหิมวันตประเทศ แลเห็น
 อาศรมบท จึงเหาะลงที่อาศรมของดาบส
 พี่ใหญ่ พักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วได้ทำกิจวัตร
 ปฏิบัติต่อดาบส, และเห็นอานุภาพของ
 พราโด้.

บุรุษผู้นั้นคิดว่า “เราควรจะทำเอา
 พราโด้” จึงแสดงอานุภาพดวงแก้วมณี
 แก่ดาบสแล้วพูดว่า “พระคุณเจ้าผู้เจริญ
 ขอพระคุณเจ้าโปรดรับเอาดวงแก้วมณี
 ของข้าพเจ้า แล้วให้พราโด้เกิด”. ดาบส
 มีความประสงค์จะเที่ยวไปทางอากาศบ้าง
 จึงรับเอาดวงแก้วมณีนั้น แล้วได้ให้พราโด้
 แก่บุรุษผู้นั้น. เขารับเอาพราโด้นั้นแล้ว

คุณแท้ ฌ มหาไชย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สีสั ฉินุทิตวา มณิกขนุฑ์ เม
อาหารา”ติ อาห.

ไปได้สักครู่หนึ่ง จึงเคาะพรวดได้ พูดว่า
“เจ้าพรวดได้ เจ้าจงไปตัดศีรษะของดาบส
แล้วนำดวงแก้วมณีมาให้เรา”.

โส คนุตวา ตาปสสสุ สีสั ฉินุทิตวา
มณิกขนุฑ์ อาหริ. โส วาสิพรสุกั
ปฏิจจนนุฏจาเน จเปตวา มชุฉิม-
ตาปสสสุ สนุติกั คนุตวา กติปาหั
วสิตวา . เภริยา อาณูภาวั ทิสวา
มณิกขนุฑ์ ทตวา เภรี คเหตุวา^๑
ปุริมเนเนว ตสสาปิ สีสั ฉินุทาเปตวา
กนิฏจั อุปสงกมิตวา ทธิมฏสุสานูภาวั
ทิสวา มณิกขนุฑ์ ทตวา ทธิมฏ
คเหตุวา ปุริมเนเนว ตสสุ สีสั
ฉินุทาเปตวา มณิกขนุฑญจ วาสิ-
พรสุกญจ เภริญจ ทธิมฏญจ คเหตุวา
อากาเส อุปปติตวา พาราณสียา
อวิทุเร จตวา “พาราณสีราชา^๒ ยุทุ
วา เม เทตุ รชชั วา”ติ เอกสุส
ปุริสสุส หตเถ ปณณั ปาเหสิ.

พรวดได้นั้นไปตัดศีรษะของดาบส นำ
ดวงแก้วมณีมาให้. บุรุษผู้นั้นซ่อนพรวดได้
นั้นไว้ในที่มืดซิด แล้วไปยังสำนักของ
ดาบสพียงค์กลาง พักอยู่ ๒-๓ วันแล้ว
เห็นอานูภาพของกลอง จึงให้ดวงแก้วมณี
แล้วรับเอากลองไป สั่งให้พรวดได้ตัดศีรษะ
แม้ดาบสพียงค์กลางนั้นตามนัยก่อนนั้นเอง
เข้าไปหาดาบสน้ององค์เล็ก เห็นอานูภาพ
ของหม้อนมส้มแล้ว ให้ดวงแก้วมณีรับเอา
หม้อนมส้มไป สั่งให้พรวดได้ตัดศีรษะของ
ดาบสน้ององค์เล็กนั้น ตามนัยก่อน
เหมือนกัน ยึดถือเอาดวงแก้วมณี พรวดได้
กลอง และหม้อนมส้มเหาะลอยไปยังยังอยู่
ณ ที่ไม่ไกลจากพระนครพาราณสี ให้
บุรุษคนหนึ่งถือหนังสือไปว่า “พระเจ้า
พาราณสีจะประทานการรบ หรือจะ
ประทานราชสมบัติให้”.

^๑ ฉ. ม. คณหิตวา.

^๒ ฉ. ม. พาราณสีริโย “ยุทุ ... วา”ติ.

คุณจันทร์-คุณดอกไม้ สุขเขตต์

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา สาสน์ สุตวาว “โจร
 คณฺหิสฺสามิ”ติ นิภฺขมิ. โส เอกํ
 เภริตลํ ปหริ. จตุรงฺคินี เสนา
 ปริวาเรสิ. รมฺโวย^๑ อตุตโน หตฺถ
 คตภาวํ ฅตฺวา ทธิมฺภูํ วิสฺสชฺเชสิ.
 มหานที ปวตฺติ. มหาชนฺโ ทธิมฺหิ
 โอสีทิตฺวา นิภฺขมิตฺตํ นาสกฺขิ.
 วาสิพรสฺสุกํ ปหริตฺวา “รมฺโวย สีสํ
 ออาหารา”ติ อาน. วาสิพรสฺสุโก คณฺตฺวา
 รมฺโวย สีสํ อหาริตฺวา ปาทมฺมุเล
 นิภฺขิปี.

เอโกปี อารุชฺ อุกฺขิปีตฺตํ นาสกฺขิ. โส
 มหนฺเตน พเลน ปริวฺโต นครํ
 ปวิสิตฺวา อภิเสกํ กาทเรตฺวา ทธิวาทโน
 นาม ราชา หุตฺวา ฅมฺเมน รชฺชํ
 กาทเรสิ. ตสฺสเสกทิวสํ มหานทียํ
 ชาลกรณฺชเก กิพนฺตสฺส กณฺณ-
 มุณฺชททฺไฮ เทวตาปริโกถํ^๒ เอกํ
 อมฺพปกฺกํ อากณฺตฺวา ชาเล ลลฺลิตฺติ.

พระราชชา พอทรงสดับสาสน์เท่านั้น
 เสด็จออกไปด้วยหมายพระทัยว่า “เราจัก
 จับโจร”. บุรุษผู้นั้นจึงตีกลองหน้าหนึ่ง.
 กองทัพมี ๔ เหล่าห้อมล้อม. บุรุษนั้นรู้ว่า
 พระราชาตกอยู่ในเงื้อมมือของตนแล้ว จึง
 เทหม้อนมส้มลง. นมส้มกลายเป็นแม่น้ำ
 ไหลใหญ่ไหลบ่าไป. มหาชนจมลงในนมส้ม
 ไม่สามารถจะออกไปได้. บุรุษผู้นั้นจึง
 เคาะพรว้าโต้พูดกำชับว่า “เจ้าจงไปนำ
 พระเศียรของพระราชามา”. พรว้าโต้ไป
 แล้ว นำพระเศียรของพระราชามาวาง
 ไว้แทบเท้า.

แม้สักคนหนึ่ง ไม่สามารถจะยกอาวุธ
 ขึ้นได้. บุรุษนั้นมีพลังพลมากมายแวดล้อม
 เข้าสู่พระนคร ให้ทำการอภิเษกเป็น
 พระราชา ทรงพระนามว่า ทธิวาทนะ
 ทรงครองราชสมบัติโดยธรรม. วันหนึ่ง
 พระองค์กำลังทรงสนานอยู่ในคอกตาข่าย
 ที่แม่น้ำใหญ่ มะม่วงสุกผลหนึ่ง อันเป็น
 ของสำหรับเทวตาปริโภาค ลอยมาจาก
 สรรกัณณมุณชตะติดที่ข่าย.

^๑ ฉ. ม. รมฺโวย อวตฺตรณภาวํ ฅตฺวา.

^๒ ฉ. ม. เทวปริโกถํ.

ชาลั อุกุชิปนตา ตั ทิสฺวา รณฺโณ
 อทฺสฺ. ตั มหนตฺ ฃฏฺปุปฺมาณํ
 ปริมณฺทลํ สุวณฺณวณฺณํ อโหสิ.
 ราชานํ “กิสฺส ผลนฺนาเมตนฺ”ติ วนจเรเก
 ปุจฺฉิตฺวาน “อมฺพผลนฺ”ติ สุตฺวาน
 ปริกฺขณฺชิตฺวาน ตสฺส อฏฺฐิ อตฺตโน
 อุตฺถยานเ รุปาเปตฺวาน ชีโรทเกน
 สิญฺจาเปสิ.

รุกฺโข นิพฺพตฺติตฺวาน ตติเย สํวจฺจเร
 ผลํ อทาสิ. อมฺพสฺส สกฺกาโร มหา
 อโหสิ. ชีโรทเกน สิญฺจนฺติ,
 คนฺธปณฺจกฺลิกํ เทนฺติ, มาลาทามาณี
 ปริกฺชิปนฺติ, คนฺธเตเลน ทัปฺ ชานฺติ.
 ปริกฺเขโป ปนสฺส ปฏฺสาณียา อโหสิ.
 ผลานิ มรฺุรานิ สุวณฺณวณฺณานิ
 อหฺสฺ. ทิวาหนราชานํ อณฺเณสํ ราชนฺ
 อมฺพผลํ เปเสนฺโต อฏฺฐิโต รุกฺข-
 นิพฺพตฺตณฺเณน อฏฺฐณฺนิพฺพตฺตณฺจฺฉานํ
 มณฺฑกฺกณฺฏเกน วิชฺฉิตฺวาน เปเสสิ.
 เตสํ อมฺพํ ขาทิตฺวาน อฏฺฐิ โรปิ ตํ
 น สมฺปชฺชติ. เต “กิณฺนุ โข เอตถ
 การณนฺ”ติ ปุจฺฉนฺตา ตํ การณํ

คนทั้งหลายนยกดาข่ายขึ้น เห็นผลมะม่วง
 นั้น ได้ถวายแด่พระราชานัน. ผลมะม่วงสุก
 นั้น ใหญ่ประมาณเท่าหม้อ มีผลกลม
 มีสีดุษสีทองคำ. พระราชานันจึงตรัสถามพวก
 พรานป่าว่า “นี่ชื่อว่าผลไม้อะไร” ทรง
 สดับว่า “ผลมะม่วงพระเจ้าข้า” เสวยแล้ว
 รับสั่งให้เอาเมล็ดมะม่วงนั้นปลูกไว้ ใน
 พระอุทยานของพระองค์ รับสั่งให้รด
 ด้วยน้ำนมสด.

ลำต้นงอกแล้ว ได้ให้ผลในปีที่ ๓. ต้น
 มะม่วงได้มีเครื่องสักการะมากมาย. ชน
 ทั้งหลายรดด้วยน้ำนมสด, เติมด้วยของหอม
 ๕ ชนิด, คล้องพวงดอกไม้, ตามประทีป
 ด้วยน้ำมันหอม. อนึ่ง มีม่านผ้าล้อมรอบ
 ต้นมะม่วงนั้น. ผลทั้งหลาย มีรสหวาน
 มีสีดุษสีทองคำ. พระเจ้าทิวาหนะเมื่อ
 ส่งผลมะม่วงไปถวายพระราชานันอื่น ๆ
 เพราะกลัวหน่อมะม่วงจะงอกจากเมล็ด
 จึงเอาเงียงปลากะเบน ทางตรงที่จะ
 แตกหน่อแล้วส่งไปถวาย. พระราชานัน
 เหล่านั้น เสวยมะม่วงแล้ว ทรงเอาเมล็ด
 เพาะปลูกก็ไม่สำเร็จผล. พระราชานัน
 เหล่านั้น จึงตรัสถามว่า “มีเหตุอะไร

บริษัทห้างเซ็นทรัลดีพาร์ทเมนท์สโตร์ จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อชานีสุ.

อถโก ราชา อุตฺตยานปาลัง
 ปกุกโกสิตฺวา “ททิวาหนสฺส อมฺพผลานัน
 รสํ นาสเตตฺวา ติตฺตตกภาวํ กาทุ
 สกฺขิสฺสสสี”ติ ปุจฺจติตฺวา “อาม เทวา”ติ
 วุตฺเต “เตนหิ คจฺฉา”ติ สหสฺส
 ทตฺวา เปเสสิ. โส พาราณสี
 คนฺตฺวา “เอโก อุตฺตยานปาโล
 อากโต”ติ รณฺโณ อาโรจาเปตฺวา เตน
 ปกุกโกสาปีโต ปวิสิตฺวา ราชานัน
 วนฺทิตฺวา “ตฺวํ อุตฺตยานปาโล”ติ
 ปุญฺโฆ “อาม เทวา”ติ วตฺวา อตฺตโน
 อานุกาเว วณฺเณสิ.

ราชา “คจฺฉ, อมฺหากิ อุตฺตยานปาลสฺส
 สนฺตฺติเก โหหิ”ติ อาห. ตโต ปุญฺจาย
 เทว ชนา อุตฺตยานัน ปฏฺิปปชฺชนฺติ.
 อธฺนาคโต อุตฺตยานปาโล อกาลปฺปฺพานิ
 รุกฺเข ปุปฺปฺวาเปนฺโต อกาลผลานิ

หนอแลในเรื่องนี้” ต่างไม่ทรงทราบเหตุ
 นั้นเลย.

ครั้งนั้น พระราชาพระองค์หนึ่ง
 รับสั่งเรียกคนเฝ้าพระอุทฺตยานมาเฝ้า
 ตรัสถามว่า “เจ้าสามารถทำให้ผลมะม่วง
 ของพระเจ้าททิวาหนะ เสียรส กลายเป็น
 มีรสขมได้ไหม” เขาทูลว่า “ได้พะยะค่ะ”
 จึงตรัสว่า “ถ้าเช่นนั้นเจ้าจงไป” พระ
 ราชทานทรัพย์ให้หนึ่งพันกหาปณะแล้ว
 ทรงส่งไป. คนเฝ้าพระอุทฺตยานนั้นไป
 พระนครพาราณสี ให้กราบทูลแด่พระ
 ราชาวา “มีชายคนหนึ่งมาสมัครเป็น
 คนเฝ้าอุทฺตยาน” ถูกรับสั่งให้เข้าเฝ้า จึง
 เข้าไปถวายบังคมพระราชาแล้ว อัน
 พระราชาตรัสถามว่า “ท่านจะสมัครเป็น
 คนเฝ้าอุทฺตยานหรือ” กราบทูลว่า “ใช่
 พะยะค่ะ” แล้วทูลพรรณนาความสามารถ
 ของตน.

พระราชาตรัสรับสมัครว่า “เธอจงไปเถิด,
 จงอยู่ในสำนักของคนเฝ้าอุทฺตยานของเรา”.
 ตั้งแต่นั้นมาชน ๒ คน ช่วยกันบำรุงรักษา
 อุทฺตยาน. คนเฝ้าพระอุทฺตยานผู้มาไม่นาน
 ทำต้นไม้ให้ผลิดอกออกผลนอกฤดูกาลได้

บริษัทห้างเซ็นทรัลดีพาร์ทเมนท์สโตร์ จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คณฺหาเปนฺโต อุกฺขณํ รมณียํ อกาสิ.
ราชา ตสฺส ปสฺสิตฺวา โปราณก-
อุกฺขณปาละ นีหฺราเปตฺวา ตสฺเสว
อุกฺขณํ อทาสิ.

โส อุกฺขณสฺส อตฺตโน หตฺถกตภาวํ
ณตฺวา อมฺพรุกฺขํ ปรีวาเรตฺวา นิมฺเพ
จ ปคฺควาลฺลียํ จ โรเปสิ. อนุปฺพุเพน
นิมฺพา วทฺธฺมึสุ. มฺลฺลฺลํ มฺลฺลํ, สาขาคิ
จ สาขา สํสฺมจฺจา โอนทฺธวินทฺธา
อหฺลฺลํ. เตน อสาดอมชฺรฺสํสคฺเคเนว
ตาวมชฺรฺฝโล อมฺโพ ติตฺตโก ชาโต
นิมฺพปณฺณสทิสฺโร. อมฺพผลานํ
ติตฺตกภาวํ ณตฺวา อุกฺขณปาโล
ปลาโย.

ทิวาหนโน อุกฺขณํ คณฺตฺวา
อมฺพผลํ ชาทฺนฺโต มุเข ปวิฏฺฐํ
อมฺพยฺสุ^๑ นิมฺพกสฺวา^๒ วีย อชฺโฆหฺริตฺตุ
อสกฺโกนฺโต กกฺกาเรตฺวา นุฏฺฐหิ.^๓

ทำให้พระราชอุทยาน เป็นที่น่ารื่นรมย์
ยิ่งนัก. พระราชาทรงโปรดปรานเขา
ทรงถอดคนเฝ้าพระอุทยานคนเก่าออก
ทรงมอบพระอุทยานให้แก่เขาโดยเฉพาะ.

คนเฝ้าอุทยานรู้ว่า อุทยานตกอยู่ใน
เงื้อมมือของตนแล้ว จึงปลุกต้นสะเดาและ
เถาบอระเพ็ดล้อมรอบต้นมะม่วง. ต้นสะเดา
เจริญเติบโตโดยลำดับ. รากกับราก, และ
กิ่งกับกิ่ง เกี่ยวพันประสานเรียงรัดกัน
และกัน. มะม่วงมีผลอร่อยถึงเพียงนั้น
กลับกลายเป็นของมีรสขม มีรสเช่นกับ
ใบสะเดา เพราะการเกี่ยวข้งระคนกับ
ต้นไม้ ที่ไม่น่ายินดีและไม่อร่อยนั้นนั่นเอง.
คนเฝ้าอุทยานรู้ว่า ผลมะม่วงทั้งหลาย
เป็นของมีรสขมแล้ว จึงหนีไปเสีย.

พระเจ้าทิวาหนะ เสด็จประพาส
อุทยานเสวยผลมะม่วง ไม่สามารถจะกลืน
เนื้อมะม่วงซึ่งอยู่ในพระโอษฐ์ ดุจดั่งรส
สะเดา ทรงชากแล้วถ่มทิ้ง. ครั้งนั้น

^๑ ฉ. ม. อมพรส.

^๒ ฉ. ม. นิมพกสฏ.

^๓ ฉ. ม. นิฏฐหิ.

ตथा โพธิสत्तो तस्य अदुग्धमानुसासो
 ओमज्जो ओहिสิ.

ราชา โพธิสत्तो आमनतेตथा “पण्णित
 อิมสส รุกขสส โปราณกปริหารโต
 ปริหานิ นตฺถิ, เอวํ สนฺเตปิสฺส ผลं
 ติตฺตกั ชาตं, กิณฺहु โข การณฺห”ติ.
 ปุจฺจนฺโต ปจฺมํ คาถมาห

๗๑. “วณฺณคนฺธรสฺสุเปโต
 อมฺโพยํ อหฺวา ปุเร
 ตเมว ปุชฺ ลภมาโน
 เกณฺมุโป กฏฺกปฺพลโ”ติ.

อถสฺส การณํ อัจฺจขนฺโต
 โพธิสत्तो ทฺตฺติยํ คาถมาห

๗๒. “ปุจฺฉิมนฺทปริวารโ
 อมฺโพ เต ทธิวาหน
 มฺลํ มฺเลน สํสฺสจฺจ
 สาขา สาขา^๑ นิสฺเสวเร
 อสฺสาตสนฺนิวาเสน

พระโพธิสัตว์ได้เป็นอำมาตย์ผู้สอนอรรถ
 และธรรมของท้าวเธอ.

พระราช ตรีสเรียกพระโพธิสัตว์มาเฝ้า
 ตรีสถามว่า “ท่านบัณฑิต ต้นไม้ที่ไม่มี
 ความเสียหายจากการบำรุงรักษา ของ
 คนเฝ้าคนเดิม, แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ต้นมะม่วง
 นั้นมีผลกลายเป็นของขมขึ้นไปได้, มีเหตุ
 อะไรหนอแล” ตรีสคาถาที่ ๑ ว่า

๗๑. “ต้นมะม่วงนี้ แต่ก่อนเพียบพร้อม
 ด้วยสีกลิ่นและรส ได้รับการ
 เอาใจใส่อยู่เช่นเดิม ด้วยเหตุไร
 จึงมีผลมีรสขมขึ้นไปแล้ว”.

ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์เมื่อจะทูล
 บอกเหตุแด่พระราชานั้น จึงกราบทูล
 คาถาที่ ๒ ว่า

๗๒. “ข้าแต่พระเจ้าทิวาหนะ ต้นมะม่วง
 ของพระองค์ มีต้นสะเดาล้อมรอบ
 รากเกี่ยวพันกับราก กิ่งเกี่ยวพัน
 กับกิ่ง เพราะการระคนกับต้น
 สะเดา อันมีรสไม่น่ายินดี เพราะ

^๑ ฉ. ม. สาขา.

เตนมุโพ กฏุกปฺผโล”ติ.

ฉะนั้น ต้นมะม่วงจึงมีผลมีรส
ขมขึ้น”.

ตตถ ปุจิมนุทปริวาโรติ นิมุพฺรูกฺข-
ปริวาโร.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มีต้น
สะเดาล้อมรอบ ได้แก่ มีต้นสะเดาแวดล้อม.

สาขา สาขา นิเสวเรติ ปุจิมนุทสุส
สาขา อมฺพฺรูกฺขสุส สาขาโย นิเสวนฺติ.

คำว่า กิ่งเกี่ยวพันกับกิ่ง ความว่า กิ่ง
ทั้งหลายของต้นสะเดา เกี่ยวพันประสาน
กิ่งทั้งหลายของต้นมะม่วง.

อสาตสนฺนิวาเสนาติ อมฺรฺเรหิ ปุจิมนุเทหิ
สทฺธิ สนนฺนิวาเสน.

คำว่า เพราะการระคนกับต้นสะเดาอันมี
รสไม่น่ายินดี ความว่า เพราะการ
ระคนกันกับต้นสะเดาซึ่งมีรสไม่อร่อย.

เตนาติ เตน การณฺน อัย อมฺโพ
กฏุกปฺผโล อสาตผโล ติตตทกผโล
ชาโตติ อตฺโถ.

คำว่า เพราะฉะนั้น อธิบายว่า เพราะ
เหตุนั้น ต้นมะม่วงนี้ จึงกลายเป็นผลไม้
มีรสขม คือมีผลไม่เป็นที่น่ายินดี ได้แก่
มีผลอันมีรสขม.

ราชา ตสุส วจันํ สุตฺวา
สพฺเพ ปุจิมนุเท จ ปคฺควาลฺลฺโย จ
จินฺทาเปตฺวา มฺลานิ อุกฺขราเปตฺวา
สมนฺดา อมฺรฺรปฺสํ หราเปตฺวา สุมฺรฺรปฺสํ
ปกฺขิปาเปตฺวา ชีโรทกสฺกฺขโรทก-
คฺนฺโรทเกหิ อมฺพํ ปฏฺิซคฺคาเปสิ. โส
มฺรฺรสํสคฺเคน ปฺน มฺรฺโรว อโหสิ.
ราชา ปกฺติอฺยฺยานปาลสฺเสว อฺยฺยานํ

พระราชาทรงสดับถ้อยคำ ของ
พระโพธิสัตว์นั้นแล้ว รับสั่งให้ตัดต้นสะเดา
และเถาบอระเพ็ดออกเสียทั้งหมด ทรงสั่ง
ให้ถอนรากทั้งหลายขึ้น ให้นำดินร่วน
ที่มีรสไม่อร่อยออก ทรงให้ใส่ดินร่วน ที่มี
รสอร่อยให้บำรุงต้นมะม่วงด้วยน้ำนมสด
น้ำตาลกรวดและน้ำหอม. ต้นมะม่วงนั้น
ได้กลับมีรสอร่อยอีกเช่นเดิม เพราะระคน

คุณสุริย์พร เบลูจศิริวรรณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นียยาเทตฺวา ยาวตายุก็ จตฺวา
ยถากมฺมํ คโต.

ด้วยของมีรสอร่อย. พระราชาทรง
มอบหมายอุทยานให้แก่คนเฝ้าอุทยาน
คนเดิมเท่านั้น ทรงดำรงอยู่ตลอดพระ
ชนมชีพ แล้วก็สวรรคต.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อahrtฺวา
ชาดกํ สโมธาเนสิ “ตทา อหเมว
ปณฺทิตตามจฺโจ อโหสิณฺ”ติ.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
ธรรมเทศนານี้มาแล้ว ทรงประมวลชาดก
ว่า “เราตถาคตนั้นเองได้เป็นอำมาตย์
ผู้เป็นบัณฑิตในครั้งนั้น” ดังนี้.

ทธีวาทนชาตกวรรณนา ฉฏฺฐา.

พรรณนาทธีวาทนชาดก ที่ ๖ จบ.

๗. จตุมฏฐชาดก (๑๘๗)

๗๓. “อุจฺเจ วิฎฺฐปิมา รุญฺห
มฺนฺตยวฺโห รโหคตา
นีเจ โอรุญฺห มฺนฺตวฺโห
มิกราชาปี โสสุสฺติ
๗๔. ยํ สุปฺณฺโณ สุปฺณฺณฺน
เทโว เทเวน มฺนฺตเย
กึ ตตฺถ จตุมฏฺฐสฺส
วิลํ ปวิส ชฺมุพฺภา”ติ.

จตุมฏฐชาดกํ สุตฺตมํ.

๗. จตุมฏฐชาดก (๑๘๗)

๗๓. “ทํานฺขึ้นสู่อ่าคบไม้ บนที่สูงแล้ว
สนทนากันอยู่ในที่ลับ จงลงมา
สนทนากันในที่ต่ำเถิด พญาเนื้อ
จักฟังบ้าง
๗๔. ครุฑกับครุฑ ฟังสนทนากัน
เทพกับเทพ ฟังสนทนากัน มัน
เรื่องอะไรของเจ้า ตัวเป็นสัตว์
เกลี้ยงเกลียดด้วยสมบัติทั้ง ๔ ใน
เรื่องนั้น เจ้าสัตว์เลวทราม เจ้าจง
เข้าโพรงไปเสียเถิด”.

จตุมฏฐชาดก ที่ ๗.

๗. จตุมฏฐชาตกถา

(๑๘๗)

อุจฺเจ วิญฺปิมาธฺยฺหาติ อิทํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต อณฺณตรํ
 มหุลลภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ กิร ทฺวิสุ อคฺคสาวเกสุ
 อณฺณมณฺณํ ปญฺหาปุจฺจนวิสุสฺซชฺชนกถาย
 นิสินฺเนสฺสุ เอโก มหุลลโก เตสํ
 สนฺติกํ คนฺตฺวา ตติโย หุตฺวา นิสิตฺตฺวา
 “ภนฺเต มยมฺปิ ตฺเมห ปญฺหํ
 ปุจฺจิสฺสาม, ตฺเมหฺปิ อตฺตโน กงฺขํ
 อเมหฺปิ ปุจฺจถา”ติ อาท.

เถรา ตํ ชิกฺขุจฺจิตฺวา อฏฺฐาย ปกฺกมฺมิสุ.
 เทรานํ ฐมฺมํ โสตุํ สนฺนินฺนินฺนปริสา
 สมาคมสฺส ภินฺนกาเล สตุถุ สนฺติกํ
 คนฺตฺวา “กึ อกาเล อาคตฺตฺวา”ติ
 วุตฺเต ตํ การณํ อารอจฺยิสฺสุ. สตุถา
 “น ภิกฺขเว อิทาเนว สาริปฺุตต-
 โมคคฺลลานา เอตํ ชิกฺขุจฺจิตฺวา
 อกเถตฺวาว ปกฺกมฺนฺติ, ปุพฺเพปิ
 ปกฺกมฺมิสุ”ติ วตฺวา อตีตํ อาทริ.

๗. พรรณนาจตุมฏฐชาดก

(๑๘๗)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
 เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุแก่
 รูปหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า ท่าน
 จินสุ่ค่าคบไม้ บนที่สูงแล้ว เป็นต้น.

ได้ยินว่าวันหนึ่ง เมื่อพระอัครสาวก
 ทั้งสองนั่งถาม และตอบปัญหาซึ่งกัน
 และกัน พระแก่รูปหนึ่งไปยังสำนักของ
 พระอัครสาวกทั้งสอง นั่งเป็นองค์ที่ ๓
 พูดยว่า “ท่านผู้เจริญ กระผมจักถามปัญหา
 พวกท่านบ้าง, ท่านทั้งสองก็จงถามถึง
 ความสงสัยของตนกับกระผมบ้าง”.

พระเถระ (ทั้งสอง) รำคาญพระแก่รูปนั้น
 จึงลุกขึ้นหลีกไปเสีย. บริษัทที่นั่งฟังธรรม
 ของพระเถระทั้งสอง ไปยังสำนักของ
 พระศาสดา ในเวลาที่เลิกประชุมกันแล้ว
 เมื่อพระศาสดาตรัสว่า “ทำไม พวกท่าน
 จึงพากันมาผิดเวลา” จึงกราบทูลเหตุนั้น,
 พระศาสดาตรัสว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 มิใช่แต่ในเวลานี้เท่านั้น ที่สารีบุตรและ
 โมคคัลลานะรำคาญภิกษุแก่รูปนี้ ไม่ยอม

ร้อยตรีอำนาจ ไทยานนทร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อดีเต พาราณสียํ พุรหมทตเต
 รชชํ กาเรนฺเต โพธิสตุโต อรณฺณายตเน
 รุกฺขเทวดา อโหสิ. อถ เทว
 หंसโปตกา จิตตกุญฺปพุดา นิกฺขมิตฺวา
 ตสฺมี . รุกฺเข นิสิตฺวา โคจราย
 คนฺตฺวา นิวตฺตนาปิ ตสฺมีเยว
 วิสฺสมิตฺวา จิตตกุญฺํ กจฺจนฺติ.

กจฺจนฺเต กจฺจนฺเต กाले เตสํ
 โพธิสตุเตน สทฺธิ วิสฺสาโส อโหสิ.
 กจฺจนฺตา จ อากจฺจนฺตา จ
 อณฺณมณฺณํ สมฺโมทิตฺวา ฐมฺมกถํ
 กถेतฺวา ปกฺกมฺสิสุ. อถกทิวสํ เตสุ
 รุกฺขกฺเค นิสิตฺวา โพธิสตุเตน สทฺธิ
 กถเนฺตฺสุ เอโก สีกาลิ ตสฺส
 รุกฺขสฺส เหฏฺฐา จตฺวา เตหิ
 หंसโปตเกหิ สทฺธิ มนฺเตนฺโต ปจฺม
 คากมาห

พูดจาด้วย แล้วก็หลีกไป, แม้ในปางก่อน
 พระอัครสาวกทั้งสอง ก็พากันหลีกไป
 แล้ว” ดังนี้แล้ว ทรงนำเรื่องอดีตมาว่า.

ในอดีตกาลครั้งนั้นเมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ทรงครองราชสมบัติ ณ พระนคร
 พาราณสี พระโพธิสัตว์ได้เป็นรุกขเทวดา
 ที่ราวป่า. ครั้งนั้น ลูกหงส์ ๒ ตัวบินออก
 จากภูเขาจิตตกุญฺ จับอยู่ที่ต้นไม้
 นั้นบินไปหาอาหารกินแล้ว แม่เมื่อกลับมา
 ก็พักที่ต้นไม้ที่นั้นเอง แล้วจึงบินไปยัง
 ภูเขาจิตตกุญฺ.

เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป ลูกหงส์ทั้งสอง
 ตัวนั้น ได้มีความคุ้นเคยกับพระโพธิสัตว์.
 ทั้งขาไปและขากลับ ลูกหงส์ทั้งสองตัว
 ก็ชื่นชมยินดีซึ่งกันและกัน สนทนา
 ธรรมกถา แล้วบินจากไป. ครั้นอยู่มา
 วันหนึ่ง เมื่อลูกหงส์ทั้งสองตัวนั้น จับอยู่
 ที่ยอดไม้ สนทนาอยู่กับพระโพธิสัตว์
 สุนัขจึงจอกตัวหนึ่งยืนอยู่ที่ต้นไม้ นั้น เมื่อ
 จะสนทนาปราศรัยกับลูกหงส์เหล่านั้น จึง
 กล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

ร้อยตรีอำนาจ ไทยานนท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗๓. “อุจฺเจ วิภูปิมารุยฺห^๑
 มนฺตยโวห รโหคตา
 นีเจ โอรุยฺห มนฺตโวห
 มิคราชาปิ โสสุสตี”ติ.

ตตฺถ อุจฺเจ วิภูปิมารุยฺหาติ
 ปกตียาปิ อุจฺเจ อิมสฺมี รุกฺเข
 อุจฺจตรํ เอกํ วิภูปี อภีรุหิตฺวา.

มนฺตโวหติ มนฺเตถ กเถถ.

นีเจ โอรุยฺหาติ โอตริตฺวา นีเจ
 จาเน จตฺวา มนฺตยิตฺถ.^๒

มิคราชาปิ โสสุสตีติ อตฺตานํ
 มิคราชานํ กตฺวา อาห.

หंसโปตกา ชิกฺขุฉิตฺวา อุฏฺฐาย
 จิตฺตกุฏฺฐเมว คตา. เตสํ คตกาเล
 โพธิสฺสโต สีกาลสฺส ทุตฺติยกาถมาห

๗๓. “ท่านขึ้นสู่ค่าคบไม้บนที่สูง แล้ว
 สนนากันอยู่ในที่ลับ จงลงมา
 สนนากันในที่ต่ำเถิด พญาเนื้อ
 จักฟังบ้าง”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ท่าน
 ขึ้นสู่ค่าคบไม้บนที่สูงแล้ว ความว่า
 แม้ตามปกติลูกหงส์ขึ้นสู่ค่าคบไม้ต้นหนึ่ง
 อันสูงกว่าที่ต้นไม้สูงนี้.

คำว่า สนนากัน ได้แก่ ปรึกษารือ
 กัน คือพูดจากัน.

คำว่า จงลงมาในที่ต่ำเถิด ความว่า
 ขอท่านจงลงมาจับอยู่ในที่ต่ำแล้วสนนากัน
 กันเถิด.

ด้วยคำว่า พญาเนื้อจักฟังบ้าง ความว่า
 สุนัขจึงจอกพูดยกตนเองว่า เป็นพญาเนื้อ.

ลูกหงส์รำคาญ โผขึ้นบินไปยัง
 จิตตกุฏตามเดิม. ในเวลาที่ลูกหงส์เหล่านั้น
 บินไปแล้ว พระโพธิสัตว์จึงกล่าวคาถา
 ที่ ๒ แก่สุนัขจอกว่า

^๑ ฉ. ม. วิภูภิมารุยฺห.

^๒ ฉ. ม. มนฺเตถ.

๗๔. “ยี่ สุปนฺโน สุปนฺเนน^๑
 เทโว เทเวณ มนฺตเย
 ก็ ตตฺถ^๒ จตุมฺภูจฺสุส
 วิลํ ปวิส ชมฺพุกา”ติ.

ตตฺถ สุปนฺโนติ^๓ สุนฺทรปฺนฺโน.

สุปนฺเนนาติ^๔ ทฺติเยน หังสโปตฺเทณ.
 เทโว เทเวนาติ เตเยว เทว เทเว
 กตฺวา กเถติ.

จตุมฺภูจฺสุสาติ สรีเรน ชาติยา สเรน
 กุณฺเณนาติ อิเมหิ จตุหิ มฺภูจฺสุส
 สฺทุทฺธสุสาติ อกฺขรตฺโถ.

๗๔. “ครุทกัฏครุท พิงสนทนากัน
 เทพกับเทพ พิงสนทนากัน มัน
 เรื่องอะไรของเจ้า ตัวเป็นสัตว์
 เกลี้ยงเกลาด้วยสมบัติทั้ง ๔ ใน
 เรื่องนั้น เจ้าสัตว์เลวทราม เจ้าจง
 เข้าโพรงไปเสียเถิด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ครุท
 ได้แก่ สัตว์มีขนปีกงาม.

คำว่า กัฏครุท อธิบายว่า ลูกหงส์ตัว
 ที่ ๒. คำว่า เทพกับเทพ อธิบายว่า
 พระโพธิสัตว์เรียกลูกหงส์ทั้งสองเหล่านั้น
 นั้นเอง ว่าเป็นเทพ.

คำว่า ผู้เกลี้ยงเกลาด้วยสมบัติทั้ง ๔
 ความว่า มีเนื้อความตามตัวอักษรว่า
 ผู้เกลี้ยงเกลาคือ หมดจจดด้วยสมบัติทั้ง ๔
 เหล่านี้ คือ ร่างกาย ๑ ชาติ ๑ เสียง ๑
 คุณ ๑.

^๑ น. ม. ยี่ สุพนฺโน สุพนฺเนน.

^๒ น. ม. ก็ ตตฺถ.

^๓ น. ม. สุพนฺโนติ สุนฺทรปฺนฺโน.

^๔ น. ม. สุพนฺเนนาติ.

อสุทฺธเยว ปน ตํ ปสฺสาวจเนน
 นินฺทนฺโต เอวมาห จตุหิ มฏฺจสฺส
 ลามกสฺส ก็ .เอตฺถ สีกาลสฺสาติ
 อยเมตฺถ อธิปฺปาโย.

วิลํ ปริสชาติ อิทํ โภทิสฺสโต
 เภรวารมฺมณํ ทสฺเสตฺวา ตํ ปลาเปนฺโต
 อาห.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อahrtฺวา
 ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา สีคาโล
 มหฺลลโก อโหสิ, เทว หํสโปตกา
 สารีปฺตฺตโมคคฺลลานา, รุกฺขเทวตา
 ปน อหเมวา”ติ.

จตุมฏฺจชาตกาวณฺณนา สตฺตมา.

ในคาถานี้มีอธิบายดังนี้ว่า ก็พระโพธิสัตว์
 เมื่อจะตีเตียนสุนัขจึงจอก มิได้หมดจดเลย
 โดยคำยกย่อง จึงกล่าวอย่างนี้ว่า มัน
 เรื่องอะไร ของสุนัขจึงจอก ตัวเกลี้ยงเกลา
 คือเลวทรามด้วยสมบัติทั้งสี่ในเรื่องนี้.

คำว่า เจ้าจงเข้าไพร่งไปเถิด ความว่า
 พระโพธิสัตว์ ครั้นแสดงอารมณ์อันน่ากลัว
 นี้แล้ว จึงออกปากขับไล่สุนัขจอกนั้น
 ไป.

พระศาสดาครั้นทรงนำพระธรรม-
 เทศนาคำนี้มาแล้ว ทรงประมวลชาดกว่า
 “สุนัขจอกในครั้งนั้น ได้มาเป็นภิกษุ
 แก่ในเวลานี้, ลูกหงส์ ๒ ตัวได้มาเป็น
 สารีบุตรและโมคคัลลานะ, ส่วนรุกขเทวดา
 ได้แก่เราตถาคตนั่นเอง” ดังนี้.

พรรณนาจตุมฏฺจชาดก ที่ ๗ จบ.

ร้อยตรีอำนาจ ไทยานนท์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. สี่ทโกตฤกษาดก (๑๘๘)

๗๕. “สี่หุงคูลี สี่หนโฆ
สี่หปาทปติฏฺจโต
โส สี่โห สี่หสงฺฆมฺหิ
เอโก นทติ อญฺณถา.

๗๖. มา ตฺวํ นทิ ราชปฺตฺต
อปฺปสทฺโท วเน วส
สเรน โฆ ตํ ชาเนยฺยํ
น หิ เต เปตฺติโก สโร”ติ.

สี่ทโกตฤกษาดกํ อฏฺฐมํ.

๘. สี่ทโกตฤกษาดก (๑๘๘)

๗๕. “ราชสี่ห์ตัวนั้น มีนิ้วเหมือนราชสี่ห์
มีเล็บเหมือนราชสี่ห์ มีเท้าเหยียด
ตรงเหมือนราชสี่ห์ แต่คำราม
ออกมาเป็นอย่างอื่น อยู่ตัวเดียว
ในหมู่ราชสี่ห์.

๗๖. แ่นะลูกราชสี่ห์ ตัวเป็นพญาเนื้อ
เจ้าอย่าคำรามเลย จงอยู่ในป่า
อย่างเงียบเสียงเถิด เพราะเสียงแล
พวกเขาพึงรู้จักเจ้า ด้วยว่าเสียง
ของเจ้ามิใช่เสียงของพ่อ”.

สี่ทโกตฤกษาดก ที่ ๘.

๘. สีนโกตถุกชาตกวรรณนา

(๑๘๘)

สีหขุคฺคิ สีหนโชติ อิทํ สตุถา
 เชตวนเน วิหรนฺโต โกกาลิกํ อารพุก
 กเถสิ.

เอกทิวสํ กิร โกกาลิกอ อญฺเฆสุ
 พหุสฺสุเตสุ ฐมฺมกถํ กเถนฺเตสุ สยมปิ
 กเถตุกาโม อโหสิ. สพฺพํ เหฏฺฐา-
 วุตฺตนเยเนว วิตุถาเรตพฺพํ.

ตํ ปน ปวตฺตี สุตฺวา สตุถา
 “น ภิกฺขเว โกกาลิกอ อิทาเนว
 อตฺตโน สทฺเทน ปากโฏ ชาโต,
 ปุพฺเพปิ ปากโฏ อโหสิเยวา”ติ วตุวา
 อตีตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหมทตฺเต
 รชฺชํ กาเรนฺเต ตทา โปธิสตุโต
 หิมวณฺตปฺปเทเส สีโห หุตฺวา เอกาย

๘. พรรณนาสีนโกตถุกชาดก

(๑๘๘)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
 พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภ
 พระโกกาลิกะ ตรัสพระธรรมเทศนา
 นี้มีคำว่ามีนิ้วเหมือนราชสีห์ มีเล็บเหมือน
 ราชสีห์ เป็นต้น.

ได้ยินมาว่า วันหนึ่งเมื่อภิกษุพหูสูต
 เหล่าอื่น กำลังกล่าวธรรมกถากันอยู่
 พระโกกาลิกะ ก็มีความประสงค์จะกล่าว
 เองบ้าง. เรื่องทั้งหมดจึงขยายให้พิสดาร
 ได้ตามนัยที่กล่าวไว้แล้วในหนหลังนั้นแล.

ก็พระศาสดาครั้งทรงสดับพฤติ-
 การณ์นั้นแล้ว ตรัสว่า “ดูกรภิกษุ
 ทั้งหลาย มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น ที่
 โกกาลิกะเป็นผู้โด่งดังแล้ว เพราะเสียง
 ของตน, แม้ในกาลก่อน เธอก็ได้เป็นผู้
 โด่งดังแล้วเหมือนกัน” ดังนี้ แล้วทรง
 นำเรื่องอดีตมาว่า.

ในอดีตกาล ครั้งเมื่อพระเจ้า
 พรหมทัตทรงครองราชสมบัติ ณ พระนคร
 พาราณสี ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์มีกำเนิด

หม่อมหลวงประทีป จุฑมโรจน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สิกาลยา สหุธิ ส้วาสมนุวาย ปุตต์
ปฏิลภิ โส องคุลีหิ นเชหิ เกสเรน
วณฺณสณฺจาเนนาติ^๑ อิเมหิ อากาเรหิ
ปิตุสทิสเ อโหสิ, สหุเทเน มาตุสทิสเ.

อถกทิวสํ เทเว วสุสิตฺวา วิคเต
สีหเสสุ นทิตฺวา สีหกีฬํ กีพนฺเตสุ
โสปี เตสํ อนุตเร นทิตฺกาโม หุตฺวา
สิกาลิกํ นาทํ นทิ. อถสฺส สหุทํ
สุตฺวา สีหา ตฺนุหิ อหฺสํ.

ตสฺส สหุทํ สุตฺวา อปโร โพิสฺตตสฺส
สชาติปุตฺโต “ตาท อัย สีโห
วณฺณาทีหิ อเมหฺหิ สมานเ, สหุโท
ปนสฺส อณฺณสทิสเ,^๒ โก นามเโส”ติ
ปุจฺจนฺโต ปจฺมํ คาถมาห

เป็นราชสีห์ ในหิมวันตประเทศ เพราะ
อาศัยการอยู่ร่วมกับนางสุนัขจึงจอก
ตัวหนึ่ง จึงได้ลูกตัวหนึ่ง. ลูกราชสีห์นั้น
เหมือนกับพ่อด้วยอาการเหล่านี้ คือ นิ้ว
เล็บ ปูยขน สี สันฐาน, มีเสียงเหมือนแม่
(สุนัขจิ้งจอก).

ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง เมื่อฝนหยุดตกแล้ว
เมื่อเหล่าราชสีห์ กำลังแผดเสียงคำราม
หยอกเล่นกันอยู่อย่างคึกคะนอง แม้ลูก
ราชสีห์ตัวนั้น มีความต้องการจะคำราม
ในระหว่างราชสีห์เหล่านั้น จึงแผดเสียง
เป็นเสียงสุนัขจิ้งจอก. ลำดับนั้น ราชสีห์
ทั้งหลายได้ยินเสียงของลูกราชสีห์นั้นแล้ว
ต่างพากันหยุดนิ่งเฉยเสีย.

ลูกพระโพิสัต์ตัวอีกตัวหนึ่ง ซึ่งเป็นชาติ
ราชสีห์ ฟังเสียงลูกพระโพิสัต์ตัวชาติผสม
นั้นแล้ว จึงถามว่า “ข้าแต่พ่อ ราชสีห์
ตัวนี้ มีสีกายเป็นต้นเหมือนกับพวกเรา,
แต่ว่าเสียงของมันเหมือนกับสัตว์อื่น,
สัตว์นี้ชื่ออะไร” กล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

^๑ ฉ. ม. วณฺณน สณฺจานน.

^๒ ฉ. ม. อณฺณาทิสเ.

หม่อมหลวงประทีป จุฑมณี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗๕. “สีหังคูลี สีหนโฆ
 สีหปาทปฺปติฏฺฐิตโต
 โส สีโห สีหสงฺฆมฺหิ
 เอโก นทติ อณฺณถา”ติ.

ตตฺถ สีหปาทปฺปติฏฺฐิตโต
 สีหปาเทเหว ปติฏฺฐิตโต.

เอโก นทติ อณฺณถาติ เอโกว
 อวเสสสีเหหิ อสทิสเนน สีกาลสทฺเทน
 นทนฺโต อณฺณถา นทติ.

จํ สุตฺวา โพรทิสตฺโต “ตาด
 เอส ตว ภาตา สีกาลียา ปุตฺโต,
 รูปเนน มยา สทิสฺโส, สทฺเทน มาตรา
 สทิสฺโส”ติ วตฺวา สีกาลิปุตฺตํ
 อามนฺเตตฺวา “ตาด ตวํ อิตฺโต ปฏฺฐาย
 อิทฺ วสนฺโต อปฺปสทฺโท วส, สเจ
 ปุณฺ นทิสฺสสิ, สีกาลภาวํ เต
 ชานิสฺสนฺติ”ติ โอวทนฺโต ทฺตฺยํ
 คาถมาห

๗๕. “ราชสีห์ตัวนั้น มีนิ้วเหมือนราชสีห์
 มีเล็บเหมือนราชสีห์ มีเท้าเหยียด
 ตรงเหมือนราชสีห์ แต่คำราม
 ออกมาเป็นอย่างอื่น อยู่ตัวเดียว
 ในหมู่ราชสีห์”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า มีเท้า
 เหยียดตรงเหมือนราชสีห์ ความว่า ยืน
 ผงาดอยู่ด้วยเท้าราชสีห์ทั้งหลายนั่นเอง.

คำว่า แต่คำรามออกเป็นอย่างอื่นอยู่
 ตัวเดียว ความว่า ตัวเดียวเท่านั้น เมื่อ
 คำรามด้วยเสียงของสุนัขจิ้งจอก อันไม่
 เหมือนกับเหล่าราชสีห์ที่เหลือ ชื่อว่า
 คำรามออกเป็นอย่างอื่น.

พระโพธิสัตว์ ได้ยินข้อความนั้น
 แล้ว กล่าวว่า “แน่ะพ่อ ลูกราชสีห์ตัวนั้น
 เป็นน้องของเจ้า เป็นลูกของนางสุนัข
 จิ้งจอก, มีร่างกายเหมือนเรา, แต่มีเสียง
 เหมือนแม่” แล้วเรียกลูกนางสุนัขจิ้งจอก
 มากล่าวสอนว่า “นี่แน่ะพ่อ ตั้งแต่ไป
 เจ้าเมื่อจะอยู่ในที่นี้ จงอยู่อย่างเงิบเสียง
 เกิด, ถ้าหากเจ้าขึ้นคำรามอีก, ลูก
 ราชสีห์ทั้งหลาย จักรู้ว่าเจ้าเป็นสุนัข-
 จิ้งจอก” ดังนี้แล้วกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

หม่อมหลวงประทีป จรุงโรจน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗๖. “มา ตูว์ นทิ ราชปุตต
 อปฺปสทฺโท วนฺน วส
 สเรณ โข ตํ ชาเนยฺยํ
 น หิ เต เปตฺติโก สโร”ติ.

ตตถ ราชปุตฺตาทิ สีมิกฺรณฺโณ^๑
 ปุตฺโต.

อิมญจ ปน โอวาทํ สุตฺวา ปุน
 โส นทิตุ^๒ น อุตฺสฺหิ.

สตถา อิมํ ฆมฺมเทสนํ อหริตฺวา
 ชาตกํ สโมธาเนสิ “ตทา สิคาโล
 โกกาลีโก อโหสิ, สชาติปุตฺโต ราชุโล,
 มิกราชา ปน อหเมวา”ติ.

สีหโกตฤกษาดกวรรณนา อฏฺฐมา.

๗๖. “แน่ะ ลูกราชสีห์ตัวเป็นพญาเนื้อ
 เจ้าอย่าคำรามเลย จงอยู่ในป่า
 อย่างเงียบเสียงเถิด เพราะเสียงแล
 พวกเขาพึงรู้จักเจ้า ด้วยว่าเสียง
 ของเจ้ามิใช่เสียงของพ่อ”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า แน่ะ
 ลูกราชสีห์ตัวเป็นพญาเนื้อ ความว่า ลูก
 ของราชสีห์ตัวเป็นพญาเนื้อ.

ก็แลลูกนางสุนัขจิ้งจอกนั้น ครั้น
 ได้ฟังโอวาทนี้แล้ว ไม่สามารถจะคำราม
 ไปได้อีก.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนານี้มาแล้ว ทรงประมวลชาดกว่า
 “สุนัขจิ้งจอกในเวลานั้น ได้มาเป็น
 โกกาลิกะในเวลานี้, ลูกพระโพธิสัตว์ ซึ่ง
 เป็นชาติราชสีห์ได้มาเป็นราชุโล, ส่วน
 ราชสีห์ตัวพญาเนื้อได้แก่เราตถาคต
 นั้นเอง” ดังนี้.

พรรณนาสีหโกตฤกษาดก ที่ ๘ จบ.

^๑ ฉ. ม. สีหสฺส มิกฺรณฺโณ.

^๒ ฉ. ม. นทิตุ นาม.

๕. สี่หม่อมขาดก (๑๘๕)

๗๗. “เนตํ สีสฺส นทิตํ
น พุคฺคฺสมฺส น ทิปิโน
ปารุโต สี่หม่อมเม
ชฺโม นทิต คทฺโร.

๗๘. จิรมฺปิโข ตํ ขาทฺทย
คทฺโร หริตํ ยวํ
ปารุโต สี่หม่อมเม
รวมาโนว ทฺสยิตฺติ.

สี่หม่อมขาดกํ นวมํ.

๕. สี่หม่อมขาดก (๑๘๕)

๗๗. “นั่นไม่ใช่เสียงราชสีห์คำราม ไม่ใช่
เสียงเสือโคร่งคำราม ไม่ใช่เสียง
เสือเหลืองคำราม ลาสัตว์เลวทราม
ซึ่งเขาเอาหนังราชสีห์คลุมไว้ ส่ง
เสียงร้อง.

๗๘. ลา ซึ่งเขาเอาหนังราชสีห์คลุมไว้
แตะเล็มกินข้าวเหนียวอันเขียวชอุ่ม
สิ้นกาลนานแล พอส่งเสียงร้อง
เท่านั้นก็จับตัว”.

สี่หม่อมขาดก ที่ ๕.

๕. สีหัจฉมชาดกวรรณา (๑๘๕)

เนตํ สีหสฺส นทิตนฺติ อิทํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต โกกาลิกญฺเวย
 อารพฺภ กณฺเสิ.

โส อิมสฺมี กाले สรภญฺญํ
 ภณฺติกาโม อโหสิ. สตุถา ตํ ปวตฺตี
 สตุถวา อตีตํ อหริ.

อตีเต พาราณสียํ พุรหุमतฺเต
 รชฺชํ กาเรนฺเต โพรสิสตุโต กสฺสกกุเล
 นิพฺพตฺติตฺวา วยฺปตฺโต กสิกมฺเมเนว
 ชีวิกํ กปฺเปสิ.

ตสฺมี กाले เอโก วาณิโช
 คหฺรภการเกน โวหารํ กโรนฺโต
 วิจฺรติ. โส คตคตญฺจानะ คหฺรภสฺส
 ปิฏฺจิโต ภณฺทิกํ โอตาเรตฺวา คหฺรภํ
 สีหัจฉเมน ปารุปีตฺวา สาลิยวเขตฺเตสุ
 วิสฺสชฺเชติ.

๕. พรรณนาสีหัจฉมชาดก (๑๘๕)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
 พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภพระ
 โกกาลิกะนั่นเอง ตรัสพระธรรมเทศนา
 นี้มีคำว่ **นั่นไม่ใช่เสียงราชสีห์คำราม**
 เป็นต้น.

ในเวลานี้ พระโกกาลิกะนั้น
 เป็นผู้ต้องการจะสวดทำนองเสียงเสนาะ.
 พระศาสดา ทรงสดับพฤติการณ์นั้นแล้ว
 ทรงนำเรื่องอดีตมาว่า.

ในอดีตกาล ครั้นเมื่อพระเจ้า
 พรหมทัต ทรงครองราชสมบัติ ณ
 พระนครพาราณสี พระโพธิสัตว์บังเกิด
 ในตระกูลชวานา ครั้นเจริญวัยแล้ว
 เสียงซีพอยู่ด้วยกสิกรรมนั่นเอง.

ในกาลนั้น พ่อค้าคนหนึ่งเที่ยวเดินทาง
 ทำการค้าขาย ด้วยการไ้ลาบรรทุก
 สิ่งของ. เขาปลงสินค้าลงจากหลังลา
 ในสถานที่ที่เขาไปถึงแล้ว ๆ เอาหนัง
 ราชสีห์คลุมลา แล้วปล่อยไปในนาข้าว
 สาลีและข้าวเหนียว.

หม่อมหลวงประทีป จรูญโรจน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เขตตรกุกิภา . . . ตัง . . . ทิสฺวา “สีโห”ติ
 สญฺญาย . . . อุปฺสงฺกมิตฺตํ . . . น . . . สกฺโกณฺหติ.
 อถกทิวสํ . . . โส . . . วาณิโช . . . เอกสฺมึ
 ความทฺวาเร . . . นิवासํ . . . กเหตุวา . . . ปาตราสํ
 ปจาเปนฺโต . . . ตโต . . . กทฺรภํ . . . สีหจฺมฺเมน^๑
 ปารุปีตฺวา . . . ยวเขตฺเต . . . วิสฺสชฺเชสิ.

เขตตรกุกิภา . . . ตัง . . . ทิสฺวา “สีโห”ติ
 สญฺญาย . . . ตัง . . . อุปฺสงฺกมิตฺตํ . . . อสกฺโกณฺหา
 เคหํ . . . กนฺตฺวา . . . อาโรเจสฺสุ . . . สกฺลคาม-
 วาสินฺโ . . . อาวฺธาณิ . . . กเหตุวา . . . สงฺเข
 ธเมนฺตา . . . เภริโย . . . วาเทนฺตา . . . เขตฺตสมิปี
 กนฺตฺวา . . . อุณฺหนทิสฺสุ . . . กทฺรภो . . . มรณภยภีโต
 กทฺรภรวํ . . . รวิ . . . อถสฺส . . . กทฺรภภาวํ
 ญตฺวา . . . โภทิสฺตโต . . . ปจฺมํ . . . คาถมาห

๗๗. “เนตํ . . . สีหสฺส . . . นทิตํ
 . . . น . . . พฺยคฺขมฺสฺส . . . น . . . ทิปิโน
 . . . ปารุโต . . . สีหจฺมฺเมน
 . . . ชมฺโม . . . นทติ . . . กทฺรภो”ติ.

ตตฺถ . . . ชมฺโมติ . . . ลามโก.

พวกคนเผ่านา เห็นลานั้นแล้ว ไม่กล้า
 เข้าไปใกล้เพราะเข้าใจว่า “เป็นราชสีห์”.
 ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง พ่อค่านั้นยึดเอาการ
 พักแรมที่ประตูบ้านแห่งหนึ่ง ให้หญิง
 อาหารเข้าอยู่ต่อจากนั้น ก็เอาหนังราชสีห์
 คลุมลา แล้วปล่อยไปในนาข้าวเหนียว.

พวกคนเผ่านาเห็นลานั้นแล้ว ไม่กล้า
 เข้าไปใกล้ลานั้น เพราะเข้าใจว่า “เป็น
 ราชสีห์” ไปเรื่อนบอกเล่ากัน. ชาวบ้าน
 ทั้งหมดต่างพากันถือเอาอาวุธ เป่าสังข์
 ประโคมกลองไปที่ใกล้นาแล้วร้องตะโกน.
 ลากลับต่อมรณภยก็ร้องออกมาเป็นเสียง
 ลา. ลำดับนั้น พระโพธิสัตว์รู้ว่ามัน
 เป็นลา จึงกล่าวคาถาที่ ๑ ว่า

๗๗. “นั่นไม่ใช่เสียงราชสีห์คำราม ไม่ใช่
 เสียงเสือโคร่งคำราม ไม่ใช่เสียง
 เสือเหลืองคำราม ลาสัตว์เลวทราม
 ซึ่งเขาเอาหนังราชสีห์คลุมไว้ ส่ง
 เสียงร้อง”.

บรรดาค่าเหล่านั้น คำว่า เลว
 ทราม คือ ต่ำช้า.

^๑ ฉ. ม. สีหจฺมฺม.

คามวาสีโนปี ตสฺส คหุรภภาว
 ญตฺวา ตํ อฏฺฐิณี ภณฺชนฺตา โปถตฺวา
 ปาเตตฺวา สีหจฺมมํ อาทาย อคมํสุ.

อถ โส วาณิโช อากนฺตฺวา ตํ
 พุยฺสนปฺปตฺตํ^๑ คหุรภํ ทิสฺวา ทฺติยํ
 คาถมาห

๗๘. “จิริมฺปิโช ตํ ขาเทยฺย
 คหุรภो หริตํ ยวํ
 ปารุโต สีหจฺมเมน
 รวมาโนว ทฺติยํ”ติ.

ตตฺถ ตนฺติ นิปาตมตฺตํ. อัย
 คหุรภอ อตฺตโน คหุรภภาว
 อชานาเปตฺวา สีหจฺมเมน ปารุโต
 จิริมฺปิ กาลํ หริตํ ยวํ ขาเทยฺยติ
 อตฺถ.

รวมาโนว ทฺติยํ อตฺตโน ปน
 คหุรภภาวํ รวมาโน เจส อตฺตานํ
 ทฺติยํ, นตฺถตฺถ สีหจฺมมสฺส โทโสติ.

แม้พวกชาวบ้าน ต่างก็รู้ว่าสัตว์นั้น
 เป็นลา จึงช่วยกันทุบตี จนลานั้นกระดุก
 หักล้มลง ถือเอาหนังราชสีห์แล้วพากันไป.

ครั้งนั้น พ่อค้าคนนั้น มาเห็นลานั้นถึง
 ความย่อยยับ จึงกล่าวคาถาที่ ๒ ว่า

๗๘. “ลา ซึ่งเขาเอาหนังราชสีห์คลุมไว้
 แทะเล็มกินข้าวเหนียวอันเขียวช่อ
 สิ้นกาลนานแล พอสั่งเสียงร้อง
 เท่านั้นก็เจ็บตัว”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ตํ เป็น
 เพียงนิบาต. อธิบายว่า ลาดังนี้ไม่ให้
 คนอื่นรู้ว่าตัวเองเป็นลา ซึ่งเขาเอาหนัง-
 ราชสีห์คลุมไว้ แทะเล็มกินข้าวเหนียว
 อันเขียวช่อสิ้นกาลมานาน.

คำว่า พอสั่งเสียงร้องเท่านั้นก็เจ็บตัว
 ความว่า ก็แลลาดังนี้เมื่อร้องเสียงลา
 ของตนออกมา ก็เจ็บตัว, ในเรื่องนี้ หนัง
 ราชสีห์ไม่มีโทษ.

^๑ ฉ. ม. พุยสนภาวปฺปตฺตํ.

ตสุมิ เอว วทนุเตเยว คทุโร
 ตตุเถว นิปนุโน มริ. วาณิไซปี ต
 ปหาย ปกุกามิ.

สตถา อิมิ ฐมฺมเทสนํ อahrtิวา
 ชาตกํ สโมธานะสิ “ตทา คทุโร
 โกกาลีโก อโหสิ, ปณฺทิตกสฺสโก ปน
 อหเมวา”ติ.

สีหจฺมฺมชาตกวณฺณนา นวมา.

เมื่อพ่อค้ำนั้น กำลังกล่าวอยู่อย่างนี้
 นั้นเอง ลากันนอนตายอยู่ตรงนั้นนั่นเอง.
 ฝ่ายพ่อค้ำก็ทิ้งลาที่นั้นไว้แล้วจากไป.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนาเข้ามาแล้ว ทรงประมวลชาดกว่า
 “ลาในเวลานั้น ได้มาเป็นโกกาลิกะใน
 เวลานี้, ส่วนชาวนาผู้เป็นบัณฑิตได้แก่
 เราตถาคตนั่นเอง” ดังนี้.

พรรณนาสีหจัมมชาดก ที่ ๙ จบ.

คุณเกษม ชัยสิทธิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. สีนานิสถชาตก (๑๕๐)

๗๙. “ปสฺส สทฺชาย สีลสฺส
จากสฺส จ อัยํ ผลํ
นาโค นาวาย วณฺเณน
สทฺธํ วหตุปาสกํ.
๘๐. สพุมิเรว สมาสเถ
สพุมิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
สตํ หิ สนฺนิวาเสน
โสตุถิ กจฺจติ นฺหาปิโต”ติ.

สินานิสถชาตกํ ทสมํ.

๑๐. สีนานิสถชาตก (๑๕๐)

๗๙. “ดูเอาเถิด นี้คือผลแห่งศรัทธา ศีล
และการสละ พญานาคเนรมิตกาย
เป็นเรือสำเภา นำพาอุบาสกผู้มี
ศรัทธาไป.
๘๐. บุคคล ฟังเข้าไปนั่งใกล้สัตบุรุษ
เท่านั้น ฟังทำความสนิทสนมกับ
สัตบุรุษ จริงอยู่ เพราะการอยู่
ร่วมกับสัตบุรุษ ช่างกลับบกจึงถึง
ความสวัสดิ์”.

สินานิสถชาตก ที่ ๑๐.

๑๐. สीलานิสังฆชาตกถา (๑๕๐)

ปสฺส สทฺธาย สีลสฺสชาติ อิทํ
 สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เอกํ สทฺธํ
 อุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร สทฺโธ ปสนฺโน
 อริยสาวโก เอกทิวสํ เขตวานํ คจฺจนฺโต
 สายํ อจิรวตฺนทีตีรํ คนฺตุวา นาวิกะ
 นาวํ ตีเร จเปตฺวา ฐมฺมสฺสวณฺตถาย
 คเต ติตฺถเ นาวํ อทิสฺวา พุทฺธารมฺมณํ
 ปีตี ทพฺหํ คเหตุวา นที โอตริ.

ตสฺส ปาทา อุทกมฺหิ น โอสีทิสฺสุ.
 โส ปจฺวิตเล คจฺจนฺโต วีย เวมชฺฌ-
 คตกาเล วีจี ปสฺสติ. อถสฺส
 พุทฺธารมฺมณาปิตี มนฺทา ชาตา, ตสฺส
 ปาทา โอสีทิตฺตุ อารภิสฺสุ. โส ปุณ
 พุทฺธารมฺมณํ ปีตี ทพฺหํ กตฺวา
 อุทกปิฏฺเจเนว คนฺตุวา เขตวานํ
 ปวิสิตฺวา สตุถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ

๑๐. พรรณนาสีลานิสังฆชาดก (๑๕๐)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
 เชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภอุบาสก
 ผู้มีศรัทธาคนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้
 มีคำว่าย่อมน่าฟัง นี้คือผลแห่งศรัทธา คือ
 เป็นต้น.

ดังได้สดับมา อุบาสกนั้นมีศรัทธา
 มีความเลื่อมใสเป็นพระอริยสาวก วันหนึ่ง
 เมื่อจะไปยังพระเชตวัน ถึงฝั่งแม่น้ำอจิรวดี
 ในเวลาเย็น เมื่อคนคุมเรือจอดเรือไว้ที่
 ฝั่งโน้นแล้ว ไปฟังธรรม ไม่เห็นเรือที่ท่า
 จึงยึดเอาปิตี มีพระพุทธรูปเป็นอารมณ์
 อย่างมั่นคง แล้วก้าวลงแม่น้ำ.

เท้าทั้งสองของอุบาสกนั้นไม่จมลงไปใ
 น้ำ. เขาเป็นเหมือนดังเดินไปบนพื้นดิน
 มองเห็นคลื่น ในเวลาไปถึงกลางแม่น้ำ.
 ลำดับนั้น ปิตี มีพระพุทธรูปเป็นอารมณ์
 ของเขา มีสภาวะอ่อนลง, เท้าของอุบาสก
 นั้นเริ่มจมลงไป. อุบาสกนั้นทำปิตี มี
 พระพุทธรูปเป็นอารมณ์ให้มั่นคง เดิน
 ไปบนผิวน้ำนั่นเอง เข้าไปสู่พระเชตวัน

คุณเกษม ชัยสิทธิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นีสิตี.

สตถุตา เตน สทฐี ปฏิสนฺถารํ กตฺวา
 “อุปาสก กจฺจि มคฺคํ อากจฺฉนฺโต
 อปฺปกิลมณฺเณ อากโตสสี”ติ ปุจฺจิตฺวา
 “ภนฺเต พุทฺธารมฺมณํ ปิตี คเหตุวา
 อุกกปิฏฺเจ ปติฏฺจํ ลภิตฺวา ปจฺวี
 มทฺทนฺโต วยิ อากโตมฺหิ”ติ วุตฺเต
 “น โข อุปาสก ตวณฺเณว พุทฺธคฺุณ
 อนุสฺสริตฺวา ปติฏฺจํ ลทฺโธ, ปุพฺเพปิ
 อุปาสกา สมฺทุกฺทมชฺเฒ หนาวาย
 ภินฺนาย พุทฺธคฺุณ อนุสฺสรนฺตา
 ปติฏฺจํ ลภิสฺสุ”ติ วตฺวา เตน ยาจิโต
 อตีตํ อหาริ.

อตีเต กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล
 โสตาปนฺโน อริยสาวโก เอเกน
 นหาปิตกฺุณฺมพิเกน สทฐี นาวํ อภิรฺุหิ.
 ตสฺส นหาปิตสฺส ภริยา “อฺยฺย อิมสฺส
 สุขทฺุขํ จวฺ ภาโร”ติ นหาปิตมฺปิ
 ตสฺส หตฺถे นิกฺุชิปิ. อถสฺส นาวา
 สตฺตเม ทิวเส สมฺทุกฺทมชฺเฒ ภินฺนา.
 เตปิ เทว ชนา เอกสฺมิ ผลเก

มหาวิหาร ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว
 หนึ่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง.

พระศาสดา ทรงทำปฏิสนธิ์ถารกับอุบาสก
 นั้นแล้ว ตรัสถามว่า “ดูกรอุบาสก ท่าน
 มาทางไหน ลำบากหรือไม่” เมื่ออุบาสก
 กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 ข้าพระองค์ยัดเอาปิตีมีพระพุทธเจ้าเป็น
 อารมณ์ ได้ที่ฝั่งบนผิวน้ำ เดินมาดุจดั่ง
 ย่ำเท้าบนพื้นดิน” ตรัสต่อไปว่า “ดูกร
 อุบาสก มิใช่แต่ท่านเท่านั้นที่ระลึกถึง
 พุทธคุณแล้ว ได้ที่ฝั่ง, แม้ในกาลก่อน
 อุบาสกทั้งหลาย เมื่อเรือสำเภอาบปาง
 กลางทะเล ระลึกถึงพุทธคุณได้ที่ฝั่งแล้ว”
 อุบาสกนั้นทูลอาราธนา ทรงนำเรื่องอดีต
 มาว่า.

ในอดีตกาล ในกาลแห่งพระกัสสป-
 สัมมาสัมพุทธเจ้า อริยสาวกผู้เป็น
 พระโสตาบัน ขึ้นเรือไปกับกฺุณฺมพิผู้เป็น
 ช่างกลบคนหนึ่ง. ภรรยาของช่างกลบ
 นั้น กล่าวว่า “ข้าแต่นาย สุขทุกข์ของ
 ช่างกลบนี้เป็นหน้าที่ของท่าน (ท่าน
 จงเอาใจใส่ดูแลสุขทุกข์ของช่างกลบผู้นี้)”
 แล้วมอบแม่ช่างกลบนั้น ไว้ในมือของ

คุณเกษม ชัยสิทธิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิปนุณา เอกิ ทิปกั ปาปุณีสสุ.

ตตถ โส นหาปีโต สกุณเ มาเรตวา
 ปจิตวา ขาทนุโต อุปาสกสฺสปี เทติ.
 อุปาสโก “อลั มยฺหนุ”ติ น ขาทติ.
 โส จินฺเตสิ “ยิมสฺมี จาเน อมุหากั
 จเปตวา ตีณิ สรณานิ อญฺญา
 ปติฏฺฐา นตฺถิ”ติ. โส ตินฺณํ รตนานํ
 กุณเ อนุสฺสริ.

อถสฺส อนุสฺสรนุตสฺส ตสฺมี ทิปเก
 นิพฺพตฺโต นาคราชา อตฺตโน สรีรํ
 มหานาวํ กตฺวา มาเปสิ. สมุทฺทเทวดา
 นิยามโก มาณโว^๑ อโหสิ. นาวา
 สตุตฺรตเนหิ ปุริยิตฺถ. ตโย กุปกา
 อินฺทนีลมนิทยา อหฺสํ, โสวณฺณมโย
 ลกาโร,^๒ รัชตมยานิ โยตุตานิ,
 โสวณฺณมยานิ ยญฺจियานิ.^๓

อุบาสกนั้น. ครั้งนั้นเรือสำเภาของอุบาสก
 นั้นอัปปางกลางทะเลในวันที่ ๗. ชนแม่
 ทั้งสองนั้น นอนบนแผ่นกระดานแผ่นหนึ่ง
 (อาศัยกระดานแผ่นหนึ่ง) ลอยไปจนถึง
 เกาะแห่งหนึ่ง.

ในสองคนนั้น ช่างกัลบกนั้นชำนาญแล้ว
 ปึงกิน แบ่งให้แก่อุบาสกบ้าง. อุบาสก
 พูดยว่า “อย่าให้ข้าพเจ้า” แล้วไม่ยอม
 เคี้ยวกิน. อุบาสกนั้นคิดว่า “ในที่นี้ยกเว้น
 พระรัตนตรัยเสียแล้ว ที่พึ่งอื่นของพวกเรา
 ไม่มี”. อุบาสกนั้นระลึกถึงคุณพระ-
 รัตนตรัย.

ลำดับนั้น เมื่ออุบาสกนั้นระลึกถึงอยู่
 พญานาคราช ซึ่งเกิดอยู่ที่เกาะนั้น
 ก็เนรมิตกายของตนให้เป็นเรือสำเภาใหญ่.
 เทวดาประจำสมุทรจำแลงกายเป็นมาณพ
 ตันหน. เรือบรรทุกเต็มด้วยรัตนะทั้ง ๗
 ประการ. เสากระโดงทั้ง ๓ เสา ทำด้วย
 แก้วอินทนิล, ไบเรือทำด้วยทอง, สาย
 ชักรอกทำด้วยเงิน, ไม้เพล้าทำด้วยทอง.

^๑ ฉ. ม. มาณโวติ ๒. กิสุตติ.

^๒ ฉ. ม. สุวณฺณมโย ลกฺกาโร.

^๓ ฉ. ม. สุวณฺณมยานิ ยญฺจियานิ.

^๑ ไม้ไผ่ใช้สำหรับผูกค้ำกางเป็นไบเรือ.

คุณเกษม ชัยสิทธิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมุทฺทเทวดา นาวาย จตุวา
 “อตุติ ชมฺพุทฺทีปคฺมิกา”ติ โฆเสติ.
 อุปาสโก “มยํ คมิสฺสามา”ติ อาห.
 “เตนหิ เอหิ, นาวํ อภिरุหา”ติ. โส
 นาวํ อภिरุหิตฺวา นหาปิตํ ปกฺโกสิ.
 สมุทฺทเทวดา “ตฺยฺหณฺณฺเวว ลพฺภติ, น
 เอตสฺสา”ติ อาห. “กึการณา”ติ.

“เอตสฺส สีลาจารกฺุณา^๑ นตุติ, ตํ
 การณํ, อหณฺหิ ตฺยฺหํ นาวํ
 อหฺรามิ,^๒ น เอตสฺสา”ติ. “โหตุ,
 อหํ อตฺตนา ทินฺนทาเนน รกฺขิตฺสีเลน
 ภาวิตภาวนาย เอตสฺส ปตฺตี ทมฺมิ”ติ.
 นหาปิตो “อนฺุโมทามิ สามิ”ติ อาห.

เทวดา “อิทานิ คณฺหิสฺสามิ”ติ ตมฺปิ
 อาโรเปตฺวา อุโภปิ ชเน สมุทฺทา
 นิภฺชาเมตฺวา นทียา พาราณสี ปตฺวา^๓

เทวดาประจำสมุทร ยืนอยู่บนเรือ
 ป่าวประกาศว่า “มีผู้ต้องการเดินทางไป
 ชมพุทฺทีปบ้างไหม”. อุบาสกพูดว่า “พวก
 ข้าพเจ้าจักไป”. เทวดาพูดว่า “ถ้า
 เช่นนั้น จงมาเถิด, โปรดขึ้นมาบนเรือ”.
 อุบาสกนั้นขึ้นเรือแล้ว เรียกช่างกัลบก.
 เทวดาประจำสมุทรพูดว่า “ยอมได้เฉพาะ
 ท่านผู้เดียวเท่านั้น, ช่างกัลบกผู้นี้ไม่ได้”.
 อุบาสกถามว่า “เพราะเหตุไร”.

เทวดาประจำสมุทรตอบว่า “ช่างกัลบก
 ผู้นี้ไม่มีศีลาจารกฺุณ, นั้นเป็นสาเหตุ
 อันหนึ่ง, ด้วยว่าเรานำเรือมาเพื่อจะรับ
 ท่าน, มิใช่เพื่อจะรับช่างกัลบกนี้”. อุบาสก
 พูดว่า “ข้อนั้นช่างเถิด, ข้าพเจ้าแบ่งส่วน
 บุญที่ได้ให้ท่าน รักษาศีล เจริญภาวนา
 ให้ช่างกัลบกนั้น”. ช่างกัลบกกล่าวว่า
 “ข้าพเจ้าขออนุโมทนาครั้นนาย”.

เทวดากล่าวว่า “บัดนี้ เราจักพาไป”
 อ้อมช่างกัลบกเมื่อนั้นขึ้น พาชนทั้งสองคน
 ผ่านทะเลไป ถึงพระนครพาราณสีทาง

^๑ ฉ. ม. สีลคฺุณาจาโร.

^๒ ฉ. ม. อหฺริ.

^๓ ฉ. ม. คนฺตฺวา.

คุณเกษม ชัยสิทธิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตตโน อานุกาเวน ทูวินนมุปี เตสํ
 เคเห ธนํ ปติฏฺฐาเปตฺวา “ปณฺฑิตเตเหว
 สทฺฐี สํสฺสคฺโค นาม กาทพฺโพ, สเจ
 อิมสฺส นหาปิตสฺส อิมินา อุปาสเกน
 สทฺฐี สํสฺสคฺโค นามวิสฺส, สมุทฺท-
 มชฺฌเยว นสฺสิสฺสตี”ติ^๑ ปณฺฑิตสํสฺสคฺส
 กุณฺเณ กถฺยมาณา อีมา คาทา อโวจ

๗๙. “ปสฺส สทฺฐาย สีลสฺส
 จากสฺส จ อัย ผลํ
 นาโค นาวาย วณฺเณน
 สทฺฐํ วหตุปาสกํ.

๘๐. สพฺภิเรว समाเสถ
 สพฺภิ กุพฺเพถ สนฺถวํ
 สตี หิ สนนีวาเสน
 โสตุถิ คจฺฉติ นฺหาปิโต”ติ.

ตตฺถ ปสฺสชาติ กณฺจิจิ อนิยमितฺวา
 ปสฺสชาติ อาลปตี. สทฺฐายาติ
 โลกียโลกุตฺตราย สทฺฐาย. สีเลปิ

แม่น้ำ แล้วบันดาลให้ทรัพย์ ตั้งอยู่ใน
 เรือนของชนแม่ทั้งสองนั้น ด้วยอนุภาพ
 ของตน กล่าวถึงคุณแห่งการคบกับ
 บัณฑิตว่า “บุคคลควรทำการคบกับ
 บัณฑิตเท่านั้น, ถ้าหากว่าช่างกลับกนี้
 ไม่มีการคบกับอุบาสกนี้แล้วไซ้ไร, เขา
 จักพินาศอยู่ในกลางทะเลแน่นอน” ดังนี้
 แล้วได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

๗๙. “ดูเอาเถิด นี่คือผลแห่งศรัทธา ศีล
 และการสละ พญานาคเนรมิตกาย
 เป็นเรือสำเภา นำพาอุบาสก
 ผู้มีศรัทธาไป.

๘๐. บุคคล พึงเข้าไปนั่งใกล้สัตบุรุษ
 เท่านั้น พึงทำความสนิทสนมกับ
 สัตบุรุษ จริงอยู่ เพราะการอยู่
 ร่วมกับสัตบุรุษ ช่างกลับกจึงถึง
 ความสวัสดิ์”.

บรรดาคำเหล่านั้น ด้วยคำว่า
 ดูเอาเถิด เทวดาไม่กำหนดเจาะจงใคร ๆ
 เรียกว่า ท่านทั้งหลายจงดูเถิด. คำว่า

^๑ ฉ. ม. นสฺสิสฺสชาติ.

เอเสว นโย. จากสุธาติ เทยยธมม-
 ปริจจากสุส เจว กิเลสปริจจาสุส
 จ อัย ผลนฺติ อิทํ ผลํ, คุณฺ
 อานิสฺสนฺติ อตุโถ. อถวา จากสุส
 ผลํ ปสฺส, อัย นาโค นาวาย
 วนฺณเณนาติ เอวเมตฺถ อตุโถ ทฏฺฐพฺโพ.

นาวาย วนฺณเณนาติ นาวาย
 สณฺจาเนน. สทฺฐนฺติ ติสฺสุ สรณฺเสสุ
 ปติฏฺฐิตสทฺฐํ. สพฺภิเรวาติ ปณฺธิเตหิเยว.
 สมาสเถธาติ เอกโต อวเสยฺย
 อูปวเสยฺยาติ อตุโถ. กุพฺเพธาติ กเรยฺย.
 สนฺถวนฺติ มิตฺตสนฺถวํ. ตณฺหาสนฺถโว
 ปน เกนจิปิ สทฺธิ น กาทพฺโพ.

นฺหาปีโตติ นฺหาปีตกุฏุมฺพิโก.
 นฺหาปีโตติปิ ปาโร.

แห่งศรัทธา คือศรัทธาทั้งที่เป็นโลกียะ
 และทั้งที่เป็นโลกุตระ. แม้ในศีลก็มีนัยนี้
 เหมือนกัน. คำว่า **การสละ** อธิบายว่า
 การสละไทยธรรม และการสละกิเลส.
 คำว่า **นี่คือผล** ความว่า นี่คือผล, ได้แก่
 คุณฺ อธิบายว่า อานิสฺส. อีกอย่างหนึ่ง
 พึงเห็นเนื้อความในคำนั้น . อย่างนี้ว่า
 ท่านจงดูผลแห่งการสละ, พญานาคราช
 นี้เนรมิตกายเป็นเรือสำเภา.

คำว่า **เนรมิตกายเป็นเรือสำเภา** คือมี
 รูปร่างเป็นเรือสำเภา. คำว่า **ผู้มีศรัทธา**
 อธิบายว่า มีศรัทธาตั้งมั่นในพระ
 รัตนตรัย. คำว่า **กับสัตบุรุษเท่านั้น**
 ได้แก่บัณฑิตทั้งหลายนั่นเอง. คำว่า **พึง**
เข้าไปนั่งใกล้ ความว่า พึงอยู่ร่วมกัน
 อธิบายว่า พึงเข้าไปอยู่ใกล้. คำว่า **พึงทำ**
 ได้แก่ควรกระทำ. คำว่า **ความสนิทสนม**
 ได้แก่ ความสนิทสนมอย่างมิตร. แต่
 บุคคลไม่ควรทำความสนิทสนม ด้วย
 อำนาจแห่งต้นหากับใคร ๆ เลย.

คำว่า **ช่างกัลบก** ได้แก่ กุฏุมฺพิผู้เป็น
 ช่างกัลบก บาลีว่า นฺหาปีโต ก็มีบ้าง.

คุณจงจิต สังขสุวรรณ และเพื่อน ๆ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวํ สมุทฺทเทวตา อากาเส
จตุวา ฐมฺมํ เทเสตุวา โอวทิตฺวา
นาคราชาณํ คณฺหิตฺวา อุตฺตโน
วิมานเมว อคมาสิ.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อahrti วา
สจฺจจاني ปกาเสตุวา ชาตกํ
สโมธาเนสิ. สจฺจปฺริโยसानเ อฺปาสโก
สกกทาคามิผล ปติฏฺจหิ. ตทา
“โสตาปนฺโน อฺปาสโก อุตฺตริ มคฺคํ
ภาเวตุวา ปฺรินิพฺพายิ, นาคราชา
สاريปฺตุโต อโหสิ, สมุทฺทเทวตา ปน
อหเมวา”ติ.

สีลานิสํสชาตกาวณฺณนา ทสมา.

อสทิสวคฺโค จตฺตฺเถ.

เทวตาประจำสมุทร ยืนอยู่ใน
อากาศ แสดงธรรมกล่าวสอนอย่างนี้แล้ว
ได้พาพญานาคกลับไปยังวิมานของตน
ตามเดิม.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
เทศนานี้มาแล้ว ทรงประกาศอริยสัจ ๔
ทรงประมวลชาดก. ในเวลาจบสัจจะ
อุบาสกดำรงอยู่ในสกกทาคามิผล. “อุบาสก
ผู้เป็นโสตาบันในเวลานั้น เจริญมรรคอัน
ยิ่งๆขึ้นไปปรินิพพานแล้ว, พญานาคราช
ได้มาเป็นสारीบุตร, ส่วนเทวตาผู้รักษา
สมุทรได้แก่เราตถาคตนั่นเอง”.

พรรณนาสีลานิสํสชาดก ที่ ๑๐ จบ.

อสทิสวรรค ที่ ๔ จบ.

คุณจงจิต สังขสุวรรณ และเพื่อน ๆ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสุสุททาน์

อสทิสญจ สงคาม์
 วาโลทกั คิริทตุด์
 อนภิริติ ทธิวาท์
 จตุมฏุจ สึหโกฏุจ
 สึหจมุม สึลานิสส์.

การยกชาดกขึ้นแสดง

อสทิสชาดก	สังคามชาดก
วาโลทกชาดก	คิริทตุดชาดก
อนภิริติชาดก	ทธิวาทชาดก
จตุมฏุจชาดก	สึหโกฏุจชาดก
สึหจัมมชาดก	สึลานิสสังชาดก.

๕. รุทกาคुक

๑. รุทกชาติก (๑๕๑)

๘๑. “อมุโก รุทก ฉินฺนาปิ
ชียา สนฺธิยเต ปุณ
สนฺธิยสฺส ปุราณียา
มา โทธสฺส วสํ คมิ.
๘๒. วิชฺชมาเนสฺ (มฺท) วาเกสฺ
วิชฺชมาเนสฺ การิสฺ
อณฺเฑ ชียํ กริสฺสามิ
อลณฺเฑว ปุราณียา”ติ.
รุทกชาติกํ ปจฺม.

๕. รุทกวรรค

๑. รุทกชาติก (๑๕๑)

๘๑. “ดูกรรุทกปุโรหิตผู้เจริญ สายธนู
แม้ขาดแล้ว ก็ยังต่อได้อีก ท่าน
จงคืนดีกับภรรยาเก่าเถิด ท่าน
อย่าล่ออำนาจความโกรธ.
๘๒. เมื่อป่ออ่อน ๆ มีอยู่ นายช่างก็มีอยู่
ข้าพระองค์ จักทำสายธนูเส้นใหม่
พอกันทีสำหรับสายธนูเส้นเก่า”.

รุทกชาติก ที่ ๑.

๕. รุหกวคค

๑. รุหกชาติกวมุณนา (๑๕๑)

อมุโภ รุหก ฉินุนาปีติ อิทำ
สตถา เขตวเน วิหรนุโต ปุราณ-
ทุติยิกาปโลภน อารพุก กเถสิ.

วตุถุ อฏฐกนิปาเต อินุทริยชาติเก
อาวิภาวิสุสตี.

สตถา ปน ตัม ภิกขุ “อยนุเต
ภิกขุ อิตถี อนตถกการิกา, ปุพเพปิ
ตัม เอสา สราชิกาย ปริสาย มชฺเฌ
ลชฺชาเปตวา เกหา นิภขมานาการัม
อกาสี”ติ วตุวา เตน ยาจิโต อตีตัม
อาหริ

อตีเต พาราณสียัม พุรหมทตเต
รชฺช กาเรนุเต โพธิสตโต ตสฺส
อคฺคัมเหสิยา กุจฺฉิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา

๕. รุหกวรรค

๑. พรรณนารุหกชาติก (๑๕๑)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ
พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภการ
ประเล้าประโลมของภรรยาเก่า ตรัส
พระธรรมเทศนา มีคำว่ **ดูกรรุหก-
ปุโรหิตผู้เจริญ** สายธนูแม้ขาดแล้ว
เป็นต้น.

เรื่องจักปรากฏแจ่มแจ้ง ในอินทริย-
ชาติก อฏฐกนิบาต.

ก็พระศาสดา ตรัสกับภิกษุหนึ่งว่
“ดูกรภิกษุ หญิงคนนี้เป็นผู้ทำความพินาศ
ให้เธอ, แม้ในกาลก่อน หญิงนี้ก็ทำให้เธอ
อับอายขายหน้า ในท่ามกลางบริษัท
พร้อมด้วยพระราชาจนทำให้ตัวเอง มีอัน
ต้องออกจากเรือนไป” ดังนี้ ภิกษุหนึ่ง
ทูลอาราธนาแล้ว ทรงนำเรื่องอดีตมาว่

ในอดีตกาล ครั้งเมื่อพระเจ้า
พรหมทัต ทรงครองราชสมบัติ ณ
พระนครพาราณสี พระโพธิสัตว์บังเกิด

^๑ พุ. ชา. ๒๗/๒๔๗ ตทฎกถา ๕/๓๑๑.

คุณจงจิต สังขสุวรรณ และเพื่อน ๆ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วยปุตโต ปิตุ อัจฉเยน รชเช
ปติฏฺฐาย ฐมฺเมน รชชํ กาวเรสิ.

ตสฺส รุหโก นาม ปุโรหิตो อโหสิ,
ตสฺส ปุรณี นาม พุราหมณี ภริยา.
ราชา พุราหมณฺสฺส อสฺสํ ภาณฺทเกน^๑
อลงฺกริตฺวา อสฺสํ อทาสิ. โส ตํ
อสฺสํ อภิรุญฺห รณฺโวย อุปฺภูจฺฉานํ
กจฺจติ.

อถ นํ อลงฺกตสฺส อสฺสสฺส ปิฏฺฐเจ
นีสิตฺวา กจฺจนฺตมา กจฺจนฺตณฺจ ทิสฺวา
ตหิ ตหิ จิตฺตา มนุสฺสา “อโห อสฺสสฺส
รูปํ, อโห อสฺโส โสภติ”ติ อสฺสเมว
ปลํสนฺติ.

โส เกหํ อากนฺตฺวา ปาสาทํ
อภิรุหิตฺวา ภริยํ อามนฺเตสิ “ภทฺเท
อมฺหากํ อสฺโส อติวีย โสภติ, อโภสุ
ปสฺเสสุ จิตฺตา มนุสฺสา อมฺหากํ
อสฺสเมว วณฺเณนฺติ”ติ. สว ปน
พุราหมณี โถกํ จินฺนิกา

ในครรภ์ของพระอัครมเหสีของพระเจ้า
พรหมทัตนั้น เจริญวัยแล้ว พอพระราช-
บิดาสวรรคต ก็ดำรงอยู่ในราชสมบัติ
ทรงครองราชสมบัติโดยธรรม.

พระองค์มีปุโรหิตชื่อว่า รุหก, รุหกปุโรหิต
มีภรรยาชื่อ ปุรณีพราหมณี. พระราชา
ทรงประดับตกแต่งม้า ด้วยเครื่องประดับ
ของหลวง แล้วประทานม้าแก่พราหมณ์.
พราหมณ์นั้นขี่ม้านั้นไปเฝ้าพระราชา.

ลำดับนั้น มนุษย์ทั้งหลาย ผู้ยืนอยู่ที่
นั้น ๆ เห็นปุโรหิตนั้น นั่งอยู่บนหลังม้า
ตัวประดับประดาแล้ว เดินทางไปมาอยู่
สรรเสริญม้าเท่านั้นว่า “แหม รูปร่าง
ของม้า, แหม ม้า ช่างงามจริง”.

ปุโรหิตนั้น กลับมาถึงเรือน ขึ้นปราสาท
เรียกภรรยาว่า “นางผู้เจริญ ม้าของ
เรางามยิ่งนักหรือ, พวกมนุษย์ผู้ยืนอยู่
สองข้างทาง จึงชมแต่ม้าของเราเท่านั้น”.
ส่วนนางพราหมณีนั้น เป็นคนไม่ค่อย
เต็มเต็ง ชอบล้อเล่น เพราะเหตุนั้น นาง

^๑ ฉ. ม. อสฺสภณฺทเกน.

คุณจงจิต สังขสุวรรณ และเพื่อน ๆ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชุตติกาชาติกา^๑ เตน นั เอวมาห
 “อวยย ตวั อสฺสสฺส โสภณการณ
 น ชานาสี, อัย อสฺโส อตฺตโน
 อลงกตํ อสฺสภณฺทกํ นิสฺสาย โสภติ,
 สเจ ตวมปิ อสฺโส วย โสภิตุกาโม
 อสฺสภณฺทํ ปิลนฺธิตฺวา อนฺตรวีกิ
 โอริยฺห อสฺโส วย ปาเท โภฏฺญมาโน
 คนฺตฺวา ราชานํ ปสฺส, ราชานํ ตํ
 วณฺณยิสฺสตี, มนุสฺสาปิ ตณฺเวย
 วณฺณยิสฺสนตี”ติ.

โส อุมฺมตฺตชาติโก พุราหฺมโณ
 ตสฺสา วณฺณํ สุตฺวา “อิมินา นาม
 การณฺน สา มํ วทตี”ติ อชานิตฺวา
 โสภณสณฺณิ^๒ หุตฺวา ตถา อกาสิเยว.
 เย เย ปสฺสนตี, เต เต ปรีหาสํ
 กโรนฺตฺวา “โสภติ อัจริโย”ติ วทิสฺสุ.

ราชา ปน นั “กิ อัจริย จิตฺตฺนฺเต^๓
 กุปฺปิตํ, อุมฺมตฺตโกสิ ชาโต”ติ อาทีน
 วตฺวา ลชฺชาเปสิ. ตสฺมี กาเล

จึงพูดกับพราหมณ์นั้นอย่างนี้ว่า “นาย
 ท่านไม่รู้สาเหตุแห่งความงามของม้า,
 ม้าตัวนี้อาศัยเครื่องม้าซึ่งเป็นของหลวง
 ประดับแล้ว จึงงาม, ถ้าหากแม้ท่าน
 ต้องการจะงามเหมือนอย่างม้าก็จงประดับ
 เครื่องม้า ลงไปตามท้องถนน เดิน
 ชอยเท้าเหมือนม้า ไปเฝ้าพระราชา, แม้
 พระราชาก็จักชมท่าน, ถึงมนุษย์ทั้งหลาย
 ก็จักชมท่านเหมือนกัน”.

พราหมณ์นั้น เป็นคนบ้ายอ พอ
 ได้ยินคำของนางพราหมณีนั้นแล้ว ไม่รู้
 ว่า “นางพราหมณีกล่าวกับเราเพราะ
 เหตุชื่อนี้” เป็นผู้มีควมสำคัญว่างาม
 จึงได้กระทำอย่างนั้นทีเดียว. พวกมนุษย์
 ที่พบเห็นต่างพากันทำการเย้ยหยัน, พูดว่า
 “อาจารย์ช่างงามจริง”.

ส่วนพระราชา ตรัสคำเป็นต้นว่า “ท่าน
 อาจารย์ จิตของท่านกำเริบหรือ, ท่าน
 กลายเป็นคนบ้าไปเสียแล้วหรือ” ทำให้

^๑ ฉ. ม. ชุตติกาชาคกา.

^๒ ฉ. ม. ตถาสณฺณิ.

^๓ ฉ. ม. ปิตฺตํ เต.

พราหมโณ “อยุตต์ มยา กตนะ”ติ
 ลชชิตโต พราหมณียา กุชฌิตวา
 “ตายนุหิ สราชิกาย เสนาย
 อนนฺตเร ลชชปิโต โปเถตวา ตํ
 นิกุกกมุขิสสามิ”ติ เคะหิ อคมาสิ.

ธุดฺธิพฺราหมณี ตสฺส กุชฌิตวา
 อากมนภาวํ ฌตฺวา ปุเรตรเมว
 จุลลทฺวาเรน นิกุขมิตฺวา ราชนิเวสนํ
 กนฺตฺวา จตฺหปณฺจาทํ ตตฺถเวย อโหสิ.
 ราชานํ ตํ การณํ ฌตฺวา ปุโรหิตํ
 ปกฺโกสาเปตฺวา “อาจริย มาตฺตุคามสฺส
 นาม โทโส โหติเยว, พฺราหมณียา
 ขมิตฺุ วฏฺฏตี”ติ ขมาปนตฺถาย ปจฺม
 กาทมาห

๘๑. “อมฺโภา^๑ รุหก จินฺนาปิ
 ชียา สนฺธิยเต^๒ ปุน
 สนฺธิยสฺสุ ปุราณียา
 มา โกรธสฺส วสํ คมิ”ติ.

พราหมณ์เกิดความละอาย. ในเวลานั้น
 พราหมณ์อับอายว่า “เรากระทำสิ่งที่
 ไม่สมควร” โกรธเคืองนางพราหมณี
 คิดว่า “เราถูกนางพราหมณีทำให้ได้รับ
 ความอายในระหว่างเสนาพร้อมทั้งพระ
 ราชาน จักโบยแล้วขับไล่ นางพราหมณี
 นั้นออกไป” ได้ไปยังเรือน.

นางพราหมณีผู้ชอบล้อเล่น รู้ว่าพราหมณ์
 ผู้เป็นสามีโกรธเคืองกลับมา จึงหลบออก
 ทางประตูเล็กเสียก่อนที่เดียว ไปพระ
 ราชนิเวศน์ ได้หลบอยู่ในที่นั้นเสีย ๔-๕
 วัน. พระราชาทรงทราบเหตุนั้นแล้ว
 ตรัสเรียกปุโรหิตมาว่า “ท่านอาจารย์
 ชื่นชื่อว่าผู้หญิง มีแต่โทษทั้งนั้น, ควร
 ยกโทษให้นางพราหมณีเสียเถิด” เพื่อให้
 พราหมณ์ยกโทษ จึงตรัสคำถาที่ ๑ ว่า

๘๑. “ดูกรรุหกปุโรหิตผู้เจริญ สายธนู
 แม้ขาดแล้ว ก็ยังต่อได้อีก ท่าน
 จงคืนดีกับภรรยาเก่าเถิด ท่าน
 อย่าล่ออำนาจความโกรธเลย”.

^๑ ฉ. ม. อปี.

^๒ ฉ. ม. สนฺธิยเต.

ตตุรายัง สงเขปตโต โภ รุห
 หนุ ฉินนาปิ ธนุชยา ปุณ
 สนุธิยติ^๑ ฉฎิยติ, เอวเมว ตวั
 ปุราณียา สทุธิ สนุธิยสุสุ โภธสุส
 วสั มา คมิตติ.

ตัม สุตวา รุหโก ทุตติ คาทมาห

๘๒. “วิชชมาเนสุ (มุตฺ) วาเกสุ^๒
 วิชชมาเนสุ การิสสุ
 อณฺณํ ชิยํ กริสสามิ
 อลณฺณเวว ปุราณียา”ติ.

ตสฺสตโต “มหาราช มุตฺวาเกสุ
 จ ชิยการเกสุ จ มนุสฺเสสุ
 วิชชมาเนสุ อณฺณํ ชิยํ กริสสามิ,
 อิมาย ฉินนาย ปุราณียา ชิยาย อลฺ,
 นตฺถิ เม โภจิ อตฺโต”ติ.

ความย่อในคานานั้น มีดังต่อไปนี้
 ว่า ดูกรรุหกษัตริย์ผู้เจริญ สายธนูถึง
 แม้ขาดไปแล้ว ยังต่อ คือผูกต่อติดกันได้อีก
 ฉันทิ, ท่านก็ฉันทินั้นเหมือนกัน จึงคิด
 กับภริยาเก่าเสียเถิด, อย่าลู่อำนาจของ
 ความโกรธเลย.

รุหกษัตริย์ ได้ฟังพระดำรัสนั้น
 แล้ว จึงกราบทูลคานาที่ ๒ ว่า

๘๒. “เมื่อป้ออ่อน ๆ มีอยู่ นายช่างก็มีอยู่
 ข้าพระองค์ จักทำสายธนูเส้นใหม่
 พอกันทีสำหรับสายธนูเส้นเก่า”.

เนื้อความแห่งคานานี้ว่า “ข้าแต่
 มหาราชเจ้า เมื่อป้ออ่อน ๆ และมนุษย์
 ผู้เป็นช่างทำสายธนูมีอยู่ ข้าพระองค์
 จักทำสายธนูเส้นอื่น, พอกันทีสำหรับ
 สายธนูเก่าอันขาดแล้วนี้, ข้าพระองค์
 ไม่มีความต้องการแต่อย่างใด”.

^๑ ฉ. ม. สนุธิยติ.

^๒ ฉ. ม. วิชชมาเนสุ วาเกสุ.

เอวณฺจ ปน วตฺวา ตํ นีหริตฺวา
อณฺณํ พุราหฺมณี อาเนสิ.

สตุถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อاهرิตฺวา
สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตกํ สโมธาเนสิ.
สจฺจปริโยसानเ อุกฺกณฺจิตฺตมิกฺขุ โสตา-
ปตฺตติผลเ ปตฺติฏฺจหิ. “ตทา พุราหฺมณี
ปุราณทฺตฺติยิกา อโหสิ, รุหโก
อุกฺกณฺจิตฺตมิกฺขุ, พารานสีราชา ปน
อหเมวา”ติ.

รุหกชาตกาวณฺณนา ปจมา.

ก็แลรุหกปุโรหิต ครั้นกราบทูล
อย่างนี้แล้ว ก็ขับไล่นางพราหมณีนั้น
ออกไป นำนางพราหมณีคนใหม่มาแทน.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
ธรรมเทศนานี้มาแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
ประมวลชาดก. ในเวลาจบสัจจะ มิกษุ
ผู้กระสัน ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล. “นาง
พราหมณีในเวลานั้น ได้เป็นภรรยาเก่า
ในเวลานี้, รุหกปุโรหิตได้เป็นมิกษุผู้
กระสัน, ส่วนพระเจ้าพารานสีได้แก่ เรา
ตถาคตนั่นเอง” ดังนี้.

พรรณนารุหกชาดก ที่ ๑ จบ.

คุณจงจิต สังขสุวรรณ และเพื่อน ๆ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. สิริภาพกณณิชาตก (๑๕๒)

๘๓. “อิตุถิ ลียา รูปวตี
 สา จ สีลวตี ลียา
 ปุริโส ตํ น อิจฺเจยฺย
 สทฺทหาสิ มโหสถ.
๘๔. สทฺทหามิ มหาราช
 ปุริโส ทฺพุกโค ลียา
 สิริ จ กภาพกณณิ จ
 น สเมนฺติ กุทาจนนฺ”ติ.
- สิริภาพกณณิชาตกํ ทฺติยํ.

๒. สิริภาพกัณณิชาตก (๑๕๒)

๘๓. “หญิงเป็นผู้มีรูปงาม และเธอก็เป็น
 ผู้มีศีลธรรม บุรุษก็ยังไม่ปรารถนา
 หญิงนั้น มโหสถเธอเชื่อหรือไม่.
๘๔. ข้าแต่มหाराชเจ้า ข้าพระองค์เชื่อ
 บุรุษคงจะเป็นชายโสด เพราะ
 สิริกับกาลกรรณี ย่อมไม่คู่ควร
 กันไม่ว่าในกาลไหน ๆ”.
- สิริภาพกัณณิชาตก ที่ ๒.

๒. สิริกาฬกณฺณิชาตกถวณฺณา

(๑๕๒)

อตุถิ สียา รูปวตฺติ อิทํ
 สิริกาฬกณฺณิชาตกํ มหาอุมฺมงฺกชาตเก^๑
 อาวิภาวิสุสฺสตีติ.

๒. พรรณนาสิริกาฬกณฺณิชาตก

(๑๕๒)

สิริกาฬกณฺณิชาตกนึ วั อิตฺถิ
 สียา รูปวตฺติ จักปรากฏชฺตเจนนึ
 มหาอุมฺมงฺกชาตก.

สิริกาฬกณฺณิปัญฺหา

จาก มหาอุมฺมงฺกชาตก (มโหสฺถชาตก)

อเถโก มิตฺถวาสิ ปิงฺกุตฺตโร
 นาม มาณโว ตกฺกสิลฺลํ คนฺตฺวา
 ทิสปาโมกฺขสฺส อาจริยสฺส สนฺติเก
 สิปปํ สิग्ฆนฺโต ชิปปเมว สิग्ฆตี.
 โส อนุโยคํ ทตฺวา “กจฺจามิหนฺ”ตี
 อาจริยํ อาปฺจฺจึ. ตสฺมี ปน กุเล
 “สเจ วยฺปปตฺตา ธีตา โหตี,
 เขมฺมจฺจนฺเตวาสิกสฺส ทาทพฺพา”ตี วุตฺตํ,^๒
 ตสฺสาจริยสฺส เอกา ธีตา อตุถิ,

ครั้งนั้น มีมาณพคนหนึ่งชื่อปิงคุตร
 อยู่เมืองมิตถลาไปสู่เมืองตักสิลา เรียนศิลปะ
 ในสำนักอาจารย์ทิสปาโมกข์ เรียนได้
 รวดเร็ว. มาณพนั้นให้ทรัพย์ตอบแทน
 คุณแล้ว ลาอาจารย์ว่า “ข้าพเจ้าจะลา
 ท่านไป”. แต่ในตระกูลนั้น ท่านกล่าว
 (ประเพณี)ไว้ว่า “ถ้ามีธิดาถึงความ
 เจริญวัย อาจารย์ต้องยกให้แก่ศิษย์
 ผู้ใหญ่”, ธิดาของอาจารย์นั้นมีอยู่นางหนึ่ง

^๑ มหาอุมฺมงฺกชาตกเถปิ. มหานิปาเต มโหสฺถชาตกํ

โอโลเกตพฺพ. ชาตกฏฐกถา ๘/๒๕๖.

^๒ ฉ. วตฺตํ.

คุณจงจิต สังขสุวรรณ และเพื่อน ๆ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิรุปา เทวจจรปฏิภาคา. อถ นํ
อาจารย์ “ธิดํ เต ตาต ทสฺสามิ,
ตํ อาทาย คมิสฺสสี”ติ อาห. โส
ปน มาณโว ทุพฺภโค กภาพกณฺณี,
กุมาริกา ปน มหาปุณฺณา. ตสฺส ตํ
ทิสฺวา จิตฺตํ น อลฺลียติ.

โส ตํ อนิจฺจนฺโตปิ “อาจารย์สฺส
วณํ น ภินฺทิสฺสามิ”ติ สมฺปฏิจฺฉิ.
พฺรหฺมณฺเ อตสฺส ธิดํ อทาสิ.
โส รตฺติภาเค อลงฺกตสิริสยเน
นิปนฺโน ตาย อาคนฺตฺวา สิริสยนํ
อภิรุหฺ นินฺนตฺตตาย อฏฺฐิยาโน
สยนา โอตริตฺวา ภูมียํ นิปชฺชิ, สปิ
โอตริตฺวา ตสฺส สนฺติกํ อาคนฺตฺวา
นิปชฺชิ, โส อฏฺฐาย สยนํ อภิรุหิ.
สปิ ปุณฺ สยนํ อภิรุหิ, โส ตาย
ปจฺจารุพฺหาย ปุณฺ สยนา โอตริตฺวา
ภูมียํ นิปชฺชิ. กภาพกณฺณี นาม
สิริยา น สมฺเมติ. กุมาริกา สยเนยฺว
นิปชฺชิ, โส ภูมียํ นิปชฺชิ.

มีรูปงามเปรียบด้วยนางเทพอัปสร. ครั้งนั้น
อาจารย์จึงกล่าวกะมาณพนั้นว่า “แน่ะ
พ่อ เราจักให้ธิดาแก่เจ้า เจ้าจักพานาง
นั้นไปด้วย”. แต่มาณพนั้นเป็นคนไม่มีบุญ
เป็นกาลกรรณิ, ส่วนนางกุมาริกาเป็น
คนมีบุญมาก. จิตของมาณพนั้นย่อมน่า
ปฏิบัติ เพราะเห็นนางกุมาริกานั้น.

มาณพนั้น แม้ไม่ปรารถนานางกุมาริกา
นั้น ก็ต้องรับด้วยคิดว่า “เราจักไม่ทำลาย
คำของอาจารย์”. พราหมณ์ทศปาโมกข์
ได้ให้ธิดาแก่มาณพนั้นแล้ว. ในเวลา
กลางคืน มาณพนั้นนอนบนที่นอนอัน
เป็นสิริประดับแล้ว ก็อดอดใจด้วยเหตุเพียง
นางกุมาริกานั้น ขึ้นไปนอนบนที่นอนอัน
เป็นสิริด้วย ก็ลงจากที่นอน นอนที่พื้น,
ฝ่ายนางกุมาริกานั้นก็ลงมาสู่สำนักของ
มาณพ นอนด้วย, มาณพนั้นก็ลุกขึ้นไปสู่
ที่นอน. ฝ่ายนางกุมาริกานั้น ก็ขึ้นไป
ยังที่นอนอีก, มาณพนั้น พอนางกุมาริกา
ขึ้นไปแล้ว ก็ลงจากที่นอนกลับมาอนที่
พื้นอีก. ชื่อว่า กาลกรรณิ ย่อมไม่
เสมอกับสิริ. นางกุมาริกานอนบนที่นอน
นั่นเอง. มาณพนั้นนอนที่พื้น.

วรรณคดีชาดก ม.ท. ๕-๗

จังหวัดสุรินทร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวํ สตุตทาหํ วีตินาเมตฺวา ตํ
 อาทาย อาจริยํ วนฺทิตฺวา นครา
 นิกฺขมิ. อนฺตรามคฺเค อลฺลาปสลฺลาป-
 มตฺตํปี นตฺถิ. อนิจฺจมานาว อุมฺปิ
 มิถิลํ สมฺปตฺตา. ปิงฺคุตฺตโร ปน
 นครสฺส อวิทุเร ผลสมฺปนฺนํ เอกํ
 อุมฺพรุทฺทํ ทิสฺวา ขุทฺทาย ปิพิโต
 ตํ อภिरุทฺทวา อุมฺพรผลานิ ขาทติ.
 สปิ ฉาตชฺฉตฺตา รุกฺขมฺลํ คนฺตฺวา
 “สามิ มยฺหํปี ผลานิ ปาเตถา”ติ
 อาห. โส “กิ ตว หตฺถปาทา
 นตฺถิ, สยํ อภिरุทฺทวา ขาทาหิ”ติ
 อาห. สปิ อภिरุทฺทวา ขาทิ. โส
 ตสฺสา อภिरุทฺทภาวํ ฅตฺวา ขิปปํ
 โอตริตฺวา รุกฺขํ กณฺฐเกหิ ปริกฺขิปีตฺวา
 “มุตฺโตมฺหิ กาพกณฺฐนียา”ติ วตฺวา
 ปลาโย. สปิ โอตริตฺุ อสฺสโกนฺตฺติ ตตฺถเว
 นิสฺสีทิ.

ตํ ทิวสํ ราชานํ อญฺยานํ คจฺจนฺโต
 ตตฺถ กิพิตฺวา สายณฺหสมเย
 หตฺถิกฺขนฺนฺเช นิสฺสีตฺวา นครํ ปวิสฺสนฺโต

มาณพนฺนํ ยิงฺกาลให้ลฺวงไป ๗ วัน
 พานางกุมาริกานฺนํไหฺวอาจารย์แล้ว ก็
 ออกจากตักสิลานคร. ในระหว่างทาง แม้
 เพียงเจรจาปราศรัยกันก็ไม่มี. ชนแม่
 ทั้งสอง ถึงไม่ปรารถนาก็ถึงเมืองมิถิลา
 แล้ว. ส่วนปิงคุตรมาณพแลเห็นต้นมะเดื่อ
 ต้นหนึ่ง สมบูรณ์ด้วยผล อยู่ในที่ไม่ไกล
 พระนคร ถูกความหิวเบียดเบียนแล้ว
 ก็ขึ้นสู่ต้นมะเดื่อนั้น เคี้ยวกินผลมะเดื่อ
 ทั้งหลายอยู่. แม้นางกุมาริกาถูกความหิว
 ครอบงำแล้ว ก็ไปยังโคนต้นไม้กล่าวว่า
 “ข้าแต่ นาย ท่านจงทิ้งผลทั้งหลายมาให้
 ฉันบ้าง”. มาณพนฺนํกล่าวว่า “มือเท้า
 ของเจ้าไม่มีหรือ, เจ้าจงขึ้นมาเก็บกินเอง
 เถิด”. นางก็ขึ้นไปเก็บเคี้ยวกิน. มาณพ
 นั้น รู้ว่านางขึ้นไปได้แล้วก็ลงโดยเร็ว
 เอาหนามสะตันไม้ไว้รอบ แล้วกล่าวว่า
 “เราพ้นจากหญิงกาลกรรณิ” แล้วหนีไป.
 นางกุมาริกานฺนํ เมื่อไม่อาจจะลงได้ก็นั่ง
 อยู่ในที่นั้นนั่นเอง.

วันนั้น พระเจ้าวิเทหราชเสด็จไปสู่
 พระอุทยาน ทรงเล่นในพระราชอุทยาน
 นั้น เวลาเย็น ประทับนั่งที่ค่อข้างจะเสด็จ

จังหวัดสุรินทร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตั้ง ทิสวา ปฏิพัทธจิตโต หุตวา
 “สปริกคหา, อปริกคหา”ติ ปุจจาเปสิ.
 สา “อตุถิ เม สามิโก กุลทตติโก,
 โส ปน มํ อธิ นิสิตาเปตวา
 ฉทฺฆเตตวา ปลาโต”ติ อาห. อมจฺโจ
 ตมตฺถํ รณฺโณ อาโรเจสิ. ราชา
 “อสุสามิกํ ภณฺทํ รณฺโณ ปาปฺณาตี”ติ
 ตั้ง โอตาเรตวา หตฺติกฺขนฺธํ อาโรเปตวา
 นิเวสนํ เนตวา อภิสินฺนจิตฺวา
 อคฺคฺคมเหสิฏฺฐาเน จเปสิ. สา ตสฺส
 ปิยา อโหสิ มนาปา. อุทุมฺพรุกฺเข
 ลทฺธตฺตา “อุทุมฺพราเทวี” เตววสุสา
 นามํ สณฺชานิสฺสุ.

อถกทิวสํ รณฺโณ อุตฺยาน-
 คมนตฺถาย ทวารคามวาสิเกหิ มคฺคํ
 ปฏฺิขคฺคาเปสฺสุ. ปิงฺคฺตุตโรปิ วสิ กโรนฺโต
 กจฺฉํ ทพฺหํ พนฺธิตฺวา กุฑฺทาเลน
 มคฺคํ กจฺฉติ. มคฺเค อนิฏฺฐิตฺเตยว
 ราชา อุทุมฺพราเทวีย สทฺธิ รถ
 จตฺวา นิภฺขมิ. อุทุมฺพราเทวี ตั้ง

เข้าสู่เมือง ทอดพระเนตรเห็นกุมาริกานั้น
 มีพระทัยปฏิพัทธ์นาง จึงรับสั่งให้ถามว่า
 “นางมีผู้หวังแหนหรือไม่มี”. นางแจ้งว่า
 “สามีของข้าพเจ้าซึ่งตระกูลยกให้มิอยู่,
 แต่เขาให้ข้าพเจ้านั่งในที่นี้ทิ้งหนีไปแล้ว”.
 อำมาตย์กราบทูลเนื้อความนั้น แต่
 พระราชาแล้ว. พระราชาทรงดำริว่า
 “ภักษะไม่มีเจ้าของ ย่อมถึงแก่พระราชา”
 ดังนี้แล้ว รับสั่งให้นางลง แล้วจึงให้ขึ้น
 นั่งบนคอช้างนำเข้าสู่พระราชนิเวศน์
 อภิเชกสถาปนาไว้ในตำแหน่งอัครมเหสี.
 พระนางเป็นที่รัก เป็นที่ยังพระทัยให้
 เอิบอาบแก่พระราชา. ชนทั้งหลาย จำ
 พระนามของพระนางนั้นได้ว่า “อุทุมพร
 ราชเทวี” เพราะพระราชาได้พระนาง
 ที่อุทุมพรรุกขชาติ (ต้นมะเดื่อ).

ครั้งนั้น วันหนึ่งเจ้าหน้าที่ ให้
 ชาวบ้านใกล้ประตูเมือง ทำการแผ้ว
 ถางทาง เพื่อประโยชน์เสด็จดำเนินไปสู่
 พระราชอุทยาน. ฝ่ายปิงคุตรมาณพเมื่อ
 ทำการรับจ้าง โจงกระเบนมัน ถางทาง
 ด้วยจอบ. ครั้นเมื่อทางยังไม่เสร็จ พระ
 ราชาประทับยืนบนรถพระที่นั่งกับด้วย

จังหวัดสุรินทร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กาฬกณฺเณ มคฺคํ ตจฺจนฺตํ ทิสฺวา
“เอวรูปํ สิริ ฐาเรตุํ นาสกฺขิ อัย
กาฬกณฺเณ”ติ ตํ โอลเณตี หสิ.

ราชา ตํ หสมานํ ทิสฺวา กุชฺฌิตฺวา
“กสฺมา หสิ”ติ ปุจฺฉิ. “เทว อัย
มคฺคตจฺจนโก ปุริโส มยฺหํ โปราณ-
สามิโก, มํ อุกุมฺพรุกฺขํ อารोเปตฺวา
กณฺเณเกหิ ปริกฺขิปิตฺวา คโต, อิมานํ
โอลเณตฺวา ‘เอวรูปํ สิริ ฐาเรตุํ
นาสกฺขิ อัย กาฬกณฺเณ’ติ จินฺเตตฺวา
หสิณ”ติ.

ราชา “ตฺวํ มุสฺวาทํ กเถสิ, อญฺญํ
กิญฺจิ ทิสฺวา หสิ ตํ มาเรสุสามิ”ติ
อสิ อคฺคเหสิ. สว ภายปฺปตฺตา “เทว
ปณฺฑิตเต ตาว ปุจฺฉถา”ติ อาห.
ราชา เสนกํ ปุจฺฉิ “ตฺวํ สทฺทหสิ”ติ.
“น สทฺทหามิ เทว, โก นาม เอวรูปํ
อิตฺถิ ปหาย คมิสุสฺสตี”ติ. สว ตสฺส

พระนางอุทุมพรเทวี เสด็จออก(จาก
พระนคร). พระนางอุทุมพรเทวีทอด
พระเนตรเห็นปิงคุตรมาณพผู้กาลกรรณ
นั้นตากกางทางอยู่ เมื่อทอดพระเนตร
ปิงคุตรมาณพด้วยทรงดำริว่า “บุรุษ
กาลกรรณนี้ ไม่สามารถจะทรงสิริเห็น
ปานนี้ไว้ได้” ก็ทรงสรवल.

พระราชารทอดพระเนตรเห็นพระนาง
ทรงสรवल ก็กริ้ว ตรัสถามว่า “หัวเราะ
อะไร”. พระนางกราบทูลว่า “ข้าแต่
สมมติเทพ บุรุษกางทางนี้เป็นสามีกนเก่า
ของข้าพระบาท, ยังข้าพระบาทให้ขึ้น
ต้นมะเดื่อแล้ว เอาหนามสะแวงล้อมต้น
มะเดื่อไว้ไปแล้ว, ข้าพระบาทแลดูเขา
แล้วคิดว่า ‘บุรุษกาลกรรณนี้ ไม่อาจจะ
ทรงสิริเห็นปานนี้ไว้ได้’ จึงหัวเราะแล้ว”.

พระราชตรัสว่า “เธอกล่าวมุสา, เธอ
เห็นอะไรอื่นหัวเราะ เราจักฆ่าเธอเสีย”
ทรงจับพระแสงดาบ. พระนางมีความกลัว
พระราชอาญา จึงกราบทูลว่า “ข้าแต่
สมมติเทพ ขอพระองค์ตรัสถามบัณฑิต
ทั้งหลายก่อน”. พระราชาจึงถามอาจารย์
เสนกะว่า “ท่านเชื่อหรือ”. เสนกะ

จังหวัดสุรินทร์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กถํ สุตฺวา อติเรกตรํ ภิตา อโหสิ.
 อถ ราชา “เสนโก ก็ ชานาติ,
 ปณฺทิตํ ปุจฺฉิสฺสามิ”ติ จินฺเตตฺวา ตํ
 ปุจฺฉนฺโต อิมํ คาถมาห :

๘๓. “อิตฺถิ ลียา รูปวติ
 สา จ ลีลวติ ลียา
 ปุริโส ตํ น อิจฺเจยฺย
 สทฺทหาสิ มโหสโถ”ติ.

ตตถ ลีลวติติ อาจารย์สมปฺนนา.

ตํ สุตฺวา ปณฺทิตฺโต อิมํ คาถมาห :

๘๔. สทฺทหามิ มหาราช
 ปุริโส ทฺพฺพตฺโต^๑ ลียา
 ลิริ จ กาทฺกณฺณี จ
 น สเมนฺติ กุทาจนฺนุ”ติ.

กราบทูลว่า “ขอเดชะข้าพระองค์ไม่เชื่อ,
 ชื่อว่าใคร จักละหญิงผู้มีรูปเช่นนี้ไปได้”.
 พระนางอุทุมพรเทวีได้สดับคำของอาจารย์
 เสนกะนั้นแล้ว เป็นผู้มี ความกลัวเหลือเกิน.
 ลำดับนั้น พระราชาทรงจินตนาการว่า
 “เสนกะนั้นจะรู้อะไร, เราจักถามมโหสถ-
 บัณฑิต” ดังนี้ เมื่อจะตรัสถามเรื่องนั้น
 จึงตรัสพระคาถานี้ว่า :

๘๓. “หญิงเป็นผู้มีรูปงาม และเธอก็เป็น
 ผู้มีศีลธรรม บุรุษก็ยังไม่ปรารถนา
 หญิงนั้น มโหสถเธอเชื่อหรือไม่”.

คำว่า เป็นผู้ที่มีศีลธรรม ในคาถา
 นั้น ได้แก่ เป็นผู้สมบุรณ์ด้วยอาจารย์.

มโหสถบัณฑิต ได้ฟังพระราชดำรัสนั้น
 จึงกล่าวคาถานี้ว่า :

๘๔. “ข้าแต่มหाराชเจ้า ข้าพระองค์เชื่อ
 บุรุษคงจะเป็นชายโง่ เพราะ
 ลิริกับกาลกรรณี ย่อมไม่คู่ควร
 กันไม่ว่าในกาลไหน ๆ”.

^๑ ทพฺพโคตปิ ปาโจ.

ตตถ น สเมนฺตีติ สมุทฺทสฺส
โอริมตีรปาริมตีรานิ วีย นภตล-
ปจวีตลานิ วีย จ น สมาคจฺจนฺติ.

ราชา ตสฺส วจเนน ตํ การณํ
สุตฺวา ตสฺสา น กุชฺฌิ, หทยมฺสํ
นิพฺพายิ. โส ตสฺส ตฺสึตฺวา “ปณฺฑิต
สเจ ตวํ นามวิสุส, อชฺชานํ
พาลเสนกสฺส กถาย เอวรूपํ อิตฺถิรตนํ
ปริหิโน อภวิสุสํ, ตํ นิสฺสาย มยา
เอสา ลทฺธา”ติ ตสฺส สตสฺสเสน
ปฺปชํ กาสฺส. เทวีย ราชานํ วนฺทิตฺวา
“เทว ปณฺฑิตํ นิสฺสาย มยา ชีวิตํ
ลทฺธํ, อิมานํ กนิฏฺฐภาติกญฺจาเน จเปตฺตุ
วํ วเรมิ, เทหิ”ติ อาห. “สาธู
เทวิ คณฺหาหิ, ทมฺมิ เต วรณฺ”ติ.
“เทว อหํ อชฺชโต ปญฺจาย มม
กนิฏฺฐํ วินา น กิณฺจิจิ มรฺุรฺรลํ
ชาทิสฺสามิ, อิตฺโต ปญฺจาย เวลาย วา
อเวลาย วา ทวารํ วิวราเปตฺวา
อิมสฺส มรฺุรฺรลํ เปเสตฺตุ ลภามิ, อิมํ
วํ คณฺหามิ”ติ. “สาธู ภทฺเท อิมํ

คำว่า ย่อมไม่คู่ควรกัน ในคาถา
นั้น ความว่า สิริและกาลกรรณีย่อม
เข้ากันไม่ได้ ดุจฝั่งมหาสมุทรปากข้างนี้
กับปากข้างโน้น หรือดุจท้องฟ้ากับพื้นดิน
เข้ากันไม่ได้ ฉะนั้น.

พระราชาทรงสดับเหตุการณนั้น
ตามคำของมโหสถบัณฑิต แล้วไม่โกรธ
พระนางนั้น, ดับพระพิโรธได้แล้ว.
พระองค์มีความยินดีรับสั่งว่า “แน่บัณฑิต
ถ้าไม่มีเจ้า, วันนี้เราก็จะพึงเสื่อมจาก
อิตถิรตนะเห็นปานนี้ ด้วยถ้อยคำของ
เสนกะผู้เขลา, เราได้นางนี้ไว้เพราะอาศัย
เจ้า” ดังนี้ ได้พระราชทานทรัพย์บูชา
คุณมโหสถเสนกหาปณะ. ฝ่ายพระเทวี
ถวายเป็นภคมาพระราชกราบทูลว่า
“ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ ข้าพระองค์
ได้ชีวิต เพราะอาศัยมโหสถบัณฑิต
ข้าพระองค์ปรารถนาพระพรเพื่อให้
มโหสถบัณฑิตนี้ตั้งอยู่ในฐานะน้องชาย
ขอพระองค์ได้โปรดพระราชทาน”
พระเจ้าวิเทหราชตรัสว่า “ดีละ พระเทวี
เธอจงรับพร เราประทานพรแก่เธอ”.
พระนางกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้

คุณทองอร พากีเพราะ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วร ครอบหาคี”ติ.

สมมติเทพ จำเดิมแต่วันนี้ไปเข้าพระองค์
จักไม่บริโภคอะไร ๆ มีรสอร่อยวัน
น้องชาย, จำเดิมแต่นี้เข้าพระองค์ให้เปิด
ประตูในเวลาหรือมิใช่เวลา เพื่อส่งของ
มีรสอร่อยแก่น้องชายนี้, ข้าพระองค์
ขอรับพรนี้” ดังนี้. พระเจ้าวิเทหราช
ตรัสว่า “ดีละ นางผู้เจริญ เธอจงรับเอา
พรนี้เถิด” ดังนี้.

สิริภาพกณณิปโยห นิภูจิต.

สิริภาพกัณณิปัญหา จบ.

สิริภาพกณณิชาตกวรรณนา ทุตिया.

พรรณนาสิริภาพกัณณิชาดก ที่ ๒ จบ.

๓. จุลลปทุมชาดก (๑๕๓)

๘๕. “อยมเว สา อยมปิ โส อนนฺโณ
อยมเว โส หตฺถจฺฉินฺโน อนนฺโณ
ยมาห โภมาริปฺติโก มมนฺติ
วชฺฉิตฺติโย นตฺติ อิตฺถิสฺส สจฺจํ.

๘๖. อิมญจ ชมฺมํ มุสเสน หนฺตฺวา
ลฺลทฺทํ จวํ ปฺรทารูปเสวี
อิมิสฺสา จ นํ ปาปฺปติพฺพตฺยา
ชีวนฺตฺยา จินฺทถ กณฺณนาสนฺ”ติ.

จุลลปทุมชาดกํ ตติยํ.

๓. จุลลปทุมชาดก (๑๕๓)

๘๕. “หญิงคนนี้แหละ คือหญิงคนนั้น
แม้ชายคนนี้ ก็คือชายคนนั้น
มิใช่คนอื่น ชายคนที่นางบอกว่า
เป็นสามีที่ตระกูลจัดการให้ของเรา
คือชายคนนั้นผู้มีมือด้วน มิใช่
ชายคนอื่น หญิงทั้งหลายควรรำ
ในพวกผู้หญิงหาความจริงไม่ได้.

๘๖. พวกท่าน จงเอาซากทุบตีเจ้า
ซากเลวทรามผู้ชั่วช้านี้ ผู้คบหา
ภรรยาคนอื่น จงตัดหู และจมูก
หญิงคนนี้ ผู้เลี้ยงชีวิตอยู่ได้
เพราะรักผู้ชั่ว”.

จุลลปทุมชาดก ที่ ๓.

๓. จุลปทุมชาดก^๑

(๑๕๓)

อยเมว ธ อยมปี โส
 อนญโณติ อิหํ สตถา เขตวเน
 วิหรนโต อุกกณฺจิตฺตํ อารพฺภ
 กเถสิ.

 วตฺตุ อุมฺมาทนต์ฺตํ^๒
 อาวิภวิสฺสตี.

โส ปน ภิกฺขุ สตฺถารา “สจฺจํ
 กิร ตวํ ภิกฺขุ อุกกณฺจิตฺตํ”ติ วุตฺเต
 “สจฺจํ ภควา”ติ วตฺวา “โก^๓ ปน
 ตํ อุกกณฺจาเปตี”ติ วุตฺเต “อิหํ ภนฺเต
 เอกํ อลงฺกตปฏฺิยตฺตํ มาตฺตคามํ ทิสฺวา
 กิเลสานุวตฺติโก หุตฺวา อุกกณฺจิตฺตํ”ติ
 อาห.

๓. พรรณนาจุลปทุมชาดก

(๑๕๓)

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ณ พระ
 เขตวันมหาวิหาร ทรงปรารภภิกษุผู้
 กระสัน ตรัสพระธรรมเทศนา มีคำว่
 หญิงคนนี้แหละ คือหญิงคนนั้น แม้ชาย
 คนนี้ ก็คือชายคนนั้น มิใช่คนอื่นเป็นต้น.

เรื่องจักปรากฏชัดเจน ในอุมมาทนต์
 ชาดก.

อนึ่ง เมื่อพระศาสดาตรัสว่า “ดูกร
 ภิกษุ ทราบว่าเธอเป็นผู้กระสันจริงหรือ”
 ภิกษुरुูปนั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มี
 พระภาค เป็นความจริง (พระเจ้าข้า)”
 เมื่อพระองค์ตรัสต่อไปว่า “ก็ใครทำให้เธอ
 กระสันเล่า” กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นหญิงคนหนึ่ง
 แต่งตัวประดับประดา จึงเป็นผู้เคลิบเคลิ้ม
 ไปตามกิเลส กระสันขึ้นแล้ว”.

^๑ ฉ. ม. จุฬปทุมชาดกาวณณา.

^๒ พุ. ขา. ๒๘/๑๑ ศกฏกถา ๘/๒๕.

^๓ ฉ. ม. “เกน ปน ตวํ อุกกณฺจาปีโต”ติ.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อก นํ สตุถา "ภิกขุ มาตุคาโม
นาม อกตญญ มิตตทพฺภี ฤทฺททโย,^๑
ไปราณกปณฺชิตาปี อตุตโน ทกฺขิน-
ชนนุกโลหิตี^๒ ปาเยตฺวา ยาวชีวิตํ
ทานมฺปิ ทตฺวา มาตุคามสฺส จิตฺตํ
น ลภีสุ"^๓ติ วตฺวา อตีตํ อหาริ

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับภิกษุเหล่านั้นว่า
"ดูกรภิกษุ ขึ้นชื่อว่าหญิงเป็นคนอกตัญญู
ประทุษร้ายมิตร มีใจแข็งกระด้าง, แม้
บัณฑิตในปางก่อนทั้งหลาย ให้ดื่มโลหิต
จากเข่าข้างขวาของตน มอบชีวิตให้เป็น
ทานก็ยังครองใจของหญิงไว้ไม่ได้" ดังนี้
แล้ว ทรงนำเรื่องอดีตมาว่า

อดีเต พารานสิยํ พุรหมทตฺเต
รชฺชํ กาเรนฺเต โปธิสตุโต ตสฺส
อคุคมเหสิยา กุจฺฉิมฺหิ นิพฺพตฺติ,
นามคฺคหณทิวเส จสฺส "ปทุมกุมารโ"ติ
นามํ อํสุ. ตสฺส อปเร^๓ จ
กนิฏฺฐภาตिका อหฺสุ. เต สตุตปี ชนา
อนุปฺพเพน วุฑฺฒิปฺปตฺตา ชฺรราวาสํ
คเหตุวา รณฺวา^๔ สทิสสา วิจฺรนฺติ.

ในอดีตกาล ครั้นเมื่อพระเจ้า
พรหมทัตครองราชสมบัติ ณ พระนคร
พาราณสี พระโพธิสัตว์บังเกิดในครรภ์
ของพระอัครมเหสีของพระองค์, ก็ในวัน
ชานพระนามเหล่าพระประยูรญาติ ได้
ชานพระนามพระโพธิสัตว์นั้นว่า "ปทุม-
กุมาร". ปทุมกุมารนั้นได้มีพระกนิฏฐ-
ภาดาอื่นอีก ๖ พระองค์. รวมทั้ง ๗
พระองค์นั้นเจริญวัยโดยลำดับ ทรงอยู่เป็น
ชรวาส เสด็จเที่ยวไปเช่นกับพระราชา.

อถกทิวสํ ราชา ราชกณฺโ อโลเกนฺโต
จิตโต เต มหาปริวาเรน ราชูปฺภูจฺานํ

อยู่มาวันหนึ่ง พระราชาประทับยืนตรวดดู
พระลานหลวง ทอดพระเนตรเห็นพระ

^๑ ฉ. ม. พุมาชา, สี. ฤทฺทททยา.

^๒ ฉ. ม. ทกฺขินชาญโลหิตี.

^๓ ฉ. ม. อปเรน.

^๔ ฉ. ม. รณฺโล สหยา วิช วิจฺรนฺติ.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาคจฺจนฺเต ทิสฺวา “อิม มํ วธิตฺวา
 รชฺชมฺปิ คณฺเหยฺยุนฺ”ติ อาสงฺกํ
 อุปฺปาเทตฺวา เต ปกฺโกสาเปตฺวา
 “ตาทา ตุมฺเห อิมสฺมี นคเร วสิตฺุ
 น ลภถ, อญฺญตฺถ คนฺตุวา มม
 อจฺจเยน อาคนฺตุวา กุสฺนฺตกรชฺชํ
 คณฺหถา”ติ อาห.

เต ปิตุ วจฺนํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา โรทิตฺวา
 อตฺตโน ชฺวรานิ คนฺตุวา ปชาปติโย
 อาทาย “ยตฺถ วา ตตฺถ วา คนฺตุวา
 ชีวิสฺสามา”ติ นครา นิภฺขมิตฺวา มคฺคํ
 คจฺจนฺตา เอกํ กนฺตารํ ปตฺวา
 อนฺนปानํ อลภมาณา ชุทํ อธิวาเสตฺุ
 อสฺกโกนฺตา “มยํ ชีวมาณา อิตฺถิโย
 ลภิสฺสามา”ติ กนิฏฺจสฺส ภริยํ มาเรตฺวา
 เตรสโกฏฺจาเส กตฺวา มํสํ ขาทิสฺ.

โพธิสฺตโต อตฺตนา จ ภริยาย จ
 ลทฺธโกฏฺจาเสสฺ เอกํ จเปตฺวา เอกํ

กุมารเหล่านั้น กำลังดำเนินมาเฝ้า
 พระราชา พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก
 ทรงเกิดความแคลงพระทัยว่า “กุมาร
 เหล่านี้ ฟังปลงพระชนม์เราเสีย แล้ว
 ชิงเอาราชสมบัติก็ได้” รับสั่งให้เรียก
 พระกุมารเหล่านั้นมา ตรัสว่า “แน่ะพ่อ
 ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะอยู่ในพระนครนี้
 ไม่ได้, จงไปที่อื่นเสีย เมื่อเราสวรรคต
 แล้ว จึงค่อยกลับมาครองราชสมบัติ
 สืบสกุล”.

พระกุมารเหล่านั้น รับดำรัสของพระบิดา
 แล้วทรงกันแสงกลับไปวังของตน ทรง
 พาพระชยาออกจากพระนครไปด้วย
 ตั้งพระทัยว่า “พวกเราจักตั้งมั่นไปตาม
 ที่เหมาะสมดำรงชีวิตอยู่” ทรงดำเนินไป
 ตามมรรคาถึงที่อันกันดารแห่งหนึ่ง เมื่อ
 ไม่ได้ข้าวและน้ำดื่ม ก็ไม่สามารถจะอดทน
 ความหิวกระหายได้ คิดว่า “พวกเรา
 เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ก็จักหาสตรีได้” จึงฆ่า
 พระชยาของกุมารองค์เล็ก แบ่งออกเป็น
 ๑๓ ส่วน แล้วเสวยเนื้อ.

พระโพธิสัตว์เก็บไว้หนึ่งส่วน ในบรรดา
 ส่วนที่พระองค์และพระชยาได้รับ แม้

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทวปี ขาทิสฺส เอวํ จ ทิวเส จ
อิตฺถิโย มาเรตฺวา มํสํ ขาทิสฺส.

ทั้งสองพระองค์เสวยเนื้อ ๑ ส่วน. พระ
กุมารฆ่าสัตว์ ๖ คน เสวยเนื้อตลอด ๖
วัน ด้วยประการฉะนี้.

โพธิสฺสโต ปน ทิวเส ทิวเส
เอเกกํ จเปตฺวา จ โภจฺจาเส จเปสิ.
สตุตฺตเม ทิวเส “ภาตฺติกสฺส” ภาริยํ
มาเรสฺสามา”ติ วุตฺเต โพธิสฺสโต เต
จ โภจฺจาเส เตสํ ทตฺวา “อชฺช
ตาว อิเม จ โภจฺจาเส ขาทถ,
เสว ขานิสฺสามา”ติ วตฺวา เตสํ
มํสํ ขาทิตฺวา นิตฺทหายนกาเล ภาริยํ
คเหตฺวา ปลายิ.

ส่วนพระโพธิสัตว์ ทรงเก็บเนื้อไว้
วันละส่วนทุกวัน รวมเก็บไว้ได้ ๖ ส่วน.
ในวันที่ ๗ เมื่อพระกุมารเหล่านั้นกล่าว
ว่า “พวกเราจักฆ่าพระชายาของพี่ชาย”
พระโพธิสัตว์จึงให้ส่วนทั้ง ๖ นั้นแก่
น้องชายเหล่านั้น กล่าวว่่า “วันนี้จึง
เสวยเนื้อ ๖ ส่วน นี้ก่อนเถิด, พรุ่งนี้ ค่อย
รู้จักใหม่” ในเวลาที่พระกุมารเหล่านั้น
เสวยเนื้อแล้วบรรทมหลับ ก็ทรงพาพระ
ชายาหลบหนีไป.

สา โถกํ คนฺตฺวา “คนฺตุํ น สกฺโกมิ
สามิ”ติ อาห. อถ นํ โพธิสฺสโต
ขนฺธนาทาย อรุณฺคฺคฺมนเวลาย
กนฺตารา นิกฺขมิ. สา สุริเย อุกฺกเต
“ปิปาสิตามฺหิ สามิ”ติ อาห. โพธิสฺสโต
“ภทฺเท อุกํ นตฺถิ”ติ วตฺวา ปุณฺปุณฺ
กถิตเต ตสฺสา สีเนเหเน ขคฺเคน
ทกฺขินชฺนุํ ปหริตฺวา “ภทฺเท ปานียํ

พระชยานั้น ดำเนินไปได้หน่อยหนึ่ง
ก็ทูลว่า “ข้าแต่พระสวามี หม่อมฉันไม่
สามารถจะไปได้” ลำดับนั้น พระโพธิสัตว์
จึงแบกพระชยานั้น ในเวลาอรุณขึ้น
เสด็จออกจากถิ่นกันดาร. เมื่อดวงอาทิตย์
โคจรขึ้นไป พระชยานทูลว่า “ข้าแต่
พระสวามี หม่อมฉันกระหายน้ำ”. พระ
โพธิสัตว์ตรัสว่า “นางผู้เจริญ น้ำไม่มี”

^๑ ฉ. ม. โพธิสฺสตฺส.

^๒ ฉ. ม. ทกฺขินชานุกํ.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นตฺถิ, อิทํ ปน เม ทกฺขิณชนฺนุเก
โลหิตํ^๑ ปิวมานา นิสิตา”ติ อาห.

เมื่อพระชายนันทุสรบเร้าบ่อย ๆ เพราะ
ความสึเน่หาในพระนาง จึงทรงใช้
พระขรรค์กรีดพระชานูเบื้องขวาพลาวง
ตรัสว่า “นางผู้เจริญ น้ำไม่มี, แต่เธอ
จงนั่งดูดโลหิตที่เข้าเบื้องขวาของเรา
(แทนน้ำ) เกิด”.

สา ตถา อกาสิ. เต อนุปฺพุเพน
มหาคงคํ ปตฺวา ปิวิตฺวา จ นหาตฺวา
จ ผลาผลํ ขาทิตฺวา ผาสุกฺกุจฺจาเน
วิสุสมิตฺวา เอกสฺมี กงฺคานิวตฺตเน
อสุสมปทํ มาเปตฺวา วาสํ กบฺเปสฺสุ.

พระชายนันทุได้ทรงทำอย่างนั้น. พระ
โพธิสัตว์และพระชายนันทุ เสด็จถึง
มหาคงคาโดยลำดับ ทรงดื่มและสรงสนาน
แล้วเสวยผลไม้หน้อยใหญ่ ทรงพักผ่อนใน
สถานที่มีความสำราญ ทรงสร้างอาศรม-
บทธาศย์อยู่ใกล้ค้ำน้ำแห่งหนึ่ง.

อถกทิวสํ อฺปรคฺงคฺาย ราชา-
ปฺราธิกํ โจริ หตฺถปาเท จ
กณฺณนาสณฺจ จินฺทิตฺวา เอกสฺมี
อมฺมณเก^๒ นิปชฺชาเปตฺวา มหาคงคฺาย
ปวาหฺสฺสุ. โส มหนฺตํ อฏฺฐสฺสรํ
กโรนฺโต ตํ จานํ ปาปฺุณิ.

อยู่มาวันหนึ่ง พวกราชบุรุษตัดมือ
เท้า หู และจมูกโจร ผู้มีความผิดต่อ
พระราชา เห็นอแม่ น้ำคองคา ให้นอนใน
เรือโกลงลำหนึ่ง ลอยไปในแม่น้ำใหญ่.
โจรนั้นส่งเสียงร้องดังลั่น ลอยมาถึงที่นั้น.

^๑ ฉ. ม. ทกฺขิณชาณฺโลหิตํ ชาณ... อิติ เอวํ สพฺพคฺถ.

^๒ ฉ. ม. อมฺพณเก.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โพธิสตุโต ตสฺส กรุณฺโณ ปรีเทวิตสทฺทํ
 สุตฺวา “ทุกฺขปฺปตฺโต สตุโต มยิ จิตฺเต
 มา นสฺสึ”ติ, กงฺคาตีริ คนฺตุวา ตํ
 อุตฺตาเรตฺวา อสฺสมปทํ อาเนตฺวา
 กาสาวโธวณฺเลปนาทีหิ วนฺปฏิกมฺมํ
 อกาสิ. ภริยา ปนสฺส “เอวฺรुปํ
 นาม โกณฺทํ”^๑ กงฺกาย ปวาหิตํ^๒
 ปฏฺิษคฺคฺนฺโต วิจฺรตี”ติ ฌตฺวา^๓ ตํ
 โกณฺทํ ชิกฺขุจฺจมาณา นุญฺจหนฺตี^๔
 วิจฺรตี.

โพธิสตุโต ตสฺส วณฺเสสุ สํวิรุเพหฺสุ
 ภริยาย สทฺธิ ตํ อสฺสมปเท กตฺวา^๕
 อฏฺวิโต ผลาผลานิ อหาริตฺวา ตณฺจ
 ภริยณฺจ โปเสสิ. เตสุ เอวํ วสนฺเตสุ
 सा อิตฺถิ ตสฺมี โกณฺเท ปฏฺิพทฺธจิตฺตา
 หุตฺวา เตน สทฺธิ อนาจารํ อจฺริตฺวา
 เอเกนฺอุปายเณ โพธิสตุตํ มาเรตฺุกามา

พระโพธิสัตว์ทรงสดับเสียงร้องคร่ำครวญ
 อันน่าสงสารของโจรนั้นแล้ว ทรงดำริว่า
 “เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ สัตว์ผู้ประสบทุกข์
 อย่าได้พินาศไปเลย”, แล้วเสด็จไปฝั่ง
 แม่น้ำคงคา ทรงยกโจรนั้นขึ้นมา นำไป
 ยังอาศรมบท รักษาแผลด้วยการชะล้าง
 ด้วยน้ำฝาด และททายาเป็นต้น. ฝ่าย
 พระชายาของพระโพธิสัตว์นั้นทราบข่าว
 “พระสวามีรักษาพยาบาลคนพิการ เห็น
 ปานนี้ ซึ่งถูกกลอยมาในแม่น้ำคงคา”
 รังเกียจคนพิการนั้น เทียวหากถ่มน้ำลาย.

เมื่อแผลของโจรนั้นหายสนิทดีแล้ว พระ
 โพธิสัตว์ก็ให้เขาอยู่ในอาศรมบทกับพระ
 ชายา นำผลไม้ไม้น้อยใหญ่มาจากป่าดง
 เลี้ยงดูทั้งโจรนั้นและพระชายา. เมื่อพระ
 ชายาและโจรนั้นอยู่ด้วยกันอย่างนี้ ฝ่าย
 หญิงนั้น มีจิตผูกพันในคนพิการนั้น
 ลักลอบประพฤติดอนาจาร(ได้เสีย)กับโจร

^๑ สี. ย. โกณฺธ, ฉ. ม. ทุสฺสึลํ กุญฺจํ. กุญฺจ ... อิติ
 เอวํ สทฺทคฺค.
^๒ ฉ. ม. อวาเหตฺวา.
^๓ ฉ. ม. วตฺวา.
^๔ ฉ. ม. นิญฺจหนฺตี.
^๕ ฉ. ม. อสฺสมปเทเชว ชเปตฺวา.

กองคลัง สป.
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หุตฺวา เอวมาห “สามี อหํ ตุมฺหากํ
อํเส นิสีทิตฺวา กนฺตารา นิกฺขมมานา
เอกํ ปพฺพตํ โอลฺลเกตฺวา ‘อยฺเย
ปพฺพตมฺหิ นินฺพตฺตเทวเต สเจ อหํ
สามีเกน สทฺธิ อโรคา ซีวิตํ ลภิสฺสามี,
พลิกมฺมนฺเต กริสฺสามี’ติ อายาจี,
สา มํ อิทานิ อุตฺตาเสติ, กโรมฺสุสา
พลิกมฺมนฺ”ติ.

โพธิสฺสโต ตํ มายํ อชานนฺโต
“สาธฺ”ติ สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา พลิกมฺมํ
สชฺเชตฺวา ตาย พลิกมฺมภาชนํ
คาหาเปตฺวา ปพฺพตมฺตถกํ อภิรุหิ.
อถ นํ सा เอวมาห “^๑สามี เทวตาสิ
โนปี ตฺวณฺเณว อุตฺตมเทวตา,^๒ ปจฺมํ
ตาว ตํ วนฺปุเปหิ ปุเชตฺวา ปทกฺขิณํ
กตฺวา วนฺทิตฺวา ปจฺฉา เทวตาย
พลิกมฺมํ กริสฺสามี”ติ.

นั้น เป็นผู้ต้องการจะฆ่าพระโพธิสัตว์
ด้วยอุบายอย่างหนึ่ง จึงทูลอย่างนี้ว่า
“ข้าแต่พระสวามี หม่อมฉันนั่งบนป่าของ
พระองค์ ขณะออกจากแดนกันดาร แลดู
ภูเขาสูงหนึ่งบนบานไว้ว่า ‘ข้าแต่เทพเจ้า
ผู้เป็นใหญ่ ผู้สิงสถิตอยู่ ณ บรรพต ถ้า
หากข้าพเจ้าพร้อมทั้งพระสวามีปราศจาก
โรครอดชีวิตไปได้, ข้าพเจ้าจักกระทำ
พิธีกรรมแต่ท่าน’ บัดนี้ เทพदानั้น
ทำให้หม่อมฉันสะดุ้งตกใจ พวกเราจะ
กระทำพิธีกรรมแก่เทพदानนั้น”.

พระโพธิสัตว์ ไม่ทรงทราบมายานั้น
ทรงยอมรับว่า “ได้” ตระเตรียมเครื่อง
พิธีกรรมแล้วให้พระชายนั่งถือภาชนะ
สำหรับพิธีกรรมเสด็จขึ้นไปบนยอดภูเขา.
ลำดับนั้น พระนางทูลพระองค์อย่างนี้ว่า
“ข้าแต่พระสวามี พระองค์ก็เป็นเทพดา
ของหม่อมฉัน เป็นเทพดาอันสูงสุด
ทีเดียว, หม่อมฉันบูชาพระองค์ด้วย
ดอกไม้ป่าทั้งหลายเป็นอันดับแรกก่อน ทำ
ประทักษิณไหว้แล้ว จักทำพิธีกรรมแก่
เทพดาภายหลัง”.

^{๑-๒} ฉ. ม. สามี เทวตาสปี ตฺวณฺเณว อุตฺตมเทวตา.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สา โภทิสตฺตํ ปปาตานิมุขํ จเปตฺวา
 วนปฺปฺเมหิ ปุเชตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
 วนฺทิตฺตฺกามา วิย หุตฺวา ปิฏฺฐิปลฺเส
 จตฺวา ปิฏฺฐิยํ ปหริตฺวา ปปาเต
 ปาเตตฺวา “ทิจฺจา เม ปจฺจามิตฺตฺสฺส
 ปิฏฺฐิ”ติ ตฺถุจฺมานสา ปพฺพตา
 โอโรหิตฺวา โกณฺทสฺส สนฺติกํ อคฺมาสิ.

โภทิสตฺโตปิ ปปาตานิสาเรน
 ปพฺพตา ปตนฺโต อุกฺกุมฺพรุกฺกขมตฺถเก
 เอกสฺมี อกณฺฏเก ปตฺตสณฺณนฺเน คุมฺเพ
 ลคฺคิ. เหมฺจฺจาปพฺพตํ ปน โอโรหิตฺ
 น สกฺกา. โส อุกฺกุมฺพรานิ ชาทิตฺวา
 สาขนฺตเร นิสฺสีทิ.

อถโก มหาสรีโร โคธราชา
 เหมฺจฺจาปพฺพตปาทโต อภิรุหิตฺวา ตสฺมี
 อุกฺกุมฺพรผลานิ ชาทติ. โส ตํ ทิวสํ
 โภทิสตฺตํ ทิสฺวา ปลายิ. ปฺนทิวเส
 อาคณฺตฺวา เอกสฺมี ปลฺเส ผลานิ
 ชาทิตฺวา ปกฺกามิ.

เอวํ ปฺนปฺปฺนํ อากจฺจนฺโต โภทิสตฺเตน
 สทฺธิ วิสฺสาสํ อापชฺชิตฺวา “ตฺวํ อิมํ
 จานํ กถํ อากโตสิ”ติ ปฺจฺจิจิตฺวา

นางให้พระโภทิสัตว์ ยืนผืนพระพักตร์
 ไปทางแหว บูชาด้วยดอกไม้ป่าทั้งหลาย
 ทำประทักษิณ เป็นเหมือนต้องการจะไหว้
 ยืนข้างพระปฤษฎางค์ ผลักพระปฤษฎางค์
 ให้ตกลงไปในแหว มีใจยินดีปรีดาว่า
 “เราเห็นหลังของข้าศึกแล้ว” ลงจากภูเขา
 ได้กลับไปยังที่อยู่ของคนพิการ.

ฝ่ายพระโภทิสัตว์ กลิ้งตกลงไป
 จากภูเขาไปตามช่องแหว ติดค้างอยู่ที่
 พุ่มไม้มีใบหนาแน่น ไม่มีหนามแห่งหนึ่ง
 บนยอดไม้มะเดื่อ. แต่พระโภทิสัตว์ไม่
 สามารถจะลงไปภายใต้ภูเขาได้. พระองค์
 เสวยผลมะเดื่อ ประทับนั่งอยู่บนคาคบไม้.

ครั้งนั้น พญาเหี้ยตัวโตตัวหนึ่ง คลานขึ้น
 ไปจากเชิงภูเขา หากินผลมะเดื่อบน
 ต้นไม้นั้น. ในวันนั้น พญาเหี้ยนั้น เห็น
 พระโภทิสัตว์แล้วก็คลานหนีไป. ในวัน
 รุ่งขึ้น มาแล้วกินมวลผลไม้ที่ข้างหนึ่ง
 แล้วหลีกไป.

เมื่อพญาเหี้ยนั้นมาบ่อย ๆ อย่างนี้ ก็
 คุ่นเคยกับพระโภทิสัตว์ ถามว่า “ท่าน
 มาสถานที่นี้ได้อย่างไร” เมื่อพระโภทิสัตว์

กongsang sap.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“อภินา การณนา”ติ วุตเต “เตนหิ
มา ภาयी”ติ วตุวา โภทิสตตํ อตตโน
ปิฎุจยํ นิปชชาเปตฺวา โอตฺวาเรตฺวา
อรณฺณโต นิกุขมิตฺวา มหามคฺเค
จเปตฺวา “อภินา มคฺเคน กจฺฉา”ติ
อุยฺโยเชตฺวา อรณฺณเมว ปาวีสี.

โภทิสตฺโต เอกํ คามกํ คนฺตุวา
ตตฺเถว วสนฺโต ปิตุ กาลกตภาวํ
สุตฺวา พาราณสี คนฺตุวา กุลสนฺตเก
รชเช ปติฎฺฐาย ปทุมราชา นาม
หุตฺวา ทส ราชธมฺเม อโกเปตฺวา
ธมฺเมน รชชํ กาเรนฺโต จตุสุ
นครทฺวาเรสุ นครมชฺฌเณ นิเวสนทฺวาเร
จ ฉ ทานสาลาโย การฺยาเปตฺวา
เทวสิกํ ฉ สตสฺสสุสานิ วิสฺสชฺเชตฺวา
มหาทานํ อทาสิ.

สาปิ โข ปาปิตุถิ ตํ โทณฺทํ
ชนฺธเณ นิสิตฺทาเปตฺวา อรณฺณ
นิกุขมิตฺวา มนุสฺสสฺสเปเถ ภิกฺขุํ จรมาณา
ยาคุกฺกุตฺตํ สํหริตฺวา ตํ โทณฺทํ
ไปเสสิ. “อยนฺเต ก็ โหติ”ติ

กล่าวว่า “ข้าพเจ้ามาสถานที่นี้ ด้วย
เหตุนี้” จึงกล่าวว่า “ถ้าเช่นนั้น ท่าน
อย่ากลัวเลย” ให้พระโพธิสัตว์หมอบ
บนหลังของตน พาลงไปออกจากป่า
พักไว้ที่หนทางใหญ่ส่งไปด้วยคำว่า “ท่าน
จงเดินไปตามทางนี้เถิด” แล้วก็เข้าป่า
ไปตามเดิม.

พระโพธิสัตว์ ไปยังหมู่บ้านตำบลหนึ่ง
อยู่ในที่นั้นนั่นเอง ทราบข่าวว่าพระราช
บิดาสวรรคตแล้ว ไปยังพระนครพาราณสี
ดำรงอยู่ในราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ เป็น
พระราชาทรงพระนามว่า ปทุมราชา
ไม่ทรงละเลยทศพิธราชธรรม ทรง
ครองราชสมบัติโดยธรรม รับสั่งให้สร้าง
โรงพยาบาล ๖ แห่ง คือที่ประตูพระนคร
ทั้ง ๔ ที่ใจกลางพระนครและที่ประตู
นิเวศน์ ทรงสละราชทรัพย์ พระราชทาน
มหาทานวันละ ๖ แสน ทุกวัน.

ฝ่ายหญิงใจชั่วนั้นเล่า ให้ชายคน
พิการนั้นขี่คอออกจากป่า เทียวขอทาน
ไปในถิ่นมนุษย์ รวบรวมข้าวต้ม และ
ข้าวสวยมาเลี้ยงดูชายพิการนั้น. เมื่อถูก
ชาวบ้านถามอยู่ว่า “ชายคนนี้เป็นอะไร

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุจฉิยามานา “อหิ เอตสฺส มาตุลธิดา,
ปิตุจฺฉาปุตฺโต เม เอส ปุริโส,
เอตสฺเสว มํ อหิสฺส, สาหิ วชฺฌปฺปตฺตมฺปิ
อตฺตโน สามิกิ อุกฺขิปิตฺวา ปริหรนฺตี
ภิกฺขุ จริตฺวา โปเสมี”ติ.

มฺนุสฺสา “อโย ปติพฺพตา”ติ. ตโต
ปฏฺจาย พหุตริ ยาคุมฺมตฺตํ อหิสฺส.
อปเร ปน ชนา เอวมาหิสฺส “ตฺวํ มา
เอวํ วิจริ, ปทุมราชา พาราณสียํ
รชชํ กาวเรสิ สกลชมฺพุทฺธิปํ สงฺโฆเกตฺวา
ทานิ เทติ, โส ตํ ทิสฺวา ตฺสฺสิสฺสติ
ตฺฏฺโห เต พหุชนํ ทสฺสติ, ตฺวํ ตว
สามิกิ อิทฺ นิสิตฺทาเปตฺวา คจฺฉา”ติ
ถิรํ กตฺวา เวตฺตปจฺฉิ อหิสฺส.

สา อนาจารา ตํ โกณฺฑํ
เวตฺตปจฺฉิยํ นิสิตฺทาเปตฺวา ปจฺฉิ
อุกฺขิปิตฺวา พาราณสี คณฺฐวา
ทานสาลาสุ ภูณฺชมานา วิจรติ.
โพธิสฺตโต อลงฺกตฺตฺติขนฺธวรคโต

กับเธอ” ตอบว่า “ดิฉันเป็นลูกสาวสูง
ของเขา, ชายคนนี้เป็นลูกอาหญิงของดิฉัน,
พ่อแม่ท่านยกดิฉันให้ชายคนนี้เท่านั้น,
ดิฉันนั้นแบกสามีของดิฉัน แม้ผู้ถูกลงโทษ
แล้ว ตระเวนไปเที่ยวขอทานเลี้ยงดู”.

คนทั้งหลายพูดว่า “หญิงนี้รักผัวดี”.
ตั้งแต่นั้นมาพากันให้ข้าวต้ม และข้าวสวย
มากยิ่งขึ้น. สำหรับชนอีกพวกหนึ่ง
พากันกล่าวอย่างนี้ว่า “เธออย่าเที่ยวไป
อย่างนี้เลย, พระเจ้าปทุมราช ทรงครอง
ราชสมบัติ ในพระนครพาราณสี ทรง
บำเพ็ญทาน เลี้ยงลือไปทั่วชมพูทวีป,
พระองค์ทอดพระเนตรเห็นเธอแล้วจัก
ทรงปลื้มพระทัย พระองค์ปลื้มพระทัยแล้ว
จักพระราชทานราชทรัพย์เป็นอันมากให้
แก่เธอ, เธอให้สามีนั่งในตะกร้าหวายนี้
แล้วไปเถิด” ได้มอบตะกร้าหวายที่สาน
อย่างแน่นหนาให้.

หญิงผู้ประพฤติกเลวทรามนั้น ให้ชายพิการ
นั้นนั่งในตะกร้าหวาย แล้วแบกตะกร้า
ไปพระนครพาราณสี เที่ยวหากินอยู่ใน
โรงงานทั้งหลาย. พระโพธิสัตว์ประทับ
บนคอช้างพลายทรงเครื่อง เสด็จไป

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทานคฤ กนตฺวา อฏฺจนฺนํ วา ทสนฺนํ
วา สหตฺถา ทานํ ทตฺวา ปุณฺ เกหํ
คจฺจติ. สวา อนาจารา ตํ โภณฺทํ
ปจฺฉิยํ นิสิตฺวาเปตฺวา ปจฺฉิ อุกฺขิปีตฺวา
ตสฺส คมนมคฺเค อฏฺจาสิ.

ราชา ตํ ทิสฺวา “กึ เอตฺนฺ”ติ
ปจฺฉิ. “เอกา เทว ปติพฺพตา”ติ. อถ
นํ ปกฺโกสาเปตฺวา สณฺชานิตฺวา
โภณฺทํ ปจฺฉิโต นิสิตฺวาเปตฺวา “อัย
เต กึ โหตี”ติ ปจฺฉิ. สวา “ปีตฺจฺฉา-
ปฺตฺโต เม เทว กุลทตฺติโก สามิโก
เม”ติ อาห.

มฺนุสฺสา ตํ อนฺตรํ อชานิตฺวา “อโห
ปติพฺพตา”ติอาทีนึ วตฺวา ตํ อนาจาริตฺถิ
วณฺณยิสฺสุ. ปุณฺ ราชา ตํ “อยนฺเต
โภณฺโท กุลทตฺติโก สามิโก”ติ ปจฺฉิ.
สวา ราชานํ อสณฺชานนฺตี “อาม
เทวา”ติ สุรา หุตฺวา กเถติ. อถ นํ

โรงทาน ทรงบำเพ็ญทาน ด้วยพระหัตถ์
ของพระองค์เอง ๘ หรือ ๑๐ รายแล้ว
เสด็จคืนกลับราชนิเวศน์อีก. หญิงผู้
ประพศิเลวทรามนั้นให้ชายพิการนั้นนั่ง
ในตะกร้า แล้วได้แบกตะกร้า ยืนอยู่
ข้างทางที่พระเจ้าปทุมราชเสด็จดำเนิน.

พระราชาทอดพระเนตรเห็นหญิง
นั้น แล้วตรัสถามว่า “นั่นอะไรกัน”.
พวกราชบุรุษทูลว่า “หญิงผู้รักผัวอย่าง
แรงกล้าคนหนึ่ง พระเจ้าข้า”. ลำดับนั้น
พระเจ้าปทุมราชรับสั่งให้เรียกหญิงนั้นมา
ทรงจำได้ รับสั่งให้นำชายพิการออกจาก
ตะกร้า ตรัสถามว่า “ชายคนนี้เป็นอะไร
กับเธอ”. นางกราบทูลว่า “ข้าแต่
สมมติเทพ ชายนี้เป็นบุตรอาหญิงของ
หม่อมฉัน เป็นสามีของหม่อมฉันที่ตระกูล
จัดการให้”.

ผู้คนทั้งหลายไม่รู้ความในข้อนั้น กล่าวคำ
เป็นต้นว่า “น่าชมเชยจริง หญิงรักผัว”
พากันสรรเสริญหญิงผู้ประพศิเลวทราม
นั้น. พระราชตรัสถามหญิงนั้นอีกว่า
“ชายพิการนี้เป็นผัวของเธอซึ่งตระกูล
จัดการให้หรือ”. นางจำพระราชินีไม่ได้

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา “ก็ เอส พาราณสีรณโณ
 ปุตโต, นนุ ตวั ปทุมกุมารสุส ภริยา
 อสุกรณโณ ฐิตา, อสุกา นาม มม
 ชนุโลहित^๑ ปิวิตวา อิมสมิ โกณฺฑ
 ปฏิพทุจิตฺตา มํ ปปาเต ปาเตสิ, सा
 อิทานิ ตวั นลาณฺเณ มจฺจุ คเหตุวา
 มํ ‘มโต’ติ มณฺณมานา อิมํ จานํ
 อาคตา, นนุ อหํ ชีวามิ”ติ วตฺวา
 อมจฺเจ อามนฺเตตฺวา “โก อมจฺจา
 นนุ จาหํ ตฺเมหิ ปุญฺโจ เอวํ
 กเถสิ “มม จ กนิฏฺฐภาติกา จ
 อิตฺถิโย มาเรตฺวา มंसฺ ขาทิสฺ, อหํ
 ปน มยฺหํ ภริยํ อโรคํ กตฺวา
 คงฺคาตีรั เนตฺวา อสฺสมปเท วสนฺโต
 เอกํ วชฺฌปฺปตฺตํ โกณฺฑํ อุตฺตาเรตฺวา
 ปฏิชคฺคิ, सा อิตฺถิ ตสมิ ปฏิพทุจิตฺตา
 มํ ปพฺพตปฺปาเต^๒ ปาเตสิ, อหํ
 อตฺตโน เมตฺตจิตฺตตาย ชีวิตํ ลภินฺ”ติ
 ยาย อหํ ปพฺพตา ปาติโต, น सा
 อณฺเณ, เอสา ทฺสฺสีลา, โสปี
 อชฺฌปฺปตฺโต โกณฺโฑ น อณฺโณ
 อยเมวา”ติ วตฺวา อีมา คาถา อโวจ

จึงกล่าวกราบทูลว่า “ใช่พระเจ้าข้า
 สมมติเทพ”. ลำดับนั้น พระราชาตรัส
 กับหญิงนั้นว่า “ผู้นี้เป็นโอรสของพระเจ้า
 พาราณสีหรือ, เธอเป็นธิดาของพระราชา
 องค์ไหน ซึ่งเป็นชายาของปทุมกุมาร
 มิใช่หรือ, หญิงชื่อไหนเต็มโลหิตที่เข้าของ
 เราแล้ว มีจิตปฏิพัทธ์ในชายพิการคนนี้
 ผลักเราดกเหว, บัดนี้ . เธอสิ้นพา
 ความตายติดเสกหน้ามา สำคัญเราว่า
 ‘ตายแล้ว’ จึงมาที่นี้, เรายังมีชีวิตอยู่มิใช่
 หรือ” ดังนี้แล้ว ตรัสเรียกอำมาตย์มาว่า
 “อำมาตย์ผู้เจริญทั้งหลาย เราถูกพวก
 ท่านถามแล้ว บอกเล่าอย่างนี้มีใช่หรือว่า
 น้องชายของเราทั้ง ๖ คน ชำหญิง ๖
 คนตายแล้วกินเนื้อ, ส่วนเรารักษาภรรยา
 ของเราให้ปลอดภัย พาไปยังฝั่งแม่น้ำ
 คงคาอยู่ในอาศรมบท ยกชายพิการ
 คนหนึ่ง ผู้ต้องโทษขึ้นมารักษาพยาบาล,
 หญิงนั้นมีใจปฏิพัทธ์ในชายพิการคนนั้น
 จึงผลักเราดกเหวที่ภูเขา, เรารอดชีวิต
 มาได้ เพราะตัวเรามีจิตเมตตา’ หญิง
 คนที่ผลักเราดกจากภูเขามิใช่คนอื่น, คือ

^๑ ฉ. ม. ชาณฺโลहित.

^๒ ฉ. ม. ปพฺพตปาเท.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หญิงที่ไร้ศีลธรรมคนนี้, แม้ชายพิการ
คนนั้นผู้ต้องโทษ ก็มีใช้คนอื่น คือชาย
คนนี้นั่นเอง” ดังนี้แล้ว ได้ตรัสพระคาถา
เหล่านี้ว่า

๘๕. “อยมเว สา อยมปิ^๑ โส อนนฺโณ
อยมเว โส หตฺถจฺฉินฺโน อนนฺโณ
ยมาห โภมาริปติโก^๒ มมนฺติ
วชฺฉิตฺติโย นตฺติ อิตฺถิสฺสุ สจฺจํ.

๘๕. “หญิงคนนี้แหละ คือหญิงคนนั้น
แม้ชายคนนี้ ก็คือชายคนนั้น
มีใช้คนอื่น ชายคนที่นางบอกว่า
เป็นสามีที่ตระกูลจัดการให้ของเรา
คือชายคนนั้นผู้มีมือด้วน มีใช้
ชายคนอื่น หญิงทั้งหลายควรรู้
ในพวกผู้หญิงหาความจริงไม่ได้.

๘๖. อิมญจ ชมฺมํ มุสฺเลน หนฺตฺวา
ลฺลทฺทํ จวํ ปฺรทารูปเสวี
อิมิสฺสา จ นํ ปาปปติพฺพตฺยา
ชีวนฺตฺติยา ฉินฺทถ กณฺณนาสนํ”ติ.

๘๖. พวกท่านจงเอาซากทุบตี เจ้า
ซากเลวทรามผู้ชั่วช้านี้ ผู้คบหา
ภรรยาคนอื่น จงตัดหู และจมูก
หญิงคนนี้ ผู้เลี้ยงชีวิตอยู่ได้
เพราะรักผู้ชั่ว”.

ตตฺถ ยมาห โภมาริปติโก
มมนฺตฺติติ ยํ เอสา “อัย เม
โภมาริปติ^๓ กุลทตฺติโก สามีโก”ติ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ที่นาง
บอกว่า เป็นสามีที่ตระกูลจัดการให้ของ
เรา อธิบายว่า ชายคนที่นางบอกว่า

^๑ ฉ. ม. อหฺมปิ.
^๒ ฉ. ม. โภมาริปติ.
^๓ ฉ. ม. โภมาริปติ.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาห; อยเมว โส; อนนฺโณ, “ยมาหุ
โกมาริปตี”^๑ ติปิ^๑ ปาโร. อยเมว หิ
โปตฺถเกสุ ลิชิตฺ, ตสฺสาปิ อยเมวตฺโถ,
วจนวิปลลาโส ปเนตฺถ เวทิตพฺโพ.
ยํ หิ เตน รณฺณา วุตฺตํ, ตเทว อธิ
อาคตํ.

วชฺฌิตฺติโยติ อิตฺติโย นาม วชฺฌา
วธิตพฺพาเอว.

นตฺติ อิตฺติสุ สจฺจนฺติ เอตาสฺ
สจฺจภาโว นามโก นตฺติ.

อิมญจ ชมฺมนฺติ อาทิตฺ ทฺวินฺนํปิ.
เตสํ ทณฺหาปนาเวน^๒ วุตฺตํ.

“ชายคนนี้เป็นสามีที่ตระกูลจัดการให้ คือ
เป็นผัวที่ตระกูลยกให้ของเรา” คือชาย
คนนั้น, มิใช่คนอื่น, บาลีว่า “ยมาหุ
โกมาริปตี” ก็มี. จริงอยู่ ในคัมภีร์
ทั้งหลาย ท่านเขียนไว้อย่างนี้ทั้งนั้น, ดัง
เนื้อความแห่งบาลีนั้นก็เป็นอย่างนี้เหมือนกัน,
ส่วนในคาถานี้ ฟังทราบว่าเป็นคำ
คลาดเคลื่อน. เพราะว่าพระดำรัสที่พระ
ราชาพระองค์นั้นตรัสนั่นเอง ก็มาปรากฏ
ในที่นี้.

คำว่า หญิงทั้งหลายควรม่าทั้งนั้น ความว่า
ขึ้นชื่อว่าหญิงทั้งหลาย ควรม่า ได้แก่น่า
มาเสียทั้งนั้น.

คำว่า ในพวกผู้หยิงหาความจริงไม่ได้
ความว่า ขึ้นชื่อว่า ความเป็นจริงสัก
อย่างหนึ่ง ก็มีได้มีในหญิงเหล่านั้น.

คำเป็นต้นว่า อิมญจ ชมฺมํ พระราชา
ตรัสด้วยอำนาจการให้ลงอาชญาแก่คน
แม้ทั้งสองเหล่านั้น.

^๑ ฉ. ม. โกมารปตีตีปิ.

^๒ ทณฺหาโรปนเวนาคีปิ.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ ชมฺมนฺติ ลามกั.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เลวทราม**
ได้แก่ เลวร้าย.

มุสเสน หนฺตฺวาติ มุสเสน ปฺหริตฺวา
โปเถตฺวา อฏฺฐิณี ภณฺชิตฺวา
จฺจนฺณวิจฺจนฺณํ กตฺวา.

คำว่า **จงเอาสากทุบตี** ความว่า จงเอา
สากทุบตี คือโบยตี ปั่นกระดูกจนแหลก
ละเอียด.

ลฺุฑฺฑนฺติ ทารุณั.

คำว่า **ชั่วช้า** ได้แก่ ร้ายกาจ.

ฉวนฺติ. กุณฺณาภาเวน นิชฺชิวมตสทิสั.^๑

คำว่า **ซาก** ความว่า ชื่อว่าเป็นเช่นเดียวกับ
กับคนตายไร้ชีวิต เพราะไม่มีคุณธรรม.

อิมิสฺสา จ นนฺติ เอตถ นนฺติ
นิปาตมตฺตํ. อิมิสฺสา จ ปาปปติพฺพตฺยา
อนาจาราย ทุสฺสีลาย ชีวนฺติยาว
กณฺณนาสั ฉินฺทตฺตาติ อตฺโถ.

คำว่า **นํ** ในคำนี้ว่า **อิมิสฺสา จ นํ** เป็น
เพียงนิบาต. อธิบายว่า ท่านทั้งหลาย
จงตัดหูและจมูก ของหญิงคนนี้ผู้ประพฤติก
เลว คือเป็นคนทุศีล ผู้เลี้ยงชีวิตอยู่ได้
เพราะรักผิวชู้.

โพธิสตุโต โภธั อธิวาเสตุ
อสกฺโกนฺโต เอว เตสั ทณฺฑทานิ^๒
อาณฺาเปตฺวาปิ น ตถา กาวเรสิ.
โภธั^๓ ปน มนฺทํ กตฺวา, ยถา ส
ปจฺฉิ สีสโต โอรุเปตฺุ น สกฺโกติ,
เอว คากุหุ^๔ ตั พนฺธาเปตฺวา

พระโพธิสัตว์ ไม่สามารถจะระงับ
ความโกรธไว้ได้ ถึงแม้จะรับสั่งให้ลง
อาชญาแก่คนทั้งสองนั้นอย่างนี้ แต่ก็
มิได้รับสั่งให้ทำอย่างนั้น. ครั้นบรรเทา
ความโกรธ ให้ลดน้อยลงได้ จึงรับสั่งให้
ผูกตะกร้านั้นจนแน่นหนา โดยประการ

^๑ ฉ. ม. นิชฺชิว มตสทิสั.

^๒ ฉ. ม. ทณฺฑท.

^๓ ฉ. ม. โภปี.

^๔ ฉ. ม. คากุหฺตรั.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โกณฑก^๑ ตตถ ปกฺขิปาเปตฺวา อตฺตโน
วิชิตา นีหฺราเปสิ.

สตฺถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อหฺริตฺวา
สจฺจานิ ปกาเสตฺวา ชาตํ สโมธาเนสิ,
สจฺจปรีโยसानเ อุกฺกณฺจิตฺตํ
โสตาปตฺติผลํ ปตฺติฏฺหิ. “ตทา จ
ภาตโร อณฺณตฺรา เถรา อเหสุ,
ภฺริยา จิณฺจมาณฺวิกา โกณฺโฑ^๒
เทวทตฺโต, โคธราชา อานนฺโฑ,
ปทุมราชา ปน อหฺเมวา”ติ.

จลฺลปทุมชาตกวนฺณนา ตติยา.

ที่นางไม่สามารถจะยกตะกร้าลงจาก
ศีรษะได้ แล้วรับสั่งให้ใส่ชายพิการลงไป
ในตะกร้า นั้น รับสั่งให้ขับออกไปเสียจาก
แคว้นแคว้นของพระองค์.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ
ธรรมเทศนาขึ้นมาแล้ว ทรงประกาศสัจจะ
แล้วทรงประมวลชาดก, ในเวลาจบสัจจะ
ภิกษุผู้กระสัน ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล.
“พี่น้อง ๖ คน ในเวลานั้นได้เป็นพระเถระ
รูปใดรูปหนึ่ง ภรรยาได้เป็นนาง
จิณฺจมาณฺวิกา ชายพิการได้เป็นเทวทัต,
พญาเหี้ยได้เป็นอานนท์, ส่วนปทุมราชา
ได้แก่เราตถาคตนั่นเอง” ดังนี้แล.

พรรณนาจลฺลปทุมชาดก ที่ ๓ จบ.

^๑ น. ม. กุณฺจ.

^๒ น. ม. โกณฺโฑ.

กองคลัง สป.

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. มณีโจรชาตก (๑๕๔)

๘๗. “น สนฺติ เทวา ปวสนฺติ นฺน
น หิ นฺน สนฺติ อิท โลกปาลา
สหสา กโรนฺตานุมนฺตญฺตานุ
น หิ นฺน สนฺติ ปฏฺิเสธิตาโร.

๘๘. อกาเล วสฺสตี ตสฺส
กาเล ตสฺส น วสฺสตี
สกุคา จ จวตี จานา
นฺนุ โส ตาวตา หโต”ติ.

มณีโจรชาตกํ จตฺตํ.

๔. มณีโจรชาตก (๑๕๔)

๘๗. “พวกเทวดาหาไม่ (หรือว่ามีแต่
คงจะ) ไม่อยู่อย่างแน่นอน สมณะ
และพราหมณ์ผู้คุ้มครองโลก (เห็น
ที) จะไม่มีอยู่ในโลกนี้ อย่างแน่นอน
ท่านผู้คอยขัดขวาง คนทำกรรม
โดยผลุนผลัน ผู้ไม่รอบคอบก็
(เห็นที) จะไม่มีอยู่ อย่างแน่นอน
เช่นกัน.

๘๘. ในรัชสมัยของพระราชา ผู้ไม่ตั้ง
อยู่ในธรรมนั้น ฝนย่อมตกผิด
ฤดูกาลหาได้ตกต้องตามฤดูกาลไม่
และอธรรมิกราชพระองค์นั้น ย่อม
จะเคลื่อนจากสถานที่ กล่าวคือ
สวรรค์(ความดี) ถูกกำจัดด้วยเหตุ
เพียงเท่านั้น อย่างแน่นอนทีเดียว”.

มณีโจรชาตก ที่ ๔.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. มณีโจรชาตกถา (๑๕๔)

น สนฺติ เทว ปวสนฺติ
 นูนาติ อิทํ สตุถา เวพฺพเน วิหรนฺโต
 รัชาย ปริสกกนฺตํ เทวทตฺตํ อารพุก
 กเถสิ.

“เทวทตฺโต รัชาย ปริสกกตฺติ”ติ
 สุตฺวา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ
 เทวทตฺโต มยฺหํ รัชาย ปริสกกตฺติเยว,
 ปริสกกนฺโตปิ มํ วรฺตํ นาสกฺขี”ติ
 วตฺวา อตฺตํ อหริ.

อตฺเตเต พาราณสียํ พุรหฺมทตฺเต
 รัชชํ กาเรนฺเต โพรสิตฺโต พาราณสีโต
 อวิทุเร กามเก คหปติกุเล นิพฺพตฺติ.
 อถสฺส วยฺพตฺตสฺส พาราณสีโต
 กุลธิตฺรํ อาเนสุํ. สวา ปิยา^๑ อโหสิ
 อภีรฺูปา ทสฺสนีเยว เทวจฺจรา วย

๔. พรรณนามณีโจรชาดก (๑๕๔)

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ที่เวฬุวัน
 มหาวิหาร ทรงปรารภพระเทวทัตผู้
 พยายาม เพื่อจะปลงพระชนม์(พระองค์)
 ตรัสเรื่องนี้มีคำเป็นต้นว่า พวกเทวดา
 หามิได้(หรือว่ามีแต่คงจะ) ไม่อยู่อย่าง
 แน่นอน ดังนี้.

พระศาสดาทรงสดับว่า “พระ
 เทวทัตพยายาม เพื่อจะปลงพระชนม์
 (พระองค์)” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 มิใช่แต่ในกาลบัดนี้เท่านั้น, ถึงแม้ใน
 กาลก่อน เทวทัตก็พยายามเพื่อจะฆ่าเรา
 เหมือนกัน, (แต่) ถึงแม้พยายามอยู่
 (สักเท่าไร) เขาก็ไม่อาจจะฆ่าเราได้”
 ดังนี้แล้ว ทรงนำอดีตนิทานมาว่า.

ในอดีตกาลครั้งเมื่อพระเจ้าพรหมทัต
 ครองราชสมบัติ อยู่ในนครพาราณสี
 พระโพรสิตว์บังเกิดในตระกูลคหบดี ณ
 หมู่บ้านซึ่งไม่ไกลจากนครพาราณสี.
 ครั้งนั้นพวกญาติ ได้นำกุลธิดามาจาก
 เมืองพาราณสี เพื่อพระโพรสิตว์ซึ่ง

^๑ น. ม. สุวณฺณวณฺณา.

ปุปผลตา วย วิลาสมานา^๑ มตตกนิหรี
 วย จ สุชาดาติ นามเน ปติพุดตา
 สีลาจารสมปนา วตตสมปนา.
 นิจจกาลมปิสุสา ปติวตติ สสุสวตติ
 สสุรวตตมจ กตเมว โหติ, สา
 โพิสตุตตสส ปิยา อโหสิ มนาปา.
 อิติ เต อโภปิ สมุโหมมานา
 เอกคจิตตา สมคคสวส วสิสุ.
 อถกทิวส สุชาดา “มาตาปิตโร
 ทฏฐกามมเห”ติ โพิสตุตตสส อโรเจสิ.
 โส “สาธุ ภาทเท มคเค ปาถะย
 ปโหนกั ปฎิยาเทหิ”ติ ขชชกวิกติ
 ปจาเปตวา ขชชกาทีนิ ยานเก
 จเปตวา ยานกั ปาเชนโต ยานกสส
 ปุโรโต อโหสิ, อิตรา ปจจโต. เต
 นครสมิปี คนตุวา ยานกั โมเจตวา
 นุหาตวา ภูณชีสุ. ปุน โพิสตุโต
 ยานกั โยเชตวา ปุโรโต นิสิที. สุชาดา
 วตถานิ ปริวตเตตวา อลงกริตวา
 ปจจโต นิสิที.

เจริญวัยแล้ว. นางเป็นหญิงน่ารัก มี
 รูปงาม น่ารักน่าชม แหม่มช้อยปาน
 เทพอัปสร ประดุจดั่งดอกกลดาวลัย เพียง
 ดั่งนางกนิรี ผู้มีเมวในกิริยาเยื้องกรายอยู่
 (นาง) ชื่อสุชาดา เป็นหญิงมีความเคารพ
 สามี สมบูรณ์ด้วยศีลาจาร(และ)
 เพียบพร้อมด้วยขนบธรรมเนียม. การ
 ประนนิบัติสามีก็ดี การประนนิบัติแม่ผู้ก็ดี
 การประนนิบัติ พ่อผู้ก็ดี เป็นกิจวัตรที่
 นางทำอยู่ตลอดเป็นนิตยกาลที่เดียว, นาง
 ได้เป็นที่รัก เจริญใจของพระโพธิสัตว์
 (เป็นอย่างมาก). สองสามีภரியานั้นชื่นชม
 ยินดี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อยู่
 สม่ักรสมานร่วมกัน ด้วยประการฉะนี้.
 ครั้นต่อมาวันหนึ่ง นางสุชาดาได้บอก
 พระโพธิสัตว์ว่า “ปรารถนาจะเยี่ยม
 มารดาบิดา”. พระโพธิสัตว์กล่าวว่า
 “ดีแล้วน้องหญิง ขอให้หล่อนจงตระเตรียม
 เสบียงทางเสี้ยให้เพียงพอ” แล้วให้นาง
 หุงต้มของกินชนิดต่าง ๆ บรรทุกของกิน
 เป็นต้น ลงในยานน้อย ขับยานอยู่
 ข้างหน้ายานน้อย, นางสุชาดาอยู่ข้างหลัง.

^๑ ฉ. ม. ลพมานา.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สองสามีภริยานั้น ถึงที่ใกล้พระนครแล้ว จึงแก้ยาน^๑ อาบน้ำ บริโภคอาหาร. พระโพธิสัตว์เทียบยานนั่งอยู่ข้างหน้าขับต่อไป. นางสุชาดาเปลี่ยนเสื้อผ้า แต่งตัวเสร็จแล้ว นั่งอยู่ข้างหลัง.

ยานกสุส อนุโตนครี ปวิฏฐกาเล พาราณสีราชา หตฺถิกขนุชวรคโต นครี ปทกฺขินฺโณ กโรนุโต ตํ ปเทสํ อคมาสิ. สุชาตา โอตริตฺวา ยานกสุส ปจฺจโต ปทสาว ปายาสี. ราชา ตํ ทิสฺวา ตสฺสา รูปสมฺปตฺติยา อากทฺถิมฺมานโส ปฏฺิพทฺฐจิตฺโต หุตฺวา เอกํ อมจฺฉิ “คจฺฉ, เอติสฺสา สสุสํมิภาวํ วา อสุสํมิภาวํ วา ชานาหิ”ติ เปเสสิ. โส คนฺตฺวา ตสฺสา สสุสํมิภาวํ ฃตฺวา “สสุสํมิภากา กิร เทว, ยานเก นิสินฺโน ปุริโส เอติสฺสา สํมิโก”ติ อาห. ราชา ปฏฺิพทฺฐจิตฺตํ วิโนเทตุํ อสฺกโกนุโต กิเลสํตุโร หุตฺวา “เอเกน อฺปาเยน มาเรตฺวา อิตฺถิ คเสสํมิ”ติ จินฺเตตฺวา เอกํ ปุริสํ

ในเวลาที่ยานน้อยเข้าไป ถึงภายในพระนคร พระเจ้าพาราณสีประทับบนคอช้างตัวประเสริฐ เสด็จเสียบพระนครอยู่ ถึงสถานที่นั้น. นางสุชาดาลงเดินตามยานน้อยไปข้างหลัง. พระราชูปทอดพระเนตรเห็นนางเข้าเท่านั้น ถูกรูปสมบัติของนางดึงดูดพระทัยเสียแล้ว ทรงมีจิตปฏิพัทธ์ จึงทรงส่งอำมาตย์คนหนึ่งไปว่า “เธอจงไป(ถามดูให้) รู้ว่าหญิงนั้นมีสามีหรือยังไม่มี”. อำมาตย์นั้นก็ไป รู้ว่านางมีสามีแล้ว จึง(กลับมา) กราบทูลว่า “ทราบว่ นางมีสามีแล้วพระเจ้าข้า, บุรุษผู้นั้นบนยานน้อย คือสามีของนาง”. พระราชาไม่สามารถจะบรรเทาความมีพระทัยปฏิพัทธ์(ในตัวนางสุชาดา) ทรงเร่าร้อน เพราะกิเลส ทรงดำริว่า “เราจักใช้อุบายอย่างหนึ่ง

^๑ ปลด. หยุดพัก.

คุณจรัสศรี ทีปรัช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อามนฺเตตฺวา “คจฺฉ โภ อิมํ จุพฺพามณฺี
อาทาย วีถิ คจฺฉนฺฺโต วีย เอตสฺส
ปุริสสฺส ยานเก ปกฺขิปิตฺวา เอหิ”ติ
จุพฺพามณฺี ทตฺวา อฺยุโยเชสิ.

โส “สาธฺู”ติ ตํ คเหตุวา
คณฺฺตฺวา ยานเก จเปตฺวา “จปีโต เม
เทวา”ติ อาคณฺฺตฺวา อาโรเจสิ. ราชา
“จุพฺพามณฺี เม นฺฺนุจ”ติ อาห.
มนุสฺสสา เอกโกลาหลํ อํสฺ. ราชา
“สพฺพทวารานิ ปิทฺทิตฺวา สณฺฺจาร์
ฉินฺฺทิตฺวา โจริ ปริเยสธา”ติ อาห.
ราชปุริสา ตถา อํสฺ. นครํ
เอกสงฺโขภิตํ อโหสิ. อิตโร ปุริโส
มนุสฺเส คเหตุวา โภทิสตฺตสฺส สนฺฺตํ
คณฺฺตฺวา “โภ ยานกํ จเปหิ, รณฺฺโย
จุพฺพามณฺี นฺฺนุจ, ยานกํ โสเชสฺสามิ”ติ
ยานกํ โสเชนฺฺโต อตฺตนา จปีตมณฺี
คเหตุวา โภทิสตฺตํ คเหตุวา
“มณฺีโจโรสิ”ติ หตฺเถหิ จ ปาทฺเหหิ จ
โปเถตฺวา คเหตุวา ตํ ปจฺฉาพาหุ

ฆ่ามันเสีย แล้วยึดเอาผู้หญิงมา” จึง
ทรงเรียกบุรุษคนหนึ่งให้มาเฝ้า ตรัสว่า
“ผู้เจริญ เธอจงเอาจุพพามณีนี้ ไปทำที่
เหมือนคนเดินทาง ช้อนไว้ในยานน้อย
ของบุรุษนั้น แล้วกลับมาเสีย” แล้ว
พระราชทานจุพพามณีส่งไป.

เขากราบทูลว่า “สำเร็จ (พระเจ้า-
ข้า)” รับเอาจุพพามณีนั้นไปช้อนไว้ในยาน
น้อย แล้วกลับมากราบทูลว่า “ข้าพระองค์
ช้อนจุพพามณีไว้แล้วพระเจ้าข้า”. พระ
ราชาตรัสว่า “จุพพามณีของเราหายเสีย
แล้ว”. คนทั้งหลาย ได้ทำความแตกตื่น
ทั่วไปแล้ว. พระราชาทรงมีพระบรม-
ราชโองการว่า “จงปิดประตูทั้งหมด ห้าม
การสัญจรไปมา แล้วค้นหา (จับ) โจร
ให้ได้”. พวกราชบุรุษได้ทำตามพระบรม-
ราชโองการแล้ว. พระนครก็ได้เกิด
โกลาหล เป็นเสียงเดียวกัน. บุรุษนี้^๑
พาเจ้าหน้าที่ไปสำนักพระโพธิสัตว์ โดย
กล่าวว่า “หยุดยานน้อยไว้ก่อน ท่าน
ผู้เจริญ, จุพพามณีของพระราชชาติหายไป,
ข้าพเจ้าจักตรวจค้นยานน้อย” พอตตรวจค้น

^๑ เอกสงฺโขภิต.

^๑ คือคนที่เอาแก้วมณีไปซุกไว้.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พนฺธิตฺวา เนตฺวา “อโย มณฺโจิโร”ติ
 รมฺโณ ทสฺเสติ. ราชานํ “สีสมสฺส
 ฉินฺหตฺตา”ติ อาณาเปสิ.

อถ นํ ราชปฺริสา จตฺกุก
 กสาหิ ตาเพนฺดา ทกฺขินฺทฺวาเรน
 นครานํ นิกฺขมฺสิ^๑ สุชาตานิ ยานกํ
 ปหาเย พานา ปคฺคยฺห ปรีเทวนานา
 “สามิ มํ นิสฺสาย อิมํ ทกฺขํ
 ปตฺโตสิ”ติ ปรีเทวนานา ปจฺจโต
 ปจฺจโต อคฺมาสิ. ราชปฺริสา “สีสมสฺส
 ฉินฺหิสฺสามา”ติ โปธิสฺตํ อุตฺตานํ
 นิปชฺชาเปสิ. ตํ ทิสฺวา สุชาตา
 อตฺตโน สีลคฺณํ อาวชฺชิตฺวา “นตฺถิ
 วต มณฺเฒ อิมสฺมิ โลกํ สีลวฺนฺตานํ
 วิหรนฺเก^๒ ปาปสาหสิกมฺนุสฺเส นิสฺเซตฺถุ
 สมตฺถา เทวานานา”ติอาทินิ
 ปรีเทวนานา^๓ ปจฺมํ กถมาห

ยานน้อยเข้า จึงได้ถือเอาแก้วมณีที่ตน
 ซ่อนไว้ แล้วจับพระโพธิสัตว์ ร้องว่า
 “ท่านเป็นผู้ขโมยแก้วมณี” แล้วล้อมด้วย
 มือและเท้า จับพระโพธิสัตว์นั้นมัดแขน
 ไพล่หลัง นำไปเฝ้าพระราชาว่า “คนนี้
 เป็นผู้ขโมยแก้วมณี (พระเจ้าข้า)”. พระ
 ราชตรัสสั่งว่า “จงตัดศีรษะมันเสีย”.

ลำดับนั้น พวกราชบุรุษเอาหวาย
 ทีละ ๔ เส้นเชี่ยนพระโพธิสัตว์ ออกจาก
 พระนครทางประตูด้านทิศทักษิณ. ฝ่าย
 นางสุชาดาถึงยานน้อย ประคองแขน
 คร่ำครวญปริเทวนาการ เดินตามไป
 ข้างหลังว่า “ข้าแต่สามิ เพราะอาศัย
 ข้าพเจ้า (แท้ ๆ) ท่านจึงได้รับความทุกข์
 ทรมานอันนี้”. พวกราชบุรุษกล่าวว่า
 “พวกเราจักตัดศีรษะมันเสีย” จึงจับ
 พระโพธิสัตว์ให้นอนหงาย. นางสุชาดา
 เห็นกิริยาเช่นนั้น จึงระลึกถึงศีลคุณของ
 ตน พลังปริเทวนาการไปต่าง ๆ เป็นต้น
 ว่า “อันเทวดาที่สามารถจะกีดกันพวก
 มนุษย์ที่ชั่วช้าป่าเถื่อน ซึ่งคอยแต่จะ

^๑ ฉ. ม. นิกขมาเปสิ.

^๒ ฉ. ม. วิหจเก.

^๓ ฉ. ม. วตฺวา.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เบียดเบียนเหล่าชนที่มีศีล เห็นทีจะไม่มี
อยู่ในโลกนี้เสียแล้วหนอ” กล่าวคาถา
ที่ ๑ ว่า

๘๗. “น สนฺติ เทวา ปวสนฺติ นฺน,
น หิ นฺน สนฺติ อิทฺ โลกปาลา
สหสา กโรนฺตานมสญฺญตํ
น หิ นฺน สนฺติ ปฏฺิเสธิตาโร”ติ.

๘๗. “พวกเทวดาหามีไม่ (หรือว่ามี แต่
คงจะ) ไม่อยู่อย่างแน่นอน สมณะ
และพราหมณ์ผู้คุ้มครองโลก(เห็นที)
จะไม่มีอยู่ในโลกนี้ อย่างแน่นอน
ท่านผู้คอยขัดขวาง คนทำกรรม
โดยผลุนผลัน ผู้ไม่รอบคอบก็
(เห็นที)จะไม่มีอยู่ อย่างแน่นอน
เช่นกัน.

ตตฺถ น สนฺติ เทวาติ อิมสฺมี
โลเก สีสฺวานฺตํ อโโลกนกา
ปาปานญจ นิสฺธนกา^๑ น สนฺติ นฺน
เทวา. ปวสนฺติ นฺนาติ เอวรฺุเปสฺ
วา กิจฺเจสฺ อุปฺปนฺเนสฺ นฺน ปวสนฺติ
ปวาสํ กจฺฉนฺติ. อิทฺ โลกปาลาติ
อิมสฺมี โลเก โลกปาละสมฺมตา สมณ-
พฺราหมณาปิ สีสฺวานฺตา อนุกฺคาหนกา^๒
น หิ นฺน สนฺติ. สหสา
กโรนฺตานมสญฺญตํ สหสา

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า พวก
เทวดาหามีไม่ ความว่า เหล่าเทวดาผู้
คอยสอดส่องท่านผู้มีศีลก็ดี ผู้คอย
ขัดขวางเหล่าชนผู้ชั่วช้ำก็ดี (เห็นที) จะ
ไม่มีอยู่ในโลกนี้อย่างแน่นอน. คำว่า
(หรือว่ามีแต่คงจะ) ไม่อยู่อย่างแน่นอน
ความว่า หรือว่าเมื่อเกิดกิจการเห็นปานนี้
ขึ้นมา พวกเทวดา(มีอยู่แต่ว่า) ไม่อยู่
อย่างแน่นอน คือไปพักผ่อนเสีย (ที่อื่น
เป็นแน่). คำว่า สมณะและพราหมณ์

^๑ ฉ. ม. นิสฺธนกา.

^๒ ฉ. ม. สีสฺวานฺตํ อนุกฺคาหนกา.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อวิมฺสิตฺวา สาหสิกํ ทารุณกมฺมํ
 กโรนฺตานํ ทุสฺสีลานํ. ปฏิเสธิตาโรติ
 เอวรूपํ กมฺมํ มา กริตฺถ, น ลพฺภา
 เอตํ กาคุนฺติ ปฏิเสเชนฺตา นตฺถิตฺติ
 อตฺถโถ.

เอวํ ตาย สีลสมฺปนฺนํ
 ปรีเทวมา นาย สกุกฺกุส เทวณฺโณ
 นิสินฺนาสนํ อุณฺหาการํ ทสฺเสสิ.
 สกุกโก “โก นุ โข มํ สกุกฺกุจฺจานโต^๑
 จาเวตฺถกาโม”ติ อวชฺเชนฺโต อิมํ
 การณํ ฅตฺวา “พาราณสีราชา
 อติพรุสํ กมฺมํ กโรติ, สีลสมฺปนฺนํ
 สุขชาติํ กิลเมติ, คนฺตุํ อิทานิ เม
 วญฺญูตี”ติ เทวโลกา โอริยุห อตฺตโน

ผู้คุ้มครองโลก(เห็นที)จะไม่มีอยู่ในโลกนี้
 ความว่า แม้พวกสมณะและพราหมณ์ที่
 สมมติว่าผู้รักษาโลก มีศีลผู้นุเคราะห์
 (สัตวโลก) ก็(เห็นที)จะไม่มีอยู่ในโลกนี้
 อย่างแน่นอนทีเดียว. คำว่า คนทำกรรม
 โดยผลุนผลัน ผู้ไม่รอบคอบ ความว่า
 ผู้ทุศีล ซึ่งตัวเองยังมีทันได้พิจารณา(โดย
 ถ่องแท้)ก่อนแล้ว กระทำกรรมที่หยาบช้ำ
 คือ กรรมที่ทารุณโดยหุนหันพลันแล่น.
 คำว่า ผู้คอยขัดขวาง ความว่า (แม่) ผู้ที่
 จะคอยขัดขวางว่าพวกท่าน อย่าได้
 ทำกรรมเห็นปานนี้เลย, กรรมนี้พวก
 ท่านทำไม่ได้ ดังนี้ ก็ห้ามไม่.

เมื่อนางสุดาชา ซึ่งสมบูรณ์ไปด้วย
 ศีลกำลังคร่ำครวญอยู่อย่างนี้ อาสนะที่
 ท้าวสักกเทวราชประทับนั่ง ได้แสดง
 อาการอ่อนแล้ว. ท้าวสักกเทวราชทรง
 รำพึงว่า “ใครกันหนอ ใครจะให้เรา
 เคลื่อนจากแท่นประทับของท้าวสักกะ”
 ทรงทราบเหตุนี้แล้ว ทรงดำริว่า “พระเจ้า
 พาราณสีกำลังทำกรรมที่หยาบช้ายิ่งนัก,
 ให้นางสุชาดาซึ่งมีศีลสมบูรณ์ ต้อง

^๑ ฉ. ม. สกุกคฺคโต.

คุณจรัสศรี ทีปรัช
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อานุกาเวน หตฺถิปิฏฺเจ นิสฺสิตฺวา
 คจฺจนตฺ^๑ ปาปราชานํ หตฺถิโต^๒
 โอตฺตาเรตฺวา ฐมฺมคณฺฑิกาย อุตฺตํ
 นิปชฺชาเปตฺวา โปธิสฺตตฺ^๓ อุกฺขิปีตฺวา
 สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา ราชเวสฺ
 กาหาเปตฺวา หตฺถิกฺขนฺธฺเน นิสฺสิทาเปสิ.

ราชปฺริสา ผรสุํ อุกฺขิปีตฺวา จิตา
 สีสํ ฉินฺทนฺตา รณฺโณ สีสํ ฉินฺทิสฺสุ,
 ฉินฺนกาเลเยว จสฺส รณฺโณ สีสภาวํ
 ชานีสฺสุ. สกฺโก เทวราชา ทิสฺสमानก-
 สรีเรเนว โปธิสฺตตฺสฺส สนฺติกํ
 คนฺตฺวา โปธิสฺตตฺสฺส ราชากิเสกํ
 กตฺวา สุขฺาตาเยว อคฺคมเหสิฏฺฐจฺานํ
 ทาเปสิ. อมจฺจา เจว พฺราหมณ-
 คหฺปติกาทโย จ สกฺกํ เทวราชานํ
 ทิสฺวา “อธรมฺมิกราชา มาริโต, อิทานิ
 อเมหฺหิ สกฺกทตฺติโก ฐมฺมิกราชา
 ลทฺุโ”ติ โสมนฺสฺสปฺตฺตา อหฺลฺสุ.

ลำบาก, ควรที่เราจะไป(ช่วยไว้)ในบัดนี้”.
 จึงได้เสด็จลงจากเทวโลกด้วยอานุกาพของ
 พระองค์ จึงทรงบันดาลให้พระราชา
 ผู้ลามก ซึ่งประทับไปบนหลังช้างลงจาก
 ช้าง ให้นอนหงายบนแท่นประหาร
 ทรงยกพระโพธิสัตว์ขึ้น ประดับเครื่อง
 สรรพาลังการ ให้ทรงเพศพระราชา
 แล้วให้นั่งบนคอช้าง.

พวกราชบุรุษที่ยืนเงี้ยววาน หมายถึง
 ดัดศีรษะ(พระโพธิสัตว์) ดัดพระเศียรของ
 พระราชาเสีย, และในเวลาที่ดีขาดแล้ว
 นั้นเอง ราชบุรุษจึงได้รู้ว่าเป็นพระเศียร
 ของพระราชานั้น. ท้าวสักกเทวราช
 ปราบกฏพระวรกายเสด็จไปหาพระโพธิ-
 สัตว์ ทรงทำราชาภิเษกแก่พระโพธิสัตว์
 ให้ประทับตำแหน่งอัครมเหสีแก่นาง
 สุขาคา. พวกอำมาตย์ก็ดี พวกพราหมณ์
 และคหบดีเป็นต้นก็ดีเห็นท้าวสักกเทวราช
 แล้ว พวกนั้นชื่นชมโสมนัสว่า “อธรมมิก-
 ราชถูกปลงพระชนม์แล้ว, บัดนี้ พวกเรา

^๑ ฉ. ม. หตฺถิปิฏฺเจ นิสฺสินํ ค.

^๒ ฉ. ม. หตฺถิกฺขนฺธฺโค.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ได้พระราชารู้ทรงธรรม ที่ท้าวสักกะ
ประทานให้แล้ว”.

สกุโกปี อากาเส จตุวา “อัย โว
สกุทตติโก ราชา °ลทุโธ”ติ ปริสานัน
อาโรเจสิ. “มหाराช ตุมะหปี” อิตโต
ปฏุจาย ฐมฺเมน รชฺชํ กาทเรสุสณฺ๒
สเจ หิ ราชา อฐมฺมิโก โหติ, เทโว
อกาเล วสุสติ, กाले น วสุสติ,
ฉาตกมฺยํ โรคมฺยํ สตตฺตฺกมฺยนฺ”ติ^๑
อิมานิ ตีณิ ภยานิ อุปคตาเนว
โหนตี”ติ โอวทนฺโต ทฺติยํ คาถมาห

ฝ่ายท้าวสักกะ ประทับยืนอยู่ใน
อากาศได้ตรัสบอกแก่บริษัททั้งหลายว่า
“พวกท่านได้พระราชารองคนี้ ผู้ซึ่งท้าว
สักกะประทานให้แล้วหนอ”. ท้าวสักกะ-
เทวราชทรงโอวาทว่า “ดูกรรมหาราช
ตั้งแต่บัดนี้ไป แม้พระองค์ก็จงเสวย
ราชสมบัติโดยธรรมเถิด, เพราะถ้าพระ
ราชาไม่ทรงตั้งอยู่ในธรรมไซ้, ฝนย่อมน
ตกผิดฤดูกาล, ไม่ตกต้องตามฤดูกาล,
(และ)ภัย ๓ อย่างเหล่านี้ คือ ฉาตกมฺย
(ข้าวยากหมากแพง) โรคมฺย (โรคระบาด)
สตตฺกมฺย (พวกศัตรูหมู่มาร)’ ย่อมจะย่าง
เข้ามาถึงที่เดียว” ดังนี้ ตรัสคาถาที่ ๒ ว่า

๘๘. “อกาเล วสุสตี ตสฺส
กาลे ตสฺส น วสุสตี
สคฺคา จ จวตี จานา
นฺนุ โส ตาวตา หโต”ติ.

๘๘. “ในรัชสมัยของพระราชารองคนี้ ผู้ไม่
ตั้งอยู่ในธรรมนั้น ฝนย่อมนตกผิด
ฤดูกาลหาได้ตกต้องตามฤดูกาลไม่
และอธรรมมิกราชพระองค์นั้น ย่อม
จะเคลื่อนจากสถานที่ กล่าวคือ

๑-๑ น. อิม ปาชา น ทิสฺสนฺติ.

๒ น. กาทเรสุสติ.

๓ น. ม. สตตฺกมฺยนฺติ.

คุณจรัสศรี ทีปรัช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สวรรค(ความดี) ถูกกำจัดด้วยเหตุ
เพียงเท่านั้น อย่างแน่นอนทีเดียว”.

ตตถ อกาเลติ อธมมิกสุส
รณโณ รชเช อยุดเต กाले ससुसान्
पकुगाले वा लयनकाले वा
मत्तुननातिकाले वा^๑ तेवो वसुसुति.
कालेति युदुत्तपुयुदुत्तकाले वपनकाले
तरुणससुसकाले कपुमकुคणकाले ज
न वसुसुति. सकुका ज जवति ज्ञानाति
सकुसुखाता ज्ञाना तेवलोका जवति
उदुगे. अधुमिकराชา हि उपुปฏิलग-
वसेन तेवलोका जवति नाम सकुकेपि
वा रचुชं कारेनुदे अधुमिकराचा
तदे जवतिपि उदुगे.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผิด
ฤดูกาล ความว่า ในรัชสมัยของพระ
ราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ฝนย่อมตกใน
กาลอันไม่สมควร คือในคราวเมื่อข้าวกล้า
แก่เต็มที่บ้าน ในคราวเก็บเกี่ยวบ้าง
ในคราวนวดเป็นต้นบ้าง. คำว่า ตาม
ฤดูกาล ความว่า (ฝน) ย่อมไม่ตกในกาล
ที่เหมาะสมที่ควร คือในคราวหว่าน
(ปักดำ) ในคราวที่ข้าวกล้ายังอ่อน และ
ในคราวที่ข้าวกล้ากำลังตั้งท้อง. คำว่า
ย่อมเคลื่อนจากสถานที่ กล่าวคือสวรรค
(ความดี) ความว่า ย่อมเคลื่อนจากฐานะ
กล่าวคือสวรรค ได้แก่จากเทวโลก.
เป็นความจริง(ทีเดียว) ด้วยอำนาจของ
การไม่ได้ธรรมิกราช ชื่อว่า ย่อมจะ
เคลื่อนจากเทวโลกได้หรือว่าธรรมิกราช
ถึงจะครองราชสมบัติ แม้ในสวรรคก็ย่อม
จะเคลื่อนจากสวรรคนั้นได้.

^๑ ฉ. ม. ลายนมัทนนาทิกาลे वा.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นनु โส ตาวตา หโตติ นनु โส
 อธมมิกราชา เอตตเคนน หโต โหติ.
 อถวา เอกัสวาจี เอตถ นุกาโร.
 เนโส เอกัสเสน เอตตาวตา หโต,
 อฏฐสฺ ปน มหานิรเยสฺ โสพสฺ จ
 อุตฺสทนนิรเยสฺ ทิมฺรตฺตํ โส หนฺณิสฺสตีติ
 อยเมตฺถ อตฺถโก.

เอวํ สกฺโก มหาชนสฺส โอวาทํ
 ทตฺวา อตฺตโน เทวภูฏานเมว อคมาสิ.
 โพรสิตฺโตปิ ฐมฺเมน รชฺชํ กาทเรตฺวา
 สกฺคปุริํ ปุริยิ.^๑

สตุฏฺทา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อاهرิตฺวา
 ชาดกํ สโมธาเนสิ, “ตทา อธมฺมิก-
 ราชา เทวทตฺโต อโหสิ สกฺโก
 อนฺรุทฺโธ สุชาตา ราหุลมาตา

คำว่า อธรรมิกราชพระองค์นั้น ถูกกำจัด
 ด้วยเหตุเพียงนี้ อย่างแน่นอน ความว่า
 อธรรมิกราชพระองค์นั้น ย่อมจะถูกปลง
 พระชนม์ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น อย่างแน่นอน
 ที่เดียว. อีกอย่างหนึ่ง นุ อักษรในคำว่า
 “นनु” นี้บอกถึงอรรถว่าโดยส่วนเดียว.
 มีอธิบายดังต่อไปนี้ อธรรมิกราชนั้นจะ
 ถูกเขาปลงพระชนม์ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น
 โดยส่วนเดียวก็หาไม่ได้, แต่พระองค์จะ
 เดือดร้อนอยู่ในมหานรก ๘ ขุม และ
 อุตฺสทนรกอีก ๑๖ ขุม ตลอดกาลช้านาน
 (อีกด้วย).

ท้าวสักกะ ครั้นประทานโอวาทแก่
 มหาชนอย่างนี้แล้ว ได้เสด็จไปสู่เทวสถาน
 ของพระองค์ดังเดิม. ฝ่ายพระโพธิสัตว์
 ทรงครอบครองราชสมบัติ โดยธรรม
 ทรงบำเพ็ญทางไปสวรรค์ให้บริบูรณ์แล้ว.

พระศาสดาครั้งทรงนำพระธรรม-
 เทศนานี้มาตรัสแล้ว ทรงประชุมชาดกว่า
 “อธรรมิกราช บัดนี้ได้เป็นเทวทัต
 ท้าวสักกะเป็นอนรุทธะ พระนางสุชาดา

^๑ ฉ. ม. สกฺคปุริํ ปุเรสิ.

คุณจรัสศรี ทีปรัช

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกุทตติยราชา ปน อหเมวา”ติ.

ได้เป็นมารดาราลูกกุมาร ส่วนพระราช
ที่ท้าวสักกะประทาน คือเราตถาคต
นั่นเอง”.

มณีโจรชาตกวรรณนา จตุตถา.

พรรณนามณีโจรชาดก ที่ ๔ จบ.